

POLITI HØGSKOLEN

Politiets håndtering av saker med savnet person

En sammenlignende studie mellom to norske politidistrikt med fokus på grunnleggende metodikk og gjeldende regelverk

Kenneth Berg

ERFARINGSBASERT MASTER I ETTERFORSKNING

Kull 2016

Sammendrag

I Norge blir rundt 1800 personer meldt savnet hvert år. De aller fleste kommer til rette etter kort tid, men i løpet av de siste 20 årene er det likevel omtrent 500 som er registrert i KRIPOS sin database over savnede personer.

Her til lands finnes lite forskning på forsvinningssaker som fenomenområde. Av den grunn vil det i likhet med andre fagfelt i politiet, være behov for å se til praksis og forskning foretatt i utlandet.

Denne studien undersøker hvor godt forberedt etterforskere fra Oslo og Nordland politidistrikt (Pd.) er for denne sakstypen. Her sammenlignes et spesialisert fagmiljø i Oslo Pd. (n=10) med et mindre spesialisert fagmiljø i Nordland Pd. (n=6). Disse to distriktene ble valgt fordi de synes å være ganske ulike både med hensyn til ressurser, organisering og kompetanse. På den annen side er det grunn til å anta at begge distriktene har mange av de samme grunnleggende utfordringene med savnet-saker, herunder å holde seg faglig oppdatert. Studien belyser deres bevissthet om psykologiske påvirkningsfaktorer, kunnskap om aktuelle mottiltak som metodikk, god styring og ledelse, hypotesetestende etterforskningsplaner, samt etterforskerens kjennskap til og vurdering av det norske instruksverket for sakstypen.

En anonymisert, nettbasert spørreundersøkelse ble benyttet som datainnsamlingsmetode. Noe overraskende viser resultatene små forskjeller mellom det spesialiserte og det mindre spesialiserte fagmiljøet. Respondentene både fra Oslo og Nordland innehar god generell bevissthet om de vesentlige faktorene som kan påvirke etterforskningens objektivitet, og om enkelte metodiske eller organisatoriske mottiltak for å redusere negativ påvirkning på vurderinger og beslutninger. Forståelsen for bruk av skriftlig etterforskningsplan virker på den annen side å være gjennomgående lav, herunder bevissthet om hypotesetesting. Respondentene viste også generelt liten kjennskap til Riksadvokatens rundskriv nr. 5/2004 om savnetmeldinger - etterforskning. Ingen av respondentene oppgir å benytte noen kjente former for risikovurderingssystem i sin behandling av sakene.

Funnene i avhandlingen blir drøftet i lys av etablert praksis i norsk og britisk politi, samt nyere forskning med relevans for saksområdet.

Managing Missing Person Cases

A Comparative Study Between Two Norwegian Police Districts
with Focus on Basic Methodology and Current Regulations

Abstract

Approximately 1,800 people are reported missing every year in Norway. Most of them get resolved in a short period of time, but over the last 20 years, there are around 500 registered as still missing in the Database of Missing Persons at the National Criminal Investigation Service (NCIS/KRIPOS). Research on cases involving missing persons as a phenomenon in this country is very limited. For this reason, as with other areas within the police force, we need to look at other countries and the research conducted there. This study investigates and compares how two Norwegian police districts manage and handle this type of case. One of them, a rather specialized professional environment, in Oslo Police District (n = 10) and the other, a less specialized professional environment, in Nordland Police District (n = 6). These two districts were chosen because of their differences when it comes to resources, organizational structure and competence. On the other hand, it is assumed that both districts have the same challenges and difficulties regarding this case which includes acquiring information on the subject. The study will focus on the detectives' knowledge and awareness of the risk of biases due to psychological and environmental factors. The study also looks into their knowledge of relevant structural and cultural countermeasures such as methodology, good governance and management, hypothesis testing and written investigation plans. Furthermore, the study focuses on the practitioners literacy and use of the Norwegian guidelines for these cases. An anonymized online survey was conducted and used as a data collection method. Surprisingly, the results show only a small difference between the specialized and the less specialized professional environment. The study shows that respondents from Oslo and Nordland actually have relatively good general awareness on the important factors that can affect an investigator's objectivity. Their knowledge of methodological and organizational countermeasures against tunnel vision is also quite good. However, the understanding of the use of written investigation plans seems to be consistently low, including the awareness of the utilization of hypothesis testing. There is also a lack of awareness regarding the national guidelines (the Public Prosecutor's Regulation No. 5/2004) on missing reports and investigation. Neither of the respondent groups reported use of any known risk assessment system in dealing with cases of missing persons. The findings will be discussed in the light of Norwegian and British police practices and compare them with recent research on the subject matter.

Forord

Det er et meget omfattende og komplekst tema jeg har valgt i min masteravhandling. Håndtering av forsvinningsaker er i praksis en av de aller mest utfordrende oppgaver i politiet. Undersøkelsene og besvarelsen i oppgaven min har vært tilsvarende utfordrende for meg. Det har vært mye vanskeligere og mer tidkrevende enn det jeg i utgangspunktet hadde forestilt meg. Jeg er likevel glad for at jeg valgte dette emnet. Jeg er av den oppfatning at det er av stor samfunnsmessig betydning at forsvinningsaker oppklares, ikke minst i forhold til å gi visshet til de pårørende. Det har derfor vært særdeles givende for meg å arbeide med oppgaven. Jeg har fått anledning til å gå dypere inn i - og bevisstgjøre meg problemstillingene, og på den måten tilegne meg ytterligere kunnskap. Gjennom skriveprosessen har jeg fått sette ord på mine erfaringer og tanker om saksfeltet med det formål å dele dette med andre, slik at det kan komme samfunnet til nytte. Det kanskje mest interessante er at jeg gjennom prosessen har oppdaget at det er så mye jeg ikke tidligere har visst eller reflektert over.

Det å gjennomføre et masterstudium i godt voksen alder ved siden av fulltidsjobb som politietterforsker/etterforskningsleder, samt inneha et hektisk familieliv med flere mindreårige barn, har til tider også vært svært krevende. Det har vært en uunnværlig ressurs å ha støtte i familien og venner som har gitt meg kraft til å fullføre.

Dr. Ivar A. Fahsing og tidligere politiinspektør Ola Thune har vært mine veiledere. De har delt sin teoretiske og praktiske erfaring med meg, og har foruten faglig veiledning og innspill, vært uunnværlige motivatorer og støttespillere. Kjære Ivar og Ola - gode ord fra dere har gitt meg nye krefter slik at jeg har kunnet "nullstille" meg når hverdagene har blitt vel krevende. Jeg føler meg privilegert som har hatt dere som mine veiledere.

En stor takk til Oslo og Nordland politidistrikt, og spesielt til Anders Oksvold, Håkon Johannessen og Finn Erik Rødsand som har bidratt til å tilrettelegge - og dermed gjort denne studien mulig. Tusen takk også til alle respondentene fra begge politidistriktene, som tok seg tid til å gi verdifulle beskrivelser og innspill. Likeledes vil jeg takke Vagleik Antun fra KRIPOS som sammen med Ola Thune gav tillatelse til bruk av råmateriale i utredningen som bidro til Riksadvokatens rundskriv nr. 5/2004 om savnetmeldinger – etterforskning.

Til min kone Janet, tusen takk for den uunnværlige støtten du har gitt meg i disse årene. Den har vært helt avgjørende for å kunne gjennomføre et slikt omfattende studie. Takk til mine forståelsesfulle barn Charles Ian, Beatrice, Sean William og James Edward, og jeg beklager at

pappa ikke alltid har vært like mye tilstede i denne hektiske tiden. Jeg takker også min far, Leif Berg for god veiledning og støtte.

En stor takk til Politihøgskolen for et flott studie, og for at jeg fikk muligheten til et lærerikt hospiteringsopphold hos Homicide and Major Crime Command, Metropolitan Police i London. En spesiell takk til mine britiske kolleger Detective Superintendent / MIT Manager Kenny McDonald, Detective Chief Inspector Mark Lawson og Detective Inspector James Stevenson. En spesiell takk også til Dr. Trond Myklebust ved Politihøgskolen.

Endelig vil jeg takke min arbeidsgiver, Vest politidistrikt for å ha gitt meg økonomisk støtte og anledning til å gjennomføre masterutdannelsen.

Bergen, 14. januar 2019

Innhold

	Prolog	IX
I	INTRODUKSJON	1
1.1	Forsvinningsaker - bakgrunnen for valg av tema	1
1.2	Er det en kjerne i all etterforskning og alle undersøkelser?	4
1.3	Grunnleggende mentale utfordringer	5
1.4	Forskningsbaserte mottiltak	6
1.5	Forskning på politiets håndtering av savnet-saker	7
1.6	Politiets praksis	9
1.6.1	Forsvinningsaker i en større sammenheng	9
1.6.2	En utfordrende sakstype	10
1.6.3	Nåværende situasjon	10
1.6.4	Behovet for eksperter på sakstypen	11
1.6.5	Behovet for grunnleggende metodikk - testing av hypoteser	12
1.6.6	Bruk av skriftlig og løpende oppdatert etterforskningsplan	13
1.6.7	Anvendelse av et dokumentert risikovurderingssystem	14
1.6.8	Bruk av sjekklister	15
1.7	Regelverk	16
1.7.1	Generelt	16
1.7.2	Forarbeidet til et nytt instruksverk	16
1.7.3	Riksadvokatens rundskriv nr. 5/2004 om savnetmeldinger - etterforskning	19
1.7.4	Lokal spesialinstruks om savnetmelding - etterforskning	20
1.7.5	Retningslinjer for engelsk politi	22
II	METODE	23
2.1	Respondenter og utvalg	23
2.2	Utforming av spørreskjemaet	24
2.3	Pilottesting av undersøkelsen	25
2.4	Responstrate	25
2.5	Analyse	26
2.6	Etiske utfordringer	27
2.7	Begrensninger ved studien	30
III	RESULTAT	32
3.1	Objektivitet og påvirkning	32
3.2	Generelle mottiltak og metodikk	35
3.2.1	Hypotesetesting, etterforskningsplan og sjekklister	36
3.2.2	Hypotesetesting	37
3.2.3	Etterforskningsplan	38

3.2.4	Sjekkliste	39
3.3	Saksspesifikke kunnskaper og tiltak	39
3.3.1	Regelverk	40
3.3.2	Risikovurderingssystem	42
3.4	Erfaringsbaserte forbedringsforslag	44
IV	DISKUSJON	44
4.1	Å utvikle bedre praksis	45
4.2	Vurdere risiko ved bruk av systemer	46
4.3	Aktivt forhold til retningslinjene	48
4.4	Objektivitet	48
4.5	Aktive tiltak og metodebruk	49
4.6	Konklusjon	50
	Referanser	51
	Vedlegg: Spørreundersøkelsen	60

Figurer

Figur 1: Indikatorer på kunnskap og bevissthet om typiske påvirkningsfaktorer	33
Figur 2: Indikatorer på bevissthet om, kunnskap og bruk av aktive mottiltak	36
Figur 3: Sitater som fremkom i besvarelsene om bruk av hypoteser	38
Figur 4: Sitater som fremkom i besvarelsene om bruk av etterforskningsplan	39
Figur 5: Sitater som fremkom i besvarelsene om kjennskap til og bruk av Riksadvokatens rundskriv nr. 5/2004 om savnetmeldinger – etterforskning	40
Figur 6: Indikatorer på bevissthet om, kunnskap og bruk av Riksadvokatens rundskriv nr. 5/2004 og risikovurderingssystem	43

Prolog

London, oktober 2016. En indisk-engelsk småbarnsmor i 20-årene ble meldt savnet av sin ektemann på en lokal politistasjon i London. Ektemannen, med samme etnisitet, oppga to ulike tidspunkt for når han så sin kone sist. Han ble følgelig mistenkt og innbrakt, men etter kort tid løslatt da politiet ikke hadde tilstrekkelig grunnlag til å sikte ham. Et av de spesialiserte draps-teamene i London ble anmodet om bistand.

På det angjeldende tidspunkt hospiterte jeg hos det draps-teamet som ble satt på saken. Hospiteringen ble gjennomført som en obligatorisk del av mitt masterstudium i etterforskning på Politihøgskolen. Jeg velger å innlede med denne casen som et bakteppe for det som er tema for min avhandling.

Den savnede kvinnen jobbet som rengjørere på et hotell som lå i gangavstand et stykke fra hennes hjem. Hun hadde ikke møtt på jobb mandag morgen, og ble meldt savnet. Innsamling av opptak fra kameraovervåkning var én av metodene som politiet umiddelbart satte fokus på. Opptak viste at hun var på vei hjem fra jobb søndag kveld. Spørsmålet var om hun faktisk hadde kommet seg hjem denne kvelden, og hvorvidt hun hadde forlatt sin bolig igjen mandag morgen. På grunn av ektemannens ulike forklaringer på når han sist så sin kone, var én av hypotesene at han hadde noe med forsvinningen å gjøre, - i den forstand at han hadde tatt livet av henne og skjult liket. En annen hypotese var at den unge kvinnen hadde kranglet med mannen og tatt tilhold hos en venninne. Det var også et alternativ at hun hadde reist hjem til familien i India.

Etter et par dager ble mord-teamet hvor jeg hospiterte, satt på saken. Etter dette ble ytterligere opptak fra overvåkningskameraer samlet inn og analysert. Savnede ble nå fanget opp idet hun søndag kveld gikk mot en undergang under en motorvei, på vei fra arbeidsstedet mot sin bopel. Undergangen viste seg å være fylt med vann etter regnskyll. Overvåkningskameraene fanget imidlertid ikke opp hvorvidt savnede hadde valgt en annen vei enn gjennom undergangen. Hypotesen var følgelig at hun hadde gått inn i undergangen og druknet. Dette ble imidlertid raskt sjekket ut.

Samtidig gjennomførte politiet operative søk i parker o.l., gikk fra dør til dør i såkalte rundspørringer, og et spesialtrent ransakings-team undersøkte savnedes bopel, dog uten å finne avgjørende ledetråder. Mord-teamets nestkommanderende var den som opererte ute i felten og styrte etterforskningens ulike gjøremål. Selve teamlederen hadde en mer tilbaketrukket rolle inne på kontoret.

Etter noen dagers resultatløse undersøkelser, innkalte nestkommanderende til et informasjonsmøte for omtrent 30 uniformerte polititjenestemenn og -kvinner. Disse var blitt rekvirert i forbindelse med at de operative søkene utendørs skulle intensiveres. Jeg hadde tidligere vært med på litt forskjellige gjøremål eller oppdrag som draps-teamet arbeidet med. Den aktuelle dagen fikk jeg anledning til å bli med nestkommanderende ut i felten som observatør - herunder delta i det aktuelle informasjonsmøtet. Det hadde natten i forveien skjedd to nye mord i storbyen, som nå var inne i en drapsbølge. Dette tæret på ressursene, og det var fare for at savnet-saken måtte nedprioriteres.

I det aktuelle møtet deltok også lederen for de operative søkene. Han var en erfaren tjenestemann som var meget godt skikket til oppgaven som ventet på ham. Han hadde ledet søk etter savnede personer i hele London, såvel som søk i forbindelse med terrorhandlinger. Han satt på nøkkelen til det aller meste av ressurser. Kart over aktuelle områder var blitt skaffet tilveie, søkene ble nøye planlagt, og instruksjoner ble gitt. Kommandoplass ble etablert på den lokale brannstasjonen og frivillige mannskaper ble tilkalt.

Langs veien der den savnede mest sannsynlig ville ha gått hjem søndag kveld, eventuelt til jobb mandag morgen, lå det en fotballbane. Denne var omringet av tett skog/vegetasjon som skulle undersøkes nærmere. Søk i dette området ville være vanskelig med politihunder. En drone utstyrt med kameraer ble av den grunn rekvirert og klargjort for søk. Den fikk imidlertid teknisk svikt allerede under startprosedyren. Mannskapene ble følgelig henvist til å benytte den mer tradisjonelle manngarden. De gikk i rad med tett avstand, og søkte med stokker under sin fremrykning.

Jeg gikk sammen med nestkommanderende et stykke bak og fulgte med. Koordinering og informasjonsflyt gikk jevnt og trutt til og fra hans telefon. Plutselig steg spenningen. Nestkommanderende ble oppringt fra "videogruppen" i teamet som var ute i et boligområde og hadde innhentet et nytt overvåkningsopptak. Savnede var blitt fanget opp av et kamera fra en privatbolig. Tidspunktet viser at hun hadde gått hjemmefra mandag morgen. Dette svekket naturlig nok mistanken mot ektemannen. Den sterkeste hypotesen ble nå at det hadde skjedd noe med henne på vei til jobb, enten en ulykke eller noe kriminelt. Den aktuelle videosnutten var blitt sikret ved bruk av mobiltelefon. Som nevnt var jeg med kun som observatør, men jeg merket at adrenalinet steg, og teamfølelsen var høyst tilstede da jeg sto sammen med de andre i en sirkel og så på opptaket av savnede. Opplysningene ble diskutert, og nye steder for innsamling av kameraopptak, såvel som søkeområder ble pekt ut. Politiets målrettede arbeid hadde gitt resultater, og spenningen lå i luften.

En knapp time senere fikk nestkommanderende en ny telefon. Videogruppen hadde gjort enda et funn av den savnede kvinnen fra et overvåkningskamera. Det var tydelig at hun hadde valgt en annen vei til jobb enn den som normalt ville vært den raskeste. Muligens var det vannet i den tidligere omtalte undergangen som var årsaken. Nestkommanderende ga instruksjoner om nye arbeidsoppgaver. Nå gikk alt veldig raskt, og spenningen var intens. Jeg kastet meg inn i bilen sammen med nestkommanderende, og vi kjørte til et skogholt tett opp til en motorvei og en kryssende bilvei som ledet i den retning savnede formentlig hadde gått. En lang betongrampe skrånet opp til denne kryssende bilveien. Det var i dette området savnede sist ble fanget opp på kamera.

Det var nå kun halvannen time med dagslys igjen. Nestkommanderende valgte inntil videre å opprettholde søkene i området ved den omtalte fotballbanen. Han ville avvente om det fantes ytterligere opptak av savnede langs den ruten hun trolig hadde gått. Mange følte nok likevel at tampen begynte å brenne. Flere av teamets dresskleddede detektiver kom til stedet der vi oppholdt oss. De gikk på, under og rundt betongrampen, og observerte. Jeg må ha blitt revet med av den intense spenningen. Iført dress, slips og pensko - som mine britiske kollegaer - forflyttet jeg meg fra betongrampen til terrenget nedenfor. Jeg sirkulerte litt rundt i området sammen med de andre, før jeg gikk ut i et skogsområde i nærheten. Med ett ble jeg klar over at jeg hadde beveget meg langt inn i skogen, og at jeg var alene. Jeg kunne knapt høre de andre på grunn av støyen fra motorvegen i nærheten. Jeg ble stående å observere.

Plutselig - omtrent halvannen meter fra meg, får jeg øye på en menneskefot med en rødlaftet stortå negl. Kun nedre del av leggen var synlig. Resten av kroppen var skjult av vegetasjonen. Ut fra fotens størrelse og neglelakken, skjønnte jeg straks at dette var en livløs kvinne, og muligens den savnede. Jeg trakk meg litt unna for ikke å ødelegge eventuelle spor, og ropte på nestkommanderende. Jeg ropte gjentatte ganger og så høyt jeg kunne for å overdøve bilene fra motorveien. Om litt kom han løpende gjennom skogen til der jeg sto. Etter min anvisning fikk han øye på foten. Han la den ene hånden over skulderen min og spurte omsorgsfullt om jeg hadde det bra. Jeg hadde tidligere i min karriere funnet døde mennesker, men denne gang var det en helt ubeskrivelig følelse over å være den som fant "nålen i høystakken". Etter kort tid trakk vi oss tilbake til de andre. Nestkommanderende ringte og underrettet teamleder som satt på kontoret en times kjøring unna. Etter kort tid kom sjefen selv til stedet. Han kom bort til meg, tok meg i hånden og jeg fikk mye anerkjennelse og ros både fra ham og de andre kollegaene. Fortjent eller ufortjent - de gode ordene varmet. Det samme gjorde medieomtalen i etterkant: *"Her badly decomposed body was discovered almost a week later by a visiting Norwegian Detective Chief Inspector Kenneth Berg who spotted a human foot sticking out"* (Express, 2017; Harrow Times, 2017; Huffington

Post, 2017; London News, 2017; Metropolitan Police News, 2017; Public News, 2017; Sky News, 2017; The Guardian, 2017; The Sun, 2017; Times, 2017). Jeg har senere reflektert over om det var tilfeldigheter eller flaks som førte til at jeg havnet inne i skogen og fant den livløse kvinnen. Eller om det var detektivens ubevisste intuisjon som ledet meg dit - slik man leser om i krimromanene.

I de påfølgende timene ble det bygget opp en “crime scene” med stor aktivitet av biler og mennesker. Indre og ytre sperringer av åstedet ble markert med sperrebånd over et stort område. Uniformerte politifolk inntok vakthold. Mange blitzlys lyste opp den mørke skogen denne kvelden. Et telt ble fraktet inn. Kriminalteknikere ankom, og mange av oss iførte seg hvite overtrekksdrakter. På lang rekke - og med lommelykt - beveget vi oss inn i skogen og entret funnstedet. Avrevne greiner på bakken ble fjernet og lagt i beslagsposer. Under disse lå en sovepose som ble forsiktig fjernet og sikret. Under denne lå en nesten helt naken kvinne på ryggen. Kun en sokk dekket den ene foten. Alle klærne på overkroppen var vrent over hodet og skjulte ansiktet. En hvit brystholder var viklet inn i disse klærne. Armene lå begge strak bakover med noe knekk i albue, med hennes lange mørke hår mellom. Det så ut som at hun var blitt slept langs bakken. Forråtnelsesprosessen i øverste del av kroppen var allerede kommet langt, men det var fortsatt gode muligheter til å sikre spor. Arbeidet på åstedet pågikk lenge, og først 26 timer senere ble liket fraktet ut av skogen.

Etter hvert ble nye overvåkningskameraer lokalisert, og opptak sikret, blant annet fra private boliger. Den savnede kvinnen ble fanget opp idet hun går langs veien mot den omtalte betongrampen. Kameraene fanger også inn en mann som beveger seg i samme retning, men fra en annen side. Han senker farten slik at kvinnen kommer foran ham rett før betongrampen. Mannen øker deretter tempoet slik at de to er tilnærmet på samme sted idet begge forsvinner ut av kameravinkelen. Tidspunktet er mandag morgen klokken 06:30. 25 minutter senere ser man på opptaket at en mann sleper en kvinne etter hendene. Han mister taket i henne, men klarer å etablere nytt grep og drar henne i retning skogen der den døde kvinnen senere ble funnet.

Liket ble etter hvert obdusert og identifisert til å være den savnede. Det ble slått fast at hun var blitt voldtatt og drept. Med hjelp av bilde fra overvåkningskamera og informasjon fra en lokal politipatrulje ble gjerningsmannen etter kort tid identifisert. Homicide Task Force - “Manhunting team” ble satt inn i jakten, og han ble raskt pågrepet. Han var en latvisk mann i 20-årene. Hans DNA ble funnet på avdødes fot, men han nektet å forklare seg. I april 2017 ble han dømt for voldtekt og drap til en straff fra 30 år til livstid i fengsel (BBC News, 2017).

Kvinnens ektemann må ha vært utsatt for en ekstrem belastning, og han uttalte i retten “*I think of her every six seconds*” (The Sun, 2017), “*and I always think about what she must have gone*

through on that dark morning when she was killed'" (Sky News, 2017). I tillegg til uvissheten hva som hadde skjedd med sin kjære, og etter hvert sorgen over at hun var drept, hadde han selv vært under mistanke fra politiet. Som nevnt, hadde han gitt ulike forklaringer for tidspunktet da han sist så henne. Angivelig forklarte han seg uriktig fordi han ønsket å skjule at han som innvandrers jobbet illegalt.

Det lokale politiet anmodet umiddelbart om bistand fra drapsspesialistene da det forelå opplysninger som førte til at ektemannen ble mistenkt for drap. Man unngikk imidlertid å gå i den berømmelige "bekreftelsesfellen" - eller "tunnelsynet" som det også kalles. Etterforskningen ble ikke ensidig rettet mot ektemannen. Andre hypoteser ble også undersøkt. Dermed ble verdifulle spor og informasjon sikret - som i motsatt fall lett ville gått tapt. Dersom politiet hadde handlet annerledes, ville saken kunne forblitt uoppklart. Uten funn, ville de andre hypotesene, for eksempel at den savnede hadde stukket av frivillig, fortsatt vært aktuelle. Den sørgende ektemannen kunne også ha måttet leve med mistanken mot seg, mens savnede i realiteten lå voldtatt og drept av en totalt fremmed mann i et skogholt et lite stykke hjemmefra. Dette er et eksempel på den virkelighet alle politiansatte møter når de tar i mot en melding om en savnet person - uansett når, hvor eller med hvem det skjer.

I INTRODUKSJON

1.1 Forsvinningssaker - bakgrunnen for valg av tema

Når noen for eksempel blir funnet drept, finnes det et offer, et åsted og en konkret straffbar handling. Det gir et godt utgangspunkt for politiet til å finne kriminaltekniske og rettsmedisinske spor, opplysninger fra vitner, etc. til å rekonstruere hendelsesforløpet med henblikk på HVA som har skjedd – NÅR, HVORDAN og HVORFOR det har skjedd, og HVEM som har gjort det.

Slik er det ikke i forsvinningssaker. Da vet man naturligvis i utgangspunktet ikke hva som har skjedd. Alt som gir gode forutsetninger for oppklaring, mangler. Man vet ikke engang hvorvidt det har skjedd noe straffbart. Politiet må følgelig innrette sine undersøkelser, søk og/eller etterforskning basert på hypoteser om hva som *mest sannsynlig* har skjedd, og/eller ved eliminering av det som ut fra omstendighetene *sannsynligvis ikke* har skjedd. Alternative scenarioer vil være at savnede har stukket av frivillig, begått selvdrap, vært utsatt for en ulykke/akutt sykdom, eller blitt offer for en straffbar handling – dvs. blitt drept eller bortført/kidnappet.

I praksis er det heldigvis slik at ofte forteller omstendighetene rundt forsvinningen noe om hva som trolig har skjedd, og gir føringer på hva politiet skal gjøre – for eksempel der en person på fjelltur ikke kommer frem til bestemmelsesstedet, eller en psykisk ustabil person til stadighet forsvinner fra behandlingshjemmet, eller lignende. Da ligger det i kortene hva som kan ha skjedd, og hva som kan iverksettes av søk, med mer. Selv ikke i slike tilfeller kan imidlertid politiet uten videre se bort fra at det kan ha foregått noe annet - for eksempel et drap som er kamuflert som en ulykke, selvmord, eller lignende. Det er flere eksempler på dette også i Norge.

I et betydelig antall saker finnes det imidlertid i utgangspunktet ingen holdepunkter på hva som har hendt. Forsvinningen fremstår som helt uforklarlig, og det ene scenariet kan være like sannsynlig eller usannsynlig som noe annet. Da er politiet henvist til å innhente detaljerte opplysninger omkring den savnede, samt kartlegge omstendighetene omkring selve forsvinningen. Dette gir som regel gode holdepunkter for hva som kan ha skjedd, og/eller hva som sannsynligvis ikke har skjedd, og gir politiet føringer for hvilke undersøkelser/etterforskning som skal iverksettes. Dette er en dynamisk prosess som hele tiden må evalueres og eventuelt korrigeres i henhold til de opplysninger som til enhver tid foreligger.

I lys av ovennevnte er det ingen overdrivelse å si at korrekt håndtering av forsvinningssaker, fordrer betydelig kompetanse og erfaring. I særdeleshet er det som gjøres - eller ikke gjøres - i initialfasen, avgjørende for utfallet eller oppklaring. Jeg er selv ansatt i Vest politidistrikt, og tjenestegjør på avsnitt for drap og grov vold på Bergen sentrum politistasjon. I omtrent ti år har jeg sammen med en kollega hatt hovedansvaret for håndtering av saker med savnet person.

Jeg har funnet arbeidet med forsvinningssaker særdeles interessant og givende, idet jeg har fått brukt hele min kompetanse og mentale kapasitet på å løse oppgavene. Arbeidet gir meg en opplevelse av å gjøre noe viktig og samfunnsnyttig. Det er ikke en forsvunnet sykkel man leter etter - som kan erstattes med en ny, men et unikt, uerstattelig og kjært familiemedlem, venn eller kollega. Arbeidet har også gitt mange tunge stunder, særlig i forhold til de pårørende. En blanding av håp, sorg, sinne, frustrasjon, redsel og usikkerhet fra disse, er blitt rettet mot oss som har hatt ansvaret for sakene. Det har skapt en vekslende opplevelse mellom det å være en "boksesekk" for de pårørende, og samtidig deres eneste håp.

Det må erkjennes at mine erfaringer tilsier at håndteringen og prioriteringen av forsvinninger ved Vest politidistrikt kan være noe vilkårlig, for eksempel avhengig av hvem som fatter beslutninger, tilgjengelig mannskap, eller lignende. Jeg har nok også følt på at det ofte har vært behov for bedre oppfølging av ledelsen, og at det foretas en reell kvalitetssikring av arbeidet som gjøres.

Opplæringen har også vært sånn ymse. Da jeg i 2006 ble tildelt ansvaret for savnet-saker, fikk jeg ingen spesiell innføring eller trening. Tilnærmingen ble erfaringslæring gjennom prøve og feile metoden i arbeidet med egne saker. I tillegg støttet jeg meg til min kollega som jeg delte ansvaret med, men som nærmet seg pensjonsalderen. Det var først under "*Videreutdanning i etterforskning*" i 2013 med påfølgende "*Masterstudie i etterforskning*" (2016 - 2019), at begrep som påvirkningsfaktorer på beslutningstaking og aktive tiltak som bevissthet, hypotesetenkning, falsifiserende metodikk, skriftlige etterforskningsplaner og sjekklister ble introdusert for meg. Tilsvarende måtte jeg tilegne meg god og adekvat håndtering av de pårørende gjennom egenlæring og observasjon av min eldre kollega. Formell kompetanse på dette området fikk jeg først gjennom studiet "*Videreutdanning i arbeid med pårørende i kriser og katastrofer*" i 2015. Alle disse studiene ble organisert i regi av Politihøgskolen i Oslo. Hva gjelder mitt kjennskap til, og praktisk bruk av gjeldende instruksverk på området, så fikk jeg også dette gjennom årene med egenlæring. Det var imidlertid først under gruppeeksamen i masteremne "*etterforskningsmetoder*" i 2016 at jeg inngående studerte det gjeldende regelverk.

Jeg har opplevd at det i enkelte konkrete saker som i utgangspunktet har sett ut til å være en "enkel" forsvinning, senere har vist seg å være drap der gjerningsmannen har skjult offeret. Disse erfaringene har påkalt min bevissthet på det ansvaret politiet har i forhold til å iverksette de rette tiltak og sette inn nødvendige ressurser allerede i startfasen.

Det er det ovennevnt bakteppe som danner grunnlaget for at jeg har valgt håndtering av forsvinningssaker som tema i min avhandling. Som det fremgår, har læringskurven for mitt

vedkommende, stort sett vært basert på egeninnsats. Selve håndteringen av sakene har også vært preget av tilfeldigheter. Jeg har følgelig valgt et tema som omfatter hvorvidt dette er tilfelle også andre steder, og/eller i hvilken grad andre norske politietterforskere arbeider etter oppdaterte metoder, gode systemer og retningslinjer som sikrer en enhetlig og betryggende behandling av savnet-saker.

Jeg vil bemerke at det å være vitne til Metropolitan police sin håndtering av forsvinningen i London, fra savnet-sak til drapssak (jfr. prologen), også har vært av betydning for valg av tema. Jeg fikk herunder en opplevelse av et stort velsmurt maskineri - med andre ord et politikorps som virket oppdatert, samkjørt og trent for oppgaven. Ingenting virket overlatt til tilfeldighetene. Betydelige ressurser med ulik spesialkompetanse gav opplevelsen av "samlebåndseffekt" - alle visste tilsynelatende hva de skulle gjøre, og til hvilken tid. Dette var nokså ulikt mine egne erfaringer i Norge.

I min avhandling har jeg også forsøkt å belyse hva som kan gi økt kvalitet i etterforskningen av savnet-saker - både på generelt grunnlag, om spesiell metodikk, såvel som instruksverket for sakstypen. Det finnes lite, eller ingen tilgjengelig oversikt på hvordan norsk politi håndterer forsvinninger i praksis. Jeg vil derfor belyse hvordan representanter for to nokså ulike politidistrikter håndterer disse sakene, hvordan de forholder seg til instruksverket, og hvorvidt de holder seg oppdatert innen etterforskningsfaget generelt, og etterforskning av savnet-saker spesielt. Jeg har valgt respondenter fra henholdsvis Oslo og Nordland politidistrikt, som er utpreget forskjellige - blant annet geografisk, i størrelse, ressurstilgang, organisatorisk og hva gjelder spesialisering.

Politiets håndtering av savnede personer er omfattende og komplekst. Min avhandling vil av den grunn måtte avgrenses til å omfatte de ovenfor nevnte tema. Jeg har valgt å fokusere på disse fordi de står helt sentralt i den viktige initialfasen (Monckton-Smith, Adams, Hart, & Webb, 2013) i savnet-saker. Hvilke beslutninger, mottiltak og ressursbruk saken gis i den innledende fasen, vil være avgjørende for å finne den savnede, og/eller avklare hva som har skjedd med vedkommende. Jeg vil også ta for meg tidligere forskning, teori rundt beslutningstaking, samt aktive metodiske mottiltak som dokumentert hypotesetesting, skriftlig etterforskningsplan, risikovurderingssystem, og operative sjekklister, men også gjeldende regelverk.

Jeg vil med bakgrunn i dette innlede generelt om etterforskning, før jeg går inn i kjernen av oppgaven. Dataene innhentes gjennom spørreundersøkelser, og funnene vil bli drøftet i lys av forskning på etterforskningsledelse, nyere litteratur, utredningsrapporter, sentrale retningslinjer, og

til dels mine egne erfaringer fra tjeneste som etterforskningsleder, samt fra min hospitering hos Metropolitan police i London.

1.2 Er det en kjerne i all etterforskning og alle undersøkelser?

Som historien under prologen er ment å illustrere, virker det som om engelskmennene har et system som sikrer en god metodisk, omforent og gjennomprøvd tilnærming til komplekse etterforskninger. I store norske leksikon defineres *system* som: *en ordnet sammenstilling av deler til et hele; en planmessig fremgangsmåte*. Begrepet *metode* kan ifølge Halvorsen defineres som: *“En systematisk måte å undersøke virkeligheten på”* (Halvorsen, 2003, s. 13). Vilhelm Aubert definerer metode slik: *“En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder”* (Aubert, 1985, s. 196). En metode kan altså gi opplysninger om hvordan man bør gå frem for å fremstille eller etterprøve kunnskap. Metoden vil kunne hjelpe en med å samle inn den informasjonen som er nødvendig for å løse oppgaven. Halvorsen (2003) påpeker at vi gjennom bruk av ulike metoder kan forbedre og skjerpe vår oppdagelsessevne slik at vi lettere ser:

- årsaken bak hendelsen
- hvilke holdninger, interesser og meninger som ligger bak handlingen eller eventuelt samhandlingen
- kollektive/sosiale strukturers betydning for individer og gruppers meninger og handlinger.

Å undersøke faktum ved en systematisk tilnærming, tvinger vi oss selv til å bruke sansene våre på en mer disiplinert og gjennomtenkt måte enn det som er vanlig i dagliglivet ellers. Hva vi oppdager og hvor stor tillit vi kan ha til resultatene vi kommer frem til, vil imidlertid være avhengig av valg av både perspektiv og metode. Generelt kan vi si at metodene vi benytter oss av har som mål å samle inn, organisere, bearbeide, analysere og tolke data på en så systematisk måte at andre kan etterprøve resultatene. Dette er hentet fra definisjoner av generell samfunnsvitenskapelig metode og definisjonene virker høyst relevant også for polisiære undersøkelser. Fahsing (2016) definerer at det viktigste formålet med en etterforskning er å avgjøre om, hvordan, hvor, når, hvorfor og av hvem en straffbar handling har vært eller vil bli begått. I en etterforskning bør en metodisk tilnærming sikre at disse spørsmålene blir besvart *“utover rimelig tvil”* (Diesen, 2000). *Utover rimelig tvil* er en bevisstandard for skyld som stort sett brukes over hele verden (Jackson, 1988). I praksis betyr dette at etterforskere må identifisere alle alternative forklaringer til mistanken om skyld, og så langt mulig utelukke disse før en eventuell tiltale kan tas ut. En strafferettslig forfølgning skal også ivareta den såkalte uskyldspresumsjonen (Strandbakken, 2003). Dette er et eldgammelt og grunnleggende rettsprinsipp som er ment å balansere forholdet mellom samfunnets krav på

sikkerhet, og individets rett til å ikke bli urettmessig krenket (Stumer, 2010). Denne balansegangen mellom effektiv kriminalitetskontroll og rettferdig rettergang har vist seg svært vanskelig å håndtere i praksis (Rachlew, 2009). Nyere forskning innen beslutningstaking har vist at noe av forklaringen på dette er å finne i grunnleggende utfordringer med våre egen kognitive og sosiale kapasitet.

1.3 Grunnleggende mentale utfordringer

Bjerknes og Fahsing (2017) hevder at vår største utfordring som etterforsker ligger i menneskets nedarvede, kognitive forenklingsstrategier. Disse er så fundamentale og uforutsigbare at vi ikke kan stole på at noen av oss har naturlige anlegg som sikrer en rettferdig, grundig og objektiv etterforskning. Fahsing og Ask (2013) beskriver dette som et “tipping-point” som inntreffer i det den første mistanken griper tak i deg. Det fokuset som da oppstår, snevrer inn vår kapasitet til å tenke åpent, fordomsfritt og kreativt. Dette er grundig dokumentert gjennom moderne, psykologiske eksperimenter (Bargh, Gollwitzer, Lee-Chai, Barndollar, & Trötschel, 2001; Wason & Johnson-Laird, 1972). Dette er likevel noe man har vært bevisst på ganske lenge. Den britiske juristen, filosofen og forskeren Francis Bacon (1620/1939) sa allerede tidlig på 1600-tallet at: *“Når den menneskelige forståelse først har gjort seg opp en mening vil vi naturlig dras mot informasjon som støtter denne og skaper enighet”* (s. 36). Psykologisk forskning har senere dokumentert dette til fulle, og vist at vi ofte ikke har kapasitet til å fatte rasjonelle og gode beslutninger i komplekse eller pressede situasjoner (Gilovich, Griffin, & Kahneman, 2002). Dette kalles gjerne kognitiv simultankapasitet. De som eksempelvis har forsøkt å snakke i mobiltelefon og kjøre bil samtidig, vil raskt oppdage at kvaliteten i både samtalen og kjøringen fort blir nedsatt. Spesielt farlig er det dersom kjøringen foregår på en ukjent, trafikkert vei, og det skjer noe uforutsett. Det er altså ikke mye som skal til før vi støter på disse kognitive begrensningene. Vitenskapelige eksperimenter viser at mennesker vanligvis bare klarer å holde mer enn syv enheter av informasjon i korttidsminnet samtidig (Miller, 1956). Dette er altså omtrent antallet sifre i *ett* vanlig innenlands mobiltelefonnummer, eller antallet ord i *én* vanlig setning. For å bøte på dette lagrer mennesket informasjon i større biter eller i større strukturer, også kalt skjema (Fiske & Taylor, 1991). Dette skaper mentale snarveier for oss, såkalte heuristikker (Tversky & Kahneman, 1974), som kan hjelpe oss til lagre mer informasjon, og fortolke deler av informasjon inn i større sammenheng. Samlet sett kan dette redusere komplekse problemer til enklere kognitive oppgaver, og føre til mer effektiv beslutningstaking. Denne ubevisste filtreringen gjør at vi føler oss bedre og mer funksjonelle (Taylor & Gollwitzer, 1995). Vurderingene man får ved å bruke heuristikker er ofte gode nok i hverdagslige oppgaver, men fører også til systematiske, kognitive skjevheter. Enhver kritisk tenker og etterforsker bør derfor ha en grunnleggende forståelse for hvordan våre bedømmelser og beslutninger påvirkes av begrenset kognitiv arbeidskapasitet, sosiale stereotypier, heuristikker og ulike situasjonelle faktorer – eksempelvis noe så grunnleggende som *sosiale stereotypier* eller

tidspress. Den forskningsbaserte litteraturen har beskrevet en lang rekke kognitive forenklingsstrategier som i betydelig grad vil kunne redusere vår evne til å gjennomføre systematiske og pålitelige undersøkelser (se eksempelvis, Lai, 1999). Det vil føre for langt å gå inn på alle disse i denne oppgaven. Det foreligger også banebrytende forskning innen rettspsykologi som dokumenterer hvor skremmende rigid dette kan gjøre en ellers oppegående etterforsker (se eksempelvis, Ask, 2013). Stelfox og Pease (2005) beskriver at de dyktigste etterforskerne bør ha evnen til å fortsette å søke etter alternative forklaringer, og motstå en (mental) overgang til en verifiserende etterforskningsstrategi i det man støter på den første forklaring som fremstår som en sannsynlig løsning. Selv om enhver større sak på et tidspunkt må snevres inn for å kunne komme frem til en konklusjon, kan det å snevre den inn for tidlig være fatalt. Alvorlig kriminalitet kan forbli uoppklart, og uskyldige urettmessig straffeforfulgt - og i verste fall domfelt. Dette er dokumentert i en rekke saker både nasjonalt og internasjonalt (Kassin, Goldstein, & Savitsky, 2003; se eksempelvis, Rachlew, 2009; Rossmo, 2009).

1.4 Forskningsbaserte mottiltak

Paradoksalt nok finnes det ikke mange forskningsbaserte mottiltak innen generell beslutningstaking. Dette er nokså underlig med tanke på hvor lenge våre menneskelige begrensninger har vært kjent. Det beste rådet må imidlertid være å tilnærme seg en kompleks oppgave systematisk og metodisk, og ikke kun basert på intuisjon. Det betyr ikke at man ikke skal lytte til magefølelse og erfaring, men som nevnt av Halvorsen (2003) kan bruk av ulike metoder forbedre og skjerpe vår oppdagelsesevne. De konsekvenser som kan oppstå som følge av tendensen til å søke bekreftelser fremfor avkreftelser, kan reduseres gjennom å aktivt lete etter alternativer til den første idéen eller mistanken. Dette er basert på forskning (se eksempelvis, Lord, Lepper, & Preston, 1984) og er anerkjente tiltak mot typiske beslutningsfeller. Tilnærmingen bør anvendes både på *spornivå* (er dette virkelig mistenktes fottøyavtrykk eller bare ligner det?) eller på *saksnivå* (er dette virkelig et drap eller bare ser det slik ut?). En slik tilnærming bør derfor danne grunnlaget for all bevisvurdering både i og utenfor rettssalen. Ask (2006) viser videre til dokumentasjon og ansvarliggjøring som et dobbelt mottiltak mot negativ påvirkning på beslutningstaking, understøttet av Lerner og Tetlock (1999). Et system som pålegger oss nøyaktighet, omtales av Ask (2006) som en viktig faktor for å bygge opp motivasjon for nøyaktighet. Notoriteten og ansvarliggjøring i beslutningsfaser kan forebygge at det tas snarveier både i tankegang og i handling. Lerner & Tetlock (1999) påpeker likevel at denne ansvarligheten alene ikke vil ha noe effekt dersom den ansvarlige ikke har tilstrekkelig opplæring, kompetanse og derfor ikke vet hva som bør gjøres. Fahsing og Ask (2016) fant at engelske etterforskere var mindre påvirkelige av sosiale stereotyper og såkalte "tipping-points", enn sine norske kolleger med like lang erfaring. Engelske etterforskere gjorde det også signifikant bedre i eksperimenter hvor de ble bedt om å identifisere relevante

hypoteser og etterforskningskritt i to fiktive savnet-saker med et klart potensiale for drap. Fahsing og Ask forklarte forskjellene med at politiet i England og Wales har utviklet og implementert bedre opplæring, arbeidskultur, nasjonale kompetanseprofiler, systemer og metoder enn Norge og mange andre land.

1.5 Forskning på politiets håndtering av savnet-saker

Det finnes lite publisert forskning som direkte omhandler politiets håndtering av savnet-saker. Dette er imidlertid under utvikling. Ved Universitetet i Portsmouth er det et eget senter for studier av savnede personer. I en rapport fra 2014 ble det konkludert med at politiet trenger mer trening i håndtering av slike saker (Smith & Greene, 2014). Studien er basert på data fra 251 politioverkonstabler fra en større politistyrke i England. Alle respondentene hadde minst fem års tjenestetid. Spørreundersøkelsen avdekket at 51 prosent av de spurte aldri hadde lest de nasjonale retningslinjene for denne sakstypen. 12 prosent var usikre på om hadde lest den.

Rapporten konkluderer med at det er sannsynlig at politiets behandling av sakene vil variere stort avhengig av hvem som håndterer dem - med høy risiko for inkonsekvent og subjektiv beslutningstaking (Smith & Greene, 2014). Med tanke på at meldinger om savnede personer er blant de største ressursutfordringer i politiet (Fyfe, Stevenson, & Woolnough, 2015; Smith & Greene, 2014), vil utfallet av vurderingen lav, medium eller høy risiko ha stor betydning. Målet er ifølge Smith and Greene å få et kontinuerlig, objektivt rammeverk for vurdering av risikoen, selv etter at politiressursene er satt på saken. Utfordringen ligger derfor i å få redusert risikoen for uønsket variasjon i politiets praksis.

Newiss (2006) har forsket på politisaker med savnet person gjennom mange år for å bedre forståelsen av denne sakstypen. Hans tidligere forskning (Newiss, 1999) har avdekket at savnet-saker er både dynamiske og komplekse. Kompleksiteten understøttes av forskningen til (Alys, Massey, & Tong, 2013; Fyfe, Stevenson, et al., 2015). Fyfe med flere (2015) hevder at det er vanskelig å vite årsak til forsvinningen. Er den savnede til fare for seg selv eller andre, eller er personen et offer for andres handlinger? Forskningen til Newiss (2004, 2006) fokusere på risikoen for at en savnet person kan være offer for et drap. Fyfe, Parr, Stevenson og Woolnough (2015) viser i den sammenheng til Parr og Stevenson (2013) og påpeker viktigheten av at alle steiner blir snudd i disse etterforskningene hvor én av nøkkelfaktorene ligger i beslutningsprosessen. Målet med forskningen til Newiss (2006) har derfor vært å kunne gi politiet veiledning i å respondere korrekt ut fra omstendighetene. De siste årene har det vært rettet sterk kritikk mot etterforskeres kompetanse, og da spesielt beslutningsprosessen i etterforskningene (Alys et al., 2013), noe som igjen avdekker viktigheten av forskningen på området. Denne kritikken har medført ny gjennomgang av et antall høyprofilerte politisaker i England. Den bekymring som oppstod var ikke

bare rettet mot kompetansen til etterforskerne (Alys et al., 2013), men også politiets holdninger til spesielle sakstyper, deriblant savnet-saker.

Alys med flere (2013) opplyser at det er viktig for fremtidige beslutninger at politiet gjennomgår tidligere mislykkede etterforskninger, og ser på de vurderinger og beslutninger som ble gjort den gang. Det blir i forlengelsen av dette viktig, mener de, at politiet lærer av disse sakene og derav bruker sitt organisatoriske minne i fortsettelsen. Dette minne skal gi forbedrede beslutningsprosesser. Likevel påpekes det av Alys med flere (2013) å møte motstand i etterforskeres perspektiver på faget. Den brede kunnskapen som forskningen har gitt og kompleksiteten den har avdekket, samt all erfaring på fagfeltet, blir redusert ned til en oppfatning om at etterforskning er et håndverk som kan utføres ved enkle undersøkelser, noe som igjen har vært til hinder for beslutningsutvikling (Alys et al., 2013).

Når kompleksiteten i etterforskninger øker, vil også faren for beslutningsfeil øke tilsvarende hevder Alys med flere (2013). Det kreves derfor at etterforskeren har en god forståelse av konteksten og hvilke handlingsalternativer de står ovenfor. I den sammenheng viser de til behovet for trening og innførelsen av "Professionalising Investigation Programme" (PIP) med mål om å profesjonalisere hele prosessen med etterforskning gjennom forbedret praksis hos etterforskerne (se også Stelfox, 2009).

Alys med flere (2013) har forsket på beslutningstaking i saker med savnet person med bakgrunn i den lille oppmerksomheten disse sakene får i kontrast til drap og organisert kriminalitet som høyprofilerte politisaker. Bakgrunnen kan ligge i at savnet-saker er hverdagsoppgaver for politiet (Alys et al., 2013), hvor de fleste av disse sakene ikke er kriminalsaker (Hedges, 2002), og hvor et overveldende flertall av de savnede kommer til rette (Newiss, 2005; Tarling & Burrows, 2004). Med dette som bakgrunn, samt at sakene er ressurskrevende og komplekse, blir de ofte oversett (Alys et al., 2013).

Bevisbasert risikovurdering blir av Alys med flere (2013) trukket frem som hjertet i enhver etterforskning med savnet person som er godt administrert, og de viser her til Hedges (2002) som har forsket på effektiv etterforskning og risiko i beslutningstaking. Hedges (2002) mener at mye av årsaken til at saker med savnet person ikke får den nødvendige oppmerksomheten blant annet ligger i holdninger, dårlig ledelse, og manglende trening på fagområdet.

Solid evidensbasert kunnskap på utfordringene med disse sakene vil være viktig for å endre holdningene og fremme effektiv trening i politiet (Alys et al., 2013). Alys med flere mener videre at beslutningstakere må bli informert av trente etterforskere på å kunne identifisere risikofaktorer i disse sakene. På den måten vil de kunne gi de ulike sakene tilstrekkelig oppmerksomhet for å hindre at personer kommer til skade, og dermed oppfylle politiets plikt som beskyttere. I denne sammenheng viser de til Tarling og Burrows (2004) som mener politiets oppgave som samfunnets

beskyttere må balanseres med bruk av ressurser, og at et system som prioriterer sakene derfor vil være nødvendig. Tarling og Burrows (2004) henviser til det engelske risikovurderingssystemet med indikatorene lav, medium og høy risiko. Dette er en dynamisk prosess (ACPO, 2005), hvor risikoen kan endre seg ettersom tilflyt av informasjon kan gi ny utvikling i saken.

Etterforskere som jobber med savnet-saker anbefales av Alys med flere (2013) å identifisere og skaffe til veie litteratur som støtter dem i deres beslutningstaking og risikovurdering, samt trene på hvordan de skal oppdage feil i tankegangen. De påpeker og at det trengs mer forskning på de ulike risikofaktorer som skal kunne skille alvorligheten sakene i mellom. Effektiv trening bør basere seg på solid forskning, og fremtidig forskning vil kreve fokus på hvordan forbedre beslutningstaking i alle faser av etterforskning i savnet-saker (Alys et al., 2013). De viser til at utfordringene med denne sakstypen har fått mer oppmerksomhet i politietaten og i samfunnet ellers siden Newiss (1999) sin forskning på politiets håndtering av disse, til eksempelvis risikovurdering. Allikevel mener de det fortsatt finnes utbredt negativ holdning til denne sakstypen i tillegg til stereotyper og feilbedømminger, noe fremtidig empirisk forskning vil kunne få bekreftet.

Personer som forsvinner er et sosialt fenomen (Greene & Alys, 2016). Dette sosiale fenomenet er tema for forskning i England hvor et utvalg av litteratur om sakstypen finnes. Ulike områder blir her trukket frem av forskere. Green og Alys fremmer i sin bok *“Missing Person: A Handbook of Research”* forskning for å skape utvidet forståelse av dette komplekse fenomenet, både for fagfolk og de med ingen forkunnskaper. Det sees her på ulike områder, deriblant etterforskningsprosessen, sakseksempler og om familien til den savnede. Morewitz og Colls (2017) ønsker med sin bok *“Handbook of Missing Person”* å gi innsikt i blant annet beste praksis og nye metoder på området. De henviser til usikkerheten og kompleksiteten som ligger i å skulle undersøke denne sakstypen med mål om at deres forskning skal fremme både større sikkerhet og mer effektivitet hos fagfolk.

1.6 Politiets praksis

1.6.1 Forsvinningssaker i en større sammenheng

Årlig blir omtrent 1800 personer meldt savnet her til lands. De aller fleste dukker opp igjen, men de siste 20 årene er nesten 500 mennesker likevel sporløst borte (NRK, 2012). Mange av disse antas å være forulykket, for eksempel til sjøs. I et betydelig antall saker, vet man imidlertid rett og slett ikke noe om hva som kan ha skjedd med den savnede. Blant disse finnes det utvilsomt et mørketall på drap eller annen alvorlig kriminalitet (Antun & Thune, 2002), selv om det forhåpentligvis representerer et mindretall. Felles for alle disse sakene, er de pårørende som sitter igjen i sorg, og i uvisshet hvor savnede befinner seg og hva som har skjedd med han eller henne. De aller fleste, vil mest sannsynlig aldri få noe sikkert svar. I stedet må de leve med det uvisse for alltid; - *“tapet lot*

seg ikke lenger holde fra livet” - hun trakk “gardinene for og stengte sommeren ute. Hun fikk noen år til å leve, men det ble bare høst og vintre, ingen sommer” (Stabrun, 2014, s. 79).

I tillegg til de menneskelige påkjenninger vil forsvinningsaker kunne generere betydelige samfunnsøkonomiske kostnader når de forblir uopklarte. I mange tilfeller vil det etter en tid måtte bli utstedt dødsformodningsdom - med de konsekvenser det vil medføre.

1.6.2 En utfordrende sakstype

Det høye antallet rapporterte saker og de store variasjonene i mulig utfall (frivillig reise, selvmord, akutt sykdom/ulykke, kriminell handling - drap/kidnapping) gjør saksfeltet - som nevnt ovenfor - svært komplekst (Alys et al., 2013; Fahsing, 2016; Fyfe, Stevenson, et al., 2015). En melding om savnet person kan være alt fra en bagatell, som at noen har glemt å si fra at de drar på tur, til vår mest alvorlige forbrytelse - overlagt drap. Det finnes få sikre indikatorer på hvilket utfall som er mest sannsynlig på et tidlig stadium av saken (Newiss, 2006).

Politiet må derfor alltid ta høyde for at enhver forsvinningsak kan være et drap med ukjent gjerningsperson. En vellykket etterforskning og oppklaring av drapssaker avhenger i stor grad av hva politiet gjør eller ikke gjør i den innledende etterforskningen (Fahsing, 2013; Innes, 2007). Følgelig burde alle som har viktige roller i politiets behandling av slike saker, inneha en kvalitetssikret og jevnlig oppdatert kompetanse. I et kvasiekseptimentelt sammenlignende studie mellom norske og britiske etterforskere med caser basert på virkelige hendelser, fant Fahsing og Ask (2016) at selv erfarne norske voldsetterforskere i snitt bare klarte å stille 40 prosent av de innledende hypotesene i savnet-saker. Det tilsvarende tallet hos spesialtrente kolleger i England, som alle hadde en kvalitetssikret og jevnlig oppdatert kompetanse, var 80 prosent. Forskjellen er dramatisk og selv om dette var et eksperiment med relativt få deltagere, mener Fahsing og Ask (2016) at den store forskjellen i gjennomsnittlig presentasjon kan forklares ved langvarige og systematiske ulikheter i nasjonale retningslinjer og profesjonalisering blant etterforskere. Det sentrale spørsmålet blir dermed - hvilken opplæring, kompetanse, retningslinjer og veiledning har de som behandler slike saker i Norge?

1.6.3 Nåværende situasjon

Det er uvisst hvordan norsk politi i realiteten håndterer savnet-saker da det ikke foreligger dokumentasjon på dette. Strengt tatt kan informasjon kun skaffes gjennom evalueringer i etterkant av reelle saker. Så langt jeg kjenner til, gjøres ikke dette systematisk. Dersom det likevel blir gjort, rapporteres ikke resultatene til noen sentral enhet.

Politidistriktene vil ha ulike forutsetninger for å oppklare disse sakene, sett opp imot størrelse og beliggenhet. Det henger sammen med variasjoner i forhold til blant annet ressurser, spesialkompetanse, avstander og lederskap. Oslo politidistrikt har opprettet en egen gruppe som behandler savnet-saker. Gruppen får inn rundt 600 meldinger årlig. Uløste saker blir med jevne mellomrom ettergått for å se om det er noe som er glemt, eller som kan kontrolleres på nytt (NRK, 2012). Dette er den eneste dedikerte savnet-gruppen i Norge (BT, 2013). Gruppen får mengdetrening og har solid erfaring. Likevel opplyser gruppen å ha for lite ressurser og etterlyser flere etterforskere (Dagbladet, 2010).

1.6.4 Behovet for eksperter på sakstypen

Som nevnt vil politiets praksis sannsynligvis variere sterkt mellom ulike politidistrikt, men også innad i distriktene. (Aas, 2014) tar for seg spesialisering versus generalistens rolle ved familievold, hvor det argumenteres for en mer avklart, kunnskapsbasert og ensartet håndtering av disse sakene fra politiets side. En parallell mellom sakstypene vil være at det i behandling av savnet-saker også vil være viktig for etterforskerne å tilegne seg kunnskap og innsikt i de pårørendes situasjon. Etterforskerne må også her kjenne lovverket, og gjeldende instruksjer og rundskriv. Ifølge Aas (2014) må mindre tjenestesteder selv vurdere hvilke saker de er i stand til å håndtere. De øvrige bør overføres til spesialister enten lokalt eller sentralt.

Det overordnede forskningsspørsmålet for denne studien, er som nevnt å undersøke i hvilken grad norske politietterforskere har tilgjengelig kompetanse og oppdaterte retningslinjer som sikrer en enhetlig og trygg behandling av sakene. Utforming av alternative forklaringer og hypoteser kan nå sies å ha blitt en ønsket standard for etterforskningsplaner i norsk politi (Politiforum, 2016). Politistudenter lærer denne metodikken gjennom sin grunnleggende utdanning og litteratur (Bjerknes & Fahsing, 2017), mens erfarne polititjenestepersoner skal gjøre det gjennom egenutvikling, videreutdanning ved Politihøgskolen, og årlig obligatorisk opplæring. Endringsvilje og ønsket om å ta til seg ny kunnskap kan variere i etaten og noen ganger møte direkte motstand. Denne oppgaven vil undersøke i hvilken grad politiets tjenestepersoner virker oppdatert på ny kunnskap, og om de har tatt til seg denne nye metodikken. I tillegg vil den forsøke å belyse hvorvidt det nevnte rundskriv om behandling av saker med savnet person fra 2004 er modent for oppdatering, eller om det fremdeles tilfredsstillende krav publikum i 2018 kan forvente av politiets håndtering. Tatt i betraktning kompleksiteten knyttet til savnet-saker, er det store forskjeller mellom ulike politidistrikt, følges Riksadvokatens rundskriv nr. 5/2004 om savnetmeldinger og bør altså disse retningslinjene oppdateres?

1.6.5 Behovet for grunnleggende metodikk - testing av hypoteser

En fundamental utfordring i alle former for undersøkelser er å kunne predikere de mest sannsynlige utfallene basert på mangelfull og tynn informasjon i en initialfase. Den menneskelige evne til å komme til gode prediksjoner selv i relativt enkle situasjoner er dessverre ikke så rasjonell og god som de fleste av oss liker å tro (se f.eks., Tversky & Kahneman, 1974). I en tidlig fase etter melding om savnet person, vet man naturlig nok ikke hva som har skjedd. Det kan, som nevnt over, være "alt eller ingenting". I mange tilfeller sier riktignok omstendighetene allerede innledningsvis noe om hva som er de mest sannsynlige hypoteser. Eksempelvis når en mann drar ut på havet i båt for å fiske ikke kommer tilbake til avtalt tid, og så blir båten funnet drivende tom i sjøen. Men selv ikke da kan man uten videre utelukke en kriminell handling. Dette bør alltid etterforskes nærmere.

Felles for alle savnet-saker er at det i utgangspunktet ikke finnes noe kjent åsted, eller noen konkret forbrytelse. Dette er en stor utfordring påpeker (Dahl & Thune, 2001). Etterforskningen må følgelig bygge på testbare antagelser, såkalte hypoteser, som så langt mulig må utprøves, tilpasses og fortløpende endres i henhold til det som til enhver tid fremkommer av opplysninger, inntil saken forhåpentligvis oppklares. Inngående kunnskap om den savnede, avdekking av omstendighetene forut for og omkring forsvinningen - herunder identifisering av tid og sted, har vært helt avgjørende for oppklaringen i de sakene som Thune omtaler i sine bøker.

I en lokal spesialinstruks for Vest politidistrikt (jf. punkt 1.7.4 nedenfor) tar en for seg en begynnende hypotese tenking, men metoden i sin helhet med skriftlig etablering og testing, er uteblitt selv etter en revidering i 2015.

Ivar Fahsing, tidligere drapsetterforsker i Kripos, og nå lærer og forsker ved Politihøgskolen, sier at et for smalt fokus i initialfasen kan få fatale følger. Det er avgjørende å stille de riktige hypotesene så tidlig som mulig, og alle hypoteser må undersøkes. Mange spor i etterforskningen er flyktige, og feil i initialfasen kan derfor være umulig å rette opp senere, sier Fahsing til (Dagbladet, 2013).

Når en person blir meldt savnet, vil det være helt naturlig å stille spørsmålet hvor personen kan være eller hva som har skjedd. Dette blant pårørende, bekjentskap og lokalsamfunn. Det undres i stillhet, eller aktuelle forklaringer diskuteres. En slik ubevisst eller bevisst undring, samt diskusjon etterforskere imellom vil ikke være noe unntak. Som avgangsstudent på Politihøgskolen i 2004 og de påfølgende år som etterforsker med grov vold og drap som arbeidsfelt, var dette også min tilnærming.

En banebrytende bevisstgjøring på dette området av etterforskningsfaget i Norge, fant først sted i 2013, da Fahsing og Ask satt fokus på etterforskningslederens evne til å identifisere såkalte alternative forklaringer og deres bevissthet om beslutningsmessige "tipping-points" (Fahsing & Ask, 2013). De fant at etterforskere muligens starter med et åpent sinn, men at det kan være svært

utfordrende å opprettholde tanken på, og prioriteringen av alternative forklaringer når fokuset blir rettet mot en spesifikk mistanke. Fahsing og Ask (2013) ser på dette som en naturlig, menneskelig tendens i søken etter årsaksforklaringen. Det er menneskelig å ha fokus på én ting av gangen, men etterforskere må være klar over at det å veksle mellom ulike hypoteser kommer ikke av seg selv. Det krever faglig bevissthet, metoder og systemer. Det å sette opp alle plausible forklaringer og teste dem alle vil være en forutsetning for å finne den beste hypotese (Rønn, 2013). Dette kalles abduktiv logikk. Som nevnt over, er en rimelig utelukkelse av alle konkurrerende forklaringer til den kriminelle mistanke den eneste praktiske måten å bevise skyld utover såkalt *rimelig tvil* (Diesen, 2015; Fahsing, 2016; Klamberg, 2011, 2015). Dette dogmet er selve grunnfjellet i den metodikk som nå undervises på Politihøgskolen. En slik tilnærming krever en kontinuerlig dokumentert og metodisk testing av hypoteser mot tilgjengelige data. Fahsings (2016) innføring av denne grunnleggende metodikk i norsk politi endret alternative forklaringer fra uformell undring og muntlig diskusjon, til å bli formalisert i skriftlige etterforskningsplaner. Dette har senere blitt uttrykt som et viktig prosessrelatert kvalitetsmål (Riksadvokaten, 2015, 2017). Det er lite tilgjengelig og forskningsbasert kunnskap om hvorvidt og eventuelt hvordan norske etterforskere anvender denne grunnleggende metoden. Hva tenker de om metoden og har de i praksis fokus på abduktiv logikk, et falsifiserende “mind-set” og dokumentert hypotesetesting?

Under temaet “hypoteser” hos nettstedet College of Policing (2016a) påpekes det at en hypotese om en persons forsvinning ikke skal forveksles med den løpende risikovurdering som skal gjøres og dokumenteres i saken. Dette understreker kompleksiteten i politiets håndtering av savnet-saker - man må håndtere både etterforskning, ettersøk og livreddende tiltak. Dette understreker behovet for gode rutiner, trening og planverk i forkant.

1.6.6 Bruk av skriftlig og løpende oppdatert etterforskningsplan

Min arbeidsgiver, Vest politidistrikt, innehar en lokal spesialinstruks for savnet-saker som pålegger at det skal lages en plan. Det må legges til grunn at det er en plan for undersøkelser, alternativt en etterforskningsplan, som menes, selv om det etter revideringen i 2015 kun står oppført en plan. Hva som menes med “en plan” og hva planen skal inneholde er ikke spesifisert. Spesialinstruksen vil bli redegjort for i underkapittel 1.7.4.

De senere årene har det vært fokus på opprettelse og bruk av skriftlige etterforskningsplaner i norsk politi. Ask & Fahsing (2018) viser til hvordan bedre trening, planverk, standardiserte prosedyrer og løpende revisjon kan bedre kvaliteten på etterforskeres beslutningstaking i kritiske saker. Behovet for etterforskningsplaner er også understreket både av Politidirektoratet (2013) og Riksadvokaten (2015). Fahsing (2016) argumenterer for at hovedformålet med etterforskningsplaner er å

understøtte en mer systematisk testing av alle plausible konkurrerende hypoteser. Omfattende forskning viser at vi mennesker ikke har naturlig medfødte evner eller kapasitet til å holde et bredt fokus når det stormer rundt oss og handling er påkrevet (se for eksempel, Ask & Granhag, 2008; Ross, Shafer, & Klein, 2006; Smedslund, 1963; Tversky & Kahneman, 1974). Med dette som bakteppe hevder Fahsing (2013) at politiet vil kunne håndtere den kritiske initialfasen bedre dersom de utviklet nasjonale rolledefinisjoner, planer, rutiner og systemer som tvinger oss til å lære av tidligere saker, inkludere alle relevante hypoteser og sikre større grundighet - spesielt i initialfasen. Britisk politi har allerede langt på vei etablert slike rutiner og internkontroll systemer som skal sørge for at rutinene faktisk følges og videreutvikles (McGrory & Treacy, 2012). I en ekstern evaluering av praksisen til engelske etterforskningsledere påpeker Jones, Grieve & Milne (2008) viktigheten av en dokumentert prosess som viser at alle hypoteser har blitt identifisert og hvordan etterforskning deretter systematisk har gjort alle rimelige forsøk på å utelukke dem. Den hypotesen som best motstår alle forsøk på falsifisering, er sannsynligvis den sterkeste. I et juridisk perspektiv vil skyldkravet i straffesaker bare innfris dersom alle konkurrerende forklaringer til anklagen kan utelukkes utover enhver rimelig tvil (Diesen, 2000).

1.6.7 Anvendelse av et dokumentert risikovurderingssystem

Riksadvokatens rundskriv nr. 5/2004 pålegger påtaleansvarlige å vurdere saker med savnet person skriftlig og senest innen 24 timer etter mottak av melding. I Vest politidistrikt forefinnes som nevnt en lokal spesialinstruks for sakstypen (Hordaland politidistrikt, 2010). Den har sitt opphav fra Riksadvokatens rundskriv, men har et tilleggskrav om at saken skal vurderes igjen innen en uke sammen med en annen erfaren påtalejurist.

De mange mulige forklaringene i savnet-saker gir etterforskerne større kognitive belastninger enn i mange andre sakstyper (Fahsing & Ask, 2013). Det faktum at savnet-saker oftest “løser seg av seg selv” fordi det ikke er noe alvorlig eller straffbart som ligger bak, gjør at politiet muligens ikke verken kan eller bør “slå på stortromma” hver gang noen meldes savnet. Spørsmålet er altså å identifisere sakene med høyest risiko. Denne kompleksiteten stiller altså høye krav til bevissthet, notoritet, beslutningstaking og metodikk.

I risikovurderingssystemet brukt av engelsk politi blir vurdering av risiko klassifisert i tre mulige utfall. Enten foreligger det høy risiko, middels eller lav. Smith & Greene (2014) påpeker at det er helt essensielt for et vellykket utfall av etterforskningen, at det på et så tidlig stadium som mulig foretas riktig avgjørelse. Andre presserende gjøremål kan mangle ressurstilgang til fordel for en sak med savnet person som blir risikovurdert høyere enn den reelle faren er. Motsatt, vil en for lav risikovurdering føre til manglende ressursallokering til saken som igjen kan medføre betydelig skade på den savnede person og/eller etterforskningen. Derfor skal denne oppgaven se nærmere på om norsk politi gjør bruk av systemer for vurdering av risiko i savnet-saker.

1.6.8 Bruk av sjekklister

I samtaler med undertegnede har Ola Thune stadig påpekt viktigheten av å bruke sjekklister i undersøkelser etter savnet person. I likhet med Fahsing (2016) og Gawande (2010) påpeker han at det er alt for mange ting som må sjekkes ut til at noen vil huske å gjøre dette til rett tid og på rett måte uten en spesialdesignet og oppdatert “huskeliste”. Dette gjelder både ved opptak av anmeldelser og under selve etterforskningen – spesielt i initialfasen. I mange av sakene Thune har etterforsket, både i Norge og i utlandet, fremkommer det tydelig at han har hatt den samme tilnærmingen, dog tilpasset omstendighetene i den enkelte sak. Særlig to punkter er fremtredende; 1) å kartlegge den savnedes “person”, omgangskrets, øvrige bakgrunnsopplysninger og hans/hennes “gjøren og laden” i tiden forut for forsvinningen, samt 2) å rekonstruere hendelsesforløpet i tilknytning til selve forsvinningen med henblikk på å identifisere antatt tidspunkt og sted for hendelsen. I flere av Thunes saker er det skrevet bøker hvor denne tilnærmingen virker obligatorisk. Se eksempelvis den såkalte “Trine Frantzen saken” fra Bergen i “Byen vest for loven” (Thune, 2016), “Anne-Berit saken” på Filippinene i “Jakten” (Kvam & Thune, 1993), “Signe Olberg-saken” på Curacao/Karibia i “Sporløst forsvunnet” (Dahl & Thune, 2001), og “Anne Kristin-saken” på Fuerteventura i “Sannheten om Anne Kristin-saken” (Thune, 1992). Thune selv kaller dette “elementært” for å kunne se aktuelle hypoteser. Han hevder at disse to punktene nesten alltid forteller noe om hva som kan ha skjedd med savnede, eller hva som sannsynligvis *ikke* har skjedd – det vil si å eliminere alle *ikke-aktuelle* hendessscenarier, og på den måten lede etterforskningen inn på rett spor.

Den lokale spesialinstruksen for Vest politidistrikt viser til bruk av sjekklister som skal gjennomgås punkt for punkt, for å sikre at ingen nødvendige tiltak uteblir. Fahsing (2016) hevder at for å redusere risikoen for feil og uteglemmelser, bør enhver risikofylt etterforskning ha slike lister, etter modell fra dem som brukes av piloter både, før, under og etter flyging. En sak om en savnet person kan raskt utvikle seg til å bli for komplisert og omfattende til at den alene kan overlates til etterforskernes hukommelse. Gjennomføringen av oppdraget baseres altså ikke på tilfeldigheter, men på forutsigbarhet gjennom en finmasket struktur hvor avvik fanges opp og hvor fremgangsmåten for oppdraget er gitt på forhånd.

College of Policing (2016b) har på sitt nettsted tilgjengeliggjort fem linker fra “Authorised Professional Practice (APP)” for rask tilgang til sjekklister når en person er savnet. Linkene er designet slik at de er lett å finne og få tilgang til for personer i politiets tjeneste. Listene er ment som beskjeder og anbefales brukt til sammen med detaljerte instruksjoner.

De fem “raske” sjekklister er som følger:

1. Sjekkliste for mottak av melding.
2. Sjekkliste for gjennomføring av innledende undersøkelser.
3. Sjekkliste for leder av etterforskning i sak med savnet person.
4. Sjekkliste for koordinator i sak med savnet person.
5. Sjekkliste for “review-offiser” med ansvar for å kvalitetssikre oppgaveløsningen underveis og etter gjennomført etterforskning.

Denne avhandlingen skal undersøke hvorvidt norske etterforskere benytter seg av tilsvarende verktøy.

1.7 Regelverk

1.7.1 Generelt

Som nevnt over har ikke norsk politi formelle nasjonale standarder verken for hvem som kan etterforske de potensielt mest alvorlige forbrytelsene, eller detaljerte retningslinjer for rutiner i slike saker. Fahsing og Ask (2016) pekte på dette som én av de antatte hovedårsakene til de store forskjellene de fant i testene de gjorde av norsk og engelske etterforskere. Det er nå iverksatt en rekke ulike prosjekter som skal sørge for innføring av lignende kompetanseheving og rutiner også her til lands (Politidirektoratet, 2016). Alle etterforskere skal nå gjennomgå årlig obligatorisk opplæring og det er et stort fokus på kvalitet. Riksadvokaten har understreket at bruk av skriftlig etterforskningsplan og hypotesetestende etterforskning står helt sentralt i denne utviklingen (se eksempelvis Riksadvokaten, 2017). Det gjenstår å se hvordan dette utvikler seg for faget og kvaliteten rent generelt. Det er imidlertid noe annerledes når vi snakker om saker med melding om savnet person. På dette saksfeltet har faktisk norsk politi hatt detaljerte nasjonale retningslinjer i en årrekke - utstedt som Rundskriv fra Riksadvokaten allerede i 2004. To sentrale spørsmål i denne oppgaven er derfor som nevnt a) følges disse retningslinjene og b) er disse retningslinjene adekvate eller bør de oppdateres?

1.7.2 Forarbeidet til et nytt instruksverk

Justisdepartementet satte 19. mars 1996 ned et utvalg som ut fra arbeidsgruppens innstilling (1997) skulle vurdere politiets praksis i saker med savnet person ut fra daværende regelverk. I henhold til mandatet skulle utvalget fremme forslag til nye instruks og regler for mottak av melding om savnet person, og behandling av disse sakene. Tilfeldig og mangelfull håndtering fra myndighetenes side i flere konkrete saker, samt påpekninger fra sivilombudsmannen om vesentlige forbedringspotensiale lå til grunn for behovet for en gjennomgang av regelverket.

Den 13. mars 1997 - ett år etter at arbeidsgruppen ble nedsatt - forelå dens innstilling, og ble sendt ut på høring. Synspunktene til høringsinstansene var hovedsakelig i overensstemmelse med innstillingen. I årene som fulgte ble det imidlertid ikke gjort noe konkret for å få implementert de forslagene som forelå. Spørsmålet om gjeldende rutiner og arbeidsmetoder ble i november 2000 tatt opp i Stortinget, etter at en norsk kvinne forsvant på ferietur i Karibia. Privatetterforsker Ola Thune bidro til å oppklare saken med midler fra den savnedes familie. Det viste seg at savnede var blitt bortført og drept. Justisministeren hevdet da at han ville sørge for fortgang med implementering i henhold til innstillingen fra arbeidsgruppen fra 1997.

I januar 2002 ble det avholdt et møte hos Riksadvokaten hvor blant annet Kripos deltok. Bakgrunnen var at tre tenåringsgutter var blitt meldt savnet i løpet av kort tid, og en reiste spørsmål om det kunne være en sammenheng mellom sakene. I mellomtiden hadde den gang privatetterforsker Thune blitt leder av Kripos sin taktiske etterforskningsavdeling. Etter møtet ba Sjef for Kripos Thune og politiavdelingssjef Vagleik Antun om å se nærmere på eventuelt behov for endringer av rutinene i forsvinningsaker.

Det forelå ikke noe spesielt mandat for oppdraget, men Rundskrivet fra Riksadvokaten (1973) del II nr. 6/1973 gjeldende etterforskning i alvorlige forbrytelsessaker, sakkyndig bistand – åstedsgranskning med videre, ble brukt som et utgangspunkt. Rundskrivet peker på Instruks for Kriminalpolitisen av 1958 med endringer av 1972, hvor Riksadvokaten pålegger politikamrene å anmode Kripos om bistand blant annet i saker der en person er forsvunnet under særlig påfallende omstendigheter. Ved mistanke om at det har skjedd en forbrytelse, pålegges politimesteren å melde fra til Kripos, samt skaffe tilveie så fyldige opplysninger som mulig. Rundskrivet refererer til de generelle retningslinjene i rundskriv av 1967 og 1972. Innstillingen fra Justisdepartementets arbeidsgruppe fra 1997 ble naturligvis også brukt som grunnlag. I tillegg kunne Thune dra på sin lange erfaring med denne sakstypen, både som tidligere operativ etterforskningsleder i Kripos, såvel som privatdetektiv. Justisdepartementets arbeidsgruppe hadde påpekt at saksbehandlingen led av store mangler og at den varierte sterkt fra distrikt til distrikt. Antun og Thune (2002) mente at statusen på dette var tilnærmet den samme fem år senere. I rutiner for saksbehandlingen gjennomgikk Antun og Thune (2002) politiets informasjons- og kommunikasjonsteknologi og derav åtte ulike datasystemer for registrering av opplysninger av savnet person. De påpekte blant annet manglende ansvarsforhold og rutiner for samkjøring mellom registrene. De satte også søkelyset på det uklare ansvarsforhold mellom politidistriktene med tanke på hvor savnede var hjemmehørende, og stedet der han/hun var antatt forsvunnet. Særlig kompliserte og ressurskrevende saker, omfatter ifølge Antun og Thune (2002) der norske statsborgere forsvinner i utlandet, hvor utlendinger forsvinner i Norge, personer som i utenriksfart forsvinner fra norske skip, og saker der grunnlagsopplysninger mangler etter likfunn av person som

har vært savnet. De mener at de aller største utfordringene kan tilskrives fraværende innsats fra politiet i initialfasen. Generell manglende kunnskap, rutiner og erfaring på saksfeltet, påpeker de også. Likeledes at det er alt for stor grad av tilfeldigheter knyttet til interesse og kompetanse om sakstypen, samt ressursene som settes inn i de ulike sakene. Deres mest sentrale anmerkninger var imidlertid behovet for enhetlige nasjonale rutiner, og en rutinemessig kvalitetskontroll fra en ansvarlig leder med den riktige kompetansen.

Antun og Thune (2002) kom blant annet med følgende anbefalinger:

- Nye standardiserte rutiner for hvilken informasjon som skal samles inn ved mottak av anmeldelse, som en mer standardisert innsamling av bakgrunnsinformasjon om den savnede. Likeledes opplysninger som er egnet til å rekonstruere savnedes siste bevegelser og gjøremål før forsvinningen.

Det bemerkes at ved innsamling av denne informasjonen, kan politiet i utgangspunktet ikke bruke tvangsmidler som for eksempel ransaking eller utleveringspålegg. Eventuelt må det foreligge samtykke. Dette stiller seg naturligvis noe annerledes dersom det er sannsynliggjort at det har skjedd noe kriminelt. Da kan etterforskning iverksettes i henhold til de straffeprosessuelle regler. Thune har i denne forbindelse overfor undertegnede påpekt viktigheten av, i en tidlig fase, å avklare hvorvidt den savnede med overveiende sannsynlighet (51 %) kan ha vært utsatt for noe kriminelt, for eksempel ved hjelp av eliminering av andre mulige scenarioer.

- En mer metodisk eliminering av mulige årsaker til forsvinningen bør foregå ved systematisk innhenting og analyse av informasjon. Hva som mest sannsynlig har skjedd vil for øvrig gi holdepunkter for hvor søk skal intensiveres, hvilke ressurser som skal settes inn, relevante etterforskningsskritt og lignende.
- Under punktet nye skjemaer og hjelpedokumenter hadde Antun og Thune (2002) innspill i forhold til områdene skjema for identifisering av ofre - GP 5173, sjekklister til etterforskere ved opptak av anmeldelse om savnet person, og sjekklister for søk etter informasjon/spor.

Ytterligere presiseringer eller innspill forelå for rutiner vedrørende saker tilknyttet utlandet, savnede fra skip i utenriksfart, taushetsplikt, samt innsamling av elektroniske spor. Elektroniske spor som slettes etter kort tid må "fryses" når man kan anta at det ligger et straffbart forhold bak forsvinningen, eller at det er helt uvisst hva som har skjedd.

Antun og Thune (2002) foreslo videre opprettelse av en såkalt “Cold Case Unit”, en nasjonal enhet som hadde ansvar for å foreta en ny gjennomgang av uopplarte saker, derav uopplarte savnet saker med henblikk på gjenåpning av etterforskningen. De foreslo også et tettere samarbeid mellom Kripos og Politihøgskolen for bedre fokus og kompetanseoverføring på saksfeltet.

Etter Antun og Thunes utredning, og syv år etter innstilling fra Justisdepartementets arbeidsgruppe, ble Riksadvokatens rundskriv nr. 5/2004 om savnetmeldinger – etterforskning, publisert den 30. april 2004.

1.7.3 Riksadvokatens rundskriv nr. 5/2004 om savnetmeldinger - etterforskning

Rundskrivet består av ulike deler og tar for seg savnede personer i Norge, dernest norske borgere forsvunnet i utlandet og til slutt personer forsvunnet under tjeneste på norske skip i utenriksfart. Avslutningsvis informerer Riksadvokaten om bistandsordningen fra Kripos, samt om hvordan man bør forholde seg til de pårørende.

Dette regelverket innleder med å vise til ansvarsforholdet som kan inndeles i to faser. Den første fasen består av en undersøkelsesfase av polisiær karakter. Her vil det bli foretatt ulike undersøkelser og eventuelt bli igangsatt ettersøkning og leteaksjoner for å mulig bringe på det rene hvor den savnede personen er, og eventuelt hva som har skjedd. Undersøkelsesfasen og den informasjonen som frambringes her er ikke etterforskning etter de straffeprosessuelle regler. I denne fasen vil politiloven §12, samt politiinstruksen §12-2 og §12-3 om hjelp til syke og ved ulykkestilfelle være aktuelt. I denne fasen skal man ivareta notoritet og innhente og sikre bevis så langt det er mulig med henblikk på en straffeprosessuell etterforskning som kan bli besluttet senere. Riksadvokaten presiserer at man ikke kan benytte tvangsmidler eller pålegg før påtalemyndigheten beslutter å iverksette etterforskning i medhold av straffeprosesslovens regler (Strpl. § 224).

Den andre fasen igangsettes når den polisiære undersøkelsesaken etter en samlet vurdering besluttes endret til etterforskningsfase. Når det gjelder denne statusendringen av saken, snakkes det i politi terminologi ofte om en forflytning av saken fra “savnet-sporet” til “etterforsknings-sporet”. Ut fra opplysninger innhentet i saken foreligger det da skjellig grunn til mistanke om at det kan foreligge en straffbar handling bak forsvinningen. Det betyr ikke at de andre mulige årsakene som frivillig forsvinning, selvmord eller ulykke/akutt sykdom er utelukket, men nærmere undersøkelser har så langt ikke avdekket noen av disse. Det er naturligvis ikke noe i veien for å benytte etterforskningsmetoder også i den polisiære undersøkelsesfasen. I mange tilfeller bør disse metodene iverksettes, noe Riksadvokaten påpeker helt spesifikt. Unntaket i en polisiær undersøkelsesfase, er - som nevnt - bruken av tvangsmidler. Beslutning om etterforskning av en mulig straffbar handling, vil imidlertid legitimere dette. I noen tilfeller vil man beslutte straffeprosessuell etterforskning nokså umiddelbart etter mottak av anmeldelsen. Informasjonen i

meldingen har da i seg selv gitt skjellig grunn til mistanke om at årsaken til forsvinningen skyldes et straffbart forhold. Ansvar for saken ligger da hos påtalemyndigheten i henhold til de straffeprosessuelle regler. Riksadvokatens rundskriv nr. 3/1999 om etterforskning gjelder tilsvarende.

Riksadvokatens rundskriv nr. 5/2004 tar i den påfølgende del for seg iverksetting og gjennomføring av etterforskning på et generelt grunnlag. Det er da allerede påpekt viktigheten av at politimester eller den han bemyndiger i politidistriktet med ansvar for saken, engasjerer seg. Det handler om å ivareta elementene i etterforskningen gjennom en samordnet og effektiv innsats.

Det tas opp flere viktige elementer under denne delen. Det skal sørges for at viktige spor og informasjon ikke går tapt. Det understrekes at dette gjøres ved å ikke ensidig fokusere på én bestemt årsak til forsvinningen, for eksempel ved å binde seg opp i kun leteaksjoner. Hvorvidt etterforskning skal iverksettes, skal følgelig vurderes allerede når melding om savnet person mottas av politiet. Vurderingen skal foretas av den påtaleansvarlige innen det første døgnet, og dersom det besluttes etterforskning skal den ansvarlige jurist for saken sørge for fremdrift og kontrollere at reglene både i straffeprosessloven og påtaleinstruksen blir fulgt. Hvordan etterforskningen legges opp, vil være avhengig av sakens opplysninger og omstendighetene for øvrig.

1.7.4 Lokal spesialinstruks om savnetmelding - etterforskning

Spesialinstruks om savnetmelding - etterforskning (2010) er en lokal tilpasset instruks for Hordaland politidistrikt. Den gjelder i dag for Vest politidistrikt etter sammenslåingen med Sogn og Fjordane politidistrikt 01.01.2016. Spesialinstruksen bygger på Riksadvokatens rundskriv nr. 5/2004 om savnetmeldinger - etterforskning. Det påpekes at undersøkelsene skal utføres i samsvar med gjeldende lov og instruksverk. Dette skal sikres gjennom å ha etablerte rutiner internt. Ansvarsforholdene må videre være avklart, og beslutningstakere må inneha rett kompetanse. Det spesifiseres imidlertid ikke hva dette innebærer.

Spesialinstruksen deler mulige årsaker til forsvinning inn i to hovedkategorier, med hver sine to underkategorier. Instruksen utdyper disse årsakene, men instruerer ikke videre hvordan disse skal håndteres. I den ene hovedkategorien startes ikke etterforskning. Sannsynligheten er her vurdert som størst for det ikke foreligger noe straffbart bak forsvinningen. I de sakene man antar at forsvinningen er ufrivillig, startes søk etter gjeldende planverk for redning med de straffeprosessuelle kravene i tankene. I den andre underkategori hvor frivillig forsvinning er mest sannsynlig, handler det om å komme i kontakt med savnede eller lokalisere oppholdssted, samt finne ut av om savnede trenger politiets bistand eller ønsker beskjed videreformidlet til melder. I den andre hovedkategori startes etterforskning. Sannsynligheten er her vurdert som størst for at et straffbart forhold ligger bak forsvinningen, alternativt forhold som skal etterforskes av politiet. I underkategorien ufrivillig, vil forholdet kunne være ulykke, frihetsberøvelse, menneskehandel eller

drap etc. I underkategorien frivillig er mulig årsak selvdrap, illegal migrasjon eller at barn gjennom medvirkning blir holdt borte fra sine lovlige fortsatte etc.

Det påpekes i instruksene at det straks etter mottak av melding skal foretas en vurdering om hva som mest sannsynlig har skjedd. Etterforskningsleder har ansvar for at det utarbeides en plan og foretas analyse som gir oversikt over hvilke relevante undersøkelser og tiltak som kan gi svar på hva som har skjedd. Dernest om hvilke tiltak som er nødvendige for å finne savnede. Disse opplysningene danner grunnlag for avgjørelse om etterforskning skal iverksettes eller ikke. Denne beslutningen skal foretas snarest mulig av en påtaleansvarlig og senest innen 24 timer. En begrunnet avgjørelse skal dokumentføres i saken. Etterforskningsleder har ansvar for å fremskaffe disse opplysningene, samt sørge for at alle undersøkelser følger straffeprosessens krav om notoritet, form og utførelse slik som i etterforskning av straffesak. Om savnede ikke er kommet til rette og etterforskning ikke er iverksatt, skal utviklingen av saken forelegges den påtaleansvarlige skriftlig senest én uke etter forrige beslutning. I tillegg skal det fremlegges forslag til videre fremdrift. Dersom avgjørelsen om ikke å iverksette etterforskning opprettholdes, skal den påtaleansvarlige på forhånd ha fremlagt saken for en annen påtalejurist for vurdering. De påtaleansvarlige som foretar disse vurderingene, samt tar beslutning, skal begge ha erfaring på saksfeltet. Dersom etterforskning blir besluttet iverksatt, pålegger denne instruksene at etterforskningsordre blir utarbeidet skriftlig av den påtaleansvarlige senest innen 24 timer etter at avgjørelsen ble tatt. Ordren bør basere seg på planen og analysen som dannet grunnlag for avgjørelsen og videre utarbeides i samarbeid med etterforskningslederen.

Instruksene pålegger en sjekklister som skal sikre at alle nødvendige tiltak blir vurdert og eventuelt utført. Listen er en oversikt over umiddelbare tiltak som vil variere i omfang fra sak til sak, men som skal gjennomgås punkt for punkt. Instruksene nevner verken ordet hypoteser eller noen metodikk for hvordan disse etableres og testes i en skriftlig plan.

Min kontaktperson i Oslo politidistrikt ble i sammenheng med denne studien gjort kjent med at Vest politidistrikt har en lokal tilpasset spesialinstruks for denne sakstypen. Kontaktpersonen opplyste at dette ikke var tilfelle for Oslo politidistrikt. De forholdt seg til Riksadvokatens rundskriv. Det ble derimot vist til at distriktet har spesialinstruksene *“Samhandlingsrutiner for tiltak når personer rømmer fra dom på tvungent psykisk helsevern”* utgitt i begynnelsen av 2017. Hva gjelder Nordland politidistrikt, så hadde de ingen lokal spesialtilpasset instruks for dette fagområdet.

1.7.5 Retningslinjer for engelsk politi

Den nasjonale politiorganisasjonen The Association of Chief Police Officers (ACPO) (2011) har i en årrekke hatt ulike utvalg som har utarbeidet nasjonale faglige standarder, veiledninger og retningslinjer for politiet i England, Wales og Nord-Irland. Dette forumet endret i 2015 navn til National Police Chiefs' Council (NPCC). Det finnes ingen lignende funksjon eller organisasjon i norsk politi.

ACPO har publisert tre nasjonale veiledere i ledelse, registrering og etterforskning av savnede personer, en i 2005, 2010 og 2013 (2005, 2010, 2013a). Andre utgaven utgitt i 2010 bygger videre på læring og god praksis og er en oppdatering av første utgave fra året 2005. Året etter publiseringen av andre utgaven ble det utgitt et notat av National Policing Improvement Agency (2011) som definerer ansvaret og nøkkelroller i etterforskning av saker med savnet person. Notatet henviser her til veiledningen av 2010. I 2013 kom siste versjon (ACPO, 2013a) som bygger videre på 2010 veiledningen. Denne kontinuerlige oppdateringen tyder på en organisasjon og et fag i utvikling. Oppsummert er altså formålet med denne oppgaven å se om norsk politi har oppdatert kunnskap om de norske retningslinjene i savnet-saker, utgitt av Riksadvokaten i 2004.

Å gjennomføre gode ettersøk er helt sentralt i savnet-saker, og dette har også ACPO (2006b) utviklet en nasjonal standard for. Målet er at søkene blir koblet til andre deler av undersøkelsene og utføres effektivt. Det anbefales her bruk av metoden kalt "senario basert søking"¹. Her gis det råd om hvordan resultatene av ettersøk må gjenspeiles i dokumenterte risikovurderinger for den enkelte sak. Denne vurderingsformen er tidligere blitt belyst i underkapittel 1.6.7. National Policing Improvement Agency (2009) har publisert en rapport om betydningen av å kunne overvåke reliabiliteten i risikovurderinger, se mønstre av uoppklarte forsvinninger og sammenligne data fra saker om savnede personer opp mot funn av uidentifiserte lik. Videre blir disse data i anonymisert form tilgjengeliggjort for akademisk forskning og publiseringer. De retningslinjene og nasjonale standarder som blir publisert blir utarbeidet ved at typiske utfordringer blir satt på dagsorden med mål om kontinuerlig utvikling og forbedringer.

Den britiske veilederen innleder med å påpeke at en rapport om savnet person kan være første indikator på at en alvorlig hendelse har inntruffet - i verste fall en drapssak. I forlengelsen av veiledningene for savnet person henvises det derfor til den nasjonale veilederen for drapsetterforskning ACPO (2006a). Dette er tredje utgave og den fokuserer hovedsakelig på etterforskningslederens rolle og organisering av etterforskningen. Mye hadde endret seg siden andre utgave ble publisert i år 2000. I tillegg skal den nasjonale beslutningsmodellen ACPO (2013b) bestående av seks komponenter komme til anvendelse som et verdibasert verktøy når ledelsen fatter

¹ Scenario basert søking - en metode som skal gi en strukturert prosess rundt vurdering av årsakene til at en person er forsvunnet. Faktorer som vil være til hjelp eller til hinder for funn, vil gjennom denne metoden kunne vurderes.

operative beslutninger. De ansvarlige for beslutningene må være forberedt på kunne forklare og begrunne hva som ble gjort og hvorfor. Modellen har som mål at tilnærmingen til beslutningene, foruten om å være bevisbasert, skal være enkel og logisk.

På nettstedet College of Policing (2018a) blir retningslinjene nå oppdatert to ganger i året. På samme nettsted publiseres også oppdaterte retningslinjer om sakstypen savnet person. Nettstedet inneholder i tillegg opplysninger om Schengen informasjonssystem (SIS) og artikkel 32 som gjelder varsling om savnede personer innenfor Schengen området. Det påpekes her at britisk politi til enhver tid må følge den nasjonale veiledningen for saker med savnet person i det håndteringen av denne sakstypen er komplisert og et høyrisiko område. Det vil føre for langt hen å gå mer detaljert inn i de britiske rutineene, men sammenlignet med Norge virker det ganske åpenbart at det britiske politiet synes å ha rutiner som i større grad sikrer at instruksverket er kontinuerlig relevant, oppdatert, og at det faktisk blir brukt.

Formålet med denne studien er se på hvorvidt norsk politi benytter seg av oppdatert etterforskningsmetodikk i sin behandling av savnet-saker, har tilstrekkelig bevissthet om påvirkningsfaktorer, om de følger Riksadvokatens rundskriv nr. 5/2004 for sakstypen, samt benytter seg av kunnskapsbaserte verktøy.

II METODE

2.1 Respondenter og utvalg

Denne studien er som nevnt over en sammenlignende studie mellom to politidistrikt i Norge - Oslo politidistrikt i sør og Nordland politidistrikt i nord. Oslo politidistrikt er geografisk sett lite, men svært tett befolket. Politiressursene er store, og det muliggjør høy grad av spesialisering innen mange disipliner. Det faktum at politidistriktet har en egen gruppe som kun jobber med savnede personer indikerer dette. Nordland politidistrikt er på den annen side stort i areal, men tynt befolket. De har langt færre ressurser enn Oslo, og graden av spesialisering er antagelig mindre. Med hensyn til disse ressursene, organisering og kompetanse synes disse to distriktene å være ganske ulike og ble valgt ut fra dette. Mange av de samme grunnleggende utfordringene med denne sakstypen, herunder å holde seg faglig oppdatert, er det på den annen side grunn til å anta at begge distriktene har. De typiske utfordringene er beskrevet i introduksjonen.

Ledelsen i begge politidistrikt uttrykte seg positive til undersøkelsen. Godkjennelse fra begge distriktene forelå allerede innen en uke etter forespørsel om tillatelse til forskningsbasert datainnsamling. Oslo politidistrikt uttrykte ønske om høyest mulig deltakelse i undersøkelsen. Dette ville gjøre studien mer representativ og samtidig redusere faren for identifisering av de enkelte respondenter. Rekrutteringen av deltakere ble gjort ved å orientere de ansvarlige avdelingslederne i

begge distriktene, og de sa seg villig til å bistå. Som nevnt har Oslo en egen gruppe som håndterer saker med savnede personer. Samtlige der ble forespurte, i tillegg til et utvalg av de ansatte ved Kriminalvakten - totalt 30 personer. Totalt svarte 10 (n=10) fra Oslo på spørreundersøkelsen, som ble distribuert elektronisk. Tilsvarende bevarte 6 (n=6) av 12 forespurte i Nordland politidistrikt. Samtlige respondenter (N=16) var på tidspunktet for innhenting av data i en stilling hvor de kunne få ansvar for å håndtere den innledende fase av en savnet sak. Data om respondentenes kjønn, alder, stillingsgrad og antall år ansatt i politietaten ble ikke innhentet. Dette både for å ivareta respondentenes anonymitet, og fordi det hadde liten relevans for studien. Undersøkelsen ble gjort tilgjengelig på internett i totalt 33 dager. Deltakerne ble dermed gitt anledning til å besvare undersøkelsen når det måtte passe for dem i denne perioden.

2.2 Utforming av spørreskjemaet

I denne studien ble spørreundersøkelse valgt som datagenereringsmetode i stedet for en mer kvalitativ metode som for eksempel intervju. Gjennom å velge den kvantitative metoden ville det være lettere å innfri ønsket fra ledelsen i Oslo politidistrikt for å oppnå relativt høy deltakelse, samt oppnå størst grad av representativitet og anonymitet. Metoden ville dessuten være både tids- og økonomisk besparende. Muligheten for ubevisst påvirkning av respondentene, ville også unngås. De enkelte spørsmål ble likevel søkt presentert på en slik måte at informasjons gevinsten tilsvarende et intervju ble ivaretatt.

I spørreundersøkelsen ble det nettbaserte verktøyet "SurveyMonkey" brukt. Det elektroniske spørreskjemaet bestod av 16 spørsmål. Spørsmålene inneholdt ikke noen direkte eller indirekte identifiserende opplysninger ut over hvilket politidistrikt de jobbet ved. Informasjon om studien og to elektroniske lenker til undersøkelsen ble lagt ut på webadressen www.kennethberg.no - en lenke for deltakere fra Oslo politidistrikt, og en annen for deltakere fra Nordland politidistrikt. Kontaktperson for hvert politidistrikt distribuerte ut webadressen til aktuelle deltakere når linkene var tilgjengeliggjort på nettstedet. Kontaktpersonene var der oppført med etternavn dersom deltakerne hadde behov for å melde om tekniske feil eller stille spørsmål av praktisk karakter. På nettstedet ble det opplyst en startdato og en sluttdato for spørreundersøkelsens tilgjengelighet. Lenkene ledet direkte til SurveyMonkey.com og ivaretar krav fra Norsk senter for forskningsdata (2018) til en fullstendig anonymiserende IT-løsning. Med dette menes at identifiserende opplysninger om deltakeren som e-post, ip-adresse, nettleser informasjon og informasjonskapsler ikke knyttes til de avgitte svarene i undersøkelsen. Identifiserende opplysninger som innlogging med brukeridentitet og passord og unik lenke sendt på e-post blir heller ikke registrert. Denne løsningen krever dermed ikke meldeplikt til Norsk senter for forskningsdata. Svakheten ved denne løsningen lå i at samme deltaker kunne svare flere ganger uten prosjekteiers viten. Det var heller

ikke mulig å påminne deltakere individuelt som ikke hadde gjennomført undersøkelsen. Alle potensielle deltakere ble i brev form opplyst om formålet med studien og at deltakelse var frivillig. Politihøgskolens forskningsetiske veileder ble benyttet. De som samtykket i å delta ble takket for sitt bidrag, gitt anledning til å stille spørsmål om undersøkelsen, og samtidig opplyst om hvordan anonymisering av data ble ivaretatt.

2.3 Pilottesting av undersøkelsen

Før spørreundersøkelsen ble gjort tilgjengelig for de aktuelle deltakere, ble det gjennomført en såkalt pilot med fem politiutdannet personell og én politijurist. Alle seks respondentene hadde minimum ti års erfaring fra politiyrket. De ble informert at det var frivillig å delta. En pilot der en fikk prøvd seg på spørsmålene, viste seg å være helt nødvendig. Deltakerne testet den tekniske siden, brukervennlighet og forståelsen av spørsmålsformuleringene. Dette medførte justering av spørsmålsstillingen for enkelte spørsmål, endringer i nettsiden hvor spørreundersøkelsen skulle publiseres, endringer i tekniske innstillinger til selve undersøkelsen, samt informasjon på nettsiden.

2.4 Responsrate

Kontaktpersonene i Oslo og Nordland politidistrikt videreformidlet webadressen til undersøkelsen til de potensielle respondentene i begge distriktene. Alle respondentene hadde i kraft av sin stillingsbeskrivelse ansvar for å håndtere (minimum) den innledende fase av saker med savnet person. På websiden ble det tydelig opplyst siste dato for besvarelse av undersøkelsen. På denne datoen viste det seg imidlertid at antall besvarelser fra begge distrikt var svært lavt. Undersøkelsen hadde da vært tilgjengelig i 17 dager. Det ble derfor besluttet å forlenge fristen med ytterligere 16 dager. Dette økte responsen noe. Økningen til tross, var den totale responsraten likevel relativt lav da spørreundersøkelsen ble avsluttet. 50 prosent av de potensielle respondentene fra Nordland hadde da utført undersøkelsen, og i gjennomsnitt hadde disse besvart halvparten av spørsmålene. Fra Oslo hadde 33 prosent av de potensielle respondentene utført undersøkelsen, og i gjennomsnitt besvart 70 prosent av alle spørsmålene. Den samlede responsraten er dermed noe over 41 prosent. Det er vanskelig å si hva den lave responsraten kan skyldes. Antallet spørsmål var forsøkt holdt lavest mulig, men det faktum at så og si alle spørsmålene var åpne og dermed invitasjon til omfattende svar, kan ha påvirket motivasjonen negativt. Både rekrutteringsmetoden som Tjora (2013) omtaler som et bekvemmelighetsutvalg, og den relativt lave responsraten vil naturligvis påvirke validiteten, og dermed i hvilken grad funnene kan generaliseres. Dette er kjente utfordringer ved bruk av spørreundersøkelser. En annen mulig forklaring på den lave responsraten, kan være både manglende kunnskap, interesse og erfaring med sakstypen, jfr. det som er anført av Antun og Thune (2002).

2.5 Analyse

Denne studien er uegnet til å ta *“sikte på å utvikle konsepter, modeller eller teorier”* (Tjora, 2013). Dette skyldes naturligvis at studien er begrenset, utvalget er lite og responsraten lav. Uansett - dataene må behandles, og jeg har benyttet meg av det Tjora kaller en SDI - metode *“stegvis-deduktiv induktiv”* (Tjora, 2013, s. 174). Forskeren jobber induktivt - *“fra data mot teori”* eller i motsatt retning - deduktivt hvor *“man sjekker fra det mer teoretiske til det mer empiriske”* (Tjora, 2013, s. 175). Til tross for datamaterialets begrensninger har analysearbeidet fulgt den trinnvise modellen fra *generering av utvalg og empiriske data → bearbeiding av rådata → behandlede analysedata → kategorisering → hovedtema.*

Dataene fra de to spørreundersøkelsene ble lastet ned fra nettstedet SurveyMonkey.com, men én fil for hvert av de to politidistriktene. I filen fremgår det tydelig hva den enkelte respondent beskrev på hvert spørsmål. Det fremkommer også tydelig om respondenten ikke besvarte et spørsmål. Fra Oslo politidistrikt ble hver av de ti respondentene gitt et nummer fra 1 til 10 - og tilsvarende fra Nordland med sine seks deltakere. Alle spørsmål og svar ble dermed ordnet under riktig politidistrikt og riktig respondent. For å fange opp ulike tilnærminger ble spørsmålene utformet så åpent som mulig for deretter å snevre inn mot konkrete avklaringer. Et eksempel på et åpent spørsmål er: *“Hva kan man gjøre for å redusere negativ påvirkning?”* Mer lukket: *“Bruker du grunnleggende metodikk i savnet-saker - i så fall hvilken?”*. Det ville føre for langt å presentere alle svar på alle spørsmål i denne oppgaven, fordi en slik *“oppramsing”* av svar fort kan bli massivt og uoversiktlig, men også fordi flere av spørsmålene til dels var overlappende. Svarene på de 16 spørsmålene ble derfor analysert og kategorisert som enten et *“ja”* eller *“nei”* på fem komparative hovedspørsmål:

Har respondenten i besvarelsen vist bevissthet og konkrete eksempler på:

1. Hvordan ulike påvirkningsfaktorer kan påvirke ens såkalte objektivitet?
2. Noen kjente metodiske eller kulturelle mottiltak som kan heve kvaliteten på etterforskningen?
3. Bruk av en skriftlig hypotesedrevet og løpende oppdatert etterforskningsplan?
4. Bruk av et risikovurderingssystem for savnede personer?
5. Bruk av Riksadvokatens Rundskriv nr. 5/2004 om politiets behandling av savnet-saker?

De tre første dreier seg om generell etterforskningskompetanse, og de to siste behandling av savnet-saker mer spesifikt. For å skape en helhetlig oversikt for hvert politidistrikt ble respondentenes svar på disse spørsmålene kodet og fremstilt i prosent av hvor mange som hadde, eller ikke hadde vist den etterspurte bevissthet eller praksis. Etter avsluttet kategorisering og koding gjennomgikk hovedveileder rådataene og utførte en blind koding for hver av kategoriene. Det ble avdekket noen

uoverensstemmelser som ble diskutert og ivaretatt. For best mulig presentasjon av fremgangsmåten av analysearbeidet sett i sammenheng med hvert av funnene, henvises det til resultater i kapittel III for nærmere beskrivelse under hvert av kategoriene - objektivitet, generelle mottiltak og metodikk, samt saksspesifikke kunnskaper og mottiltak.

En slik kvantitativ fremstilling av data kan bidra til å skape oversikt, men det kan gå på bekostning av mer finkornet og dyp analyse av hva den enkelte respondent svarte. Dette er en vanskelig balansegang, og for å bøte på problemet har utvalgte enkeltsitater fra responder rundt disse spørsmålene også blitt inkludert for hver av kategoriene for å berike statistikken noe. I denne delen valgte jeg å ta i bruk noen grafiske hjelpemidler for å tydelig illustrere hvilke politidistrikt sitatene kom fra. Det siste spørsmålet i spørreundersøkelsen var om respondentene hadde forslag til endringsbehov eller ny praksis innen fagfeltet. Disse svarene er analysert og gjengis som tekstsitater til slutt i resultatkapittelet.

2.6 Etiske utfordringer

Forskningsetikk er mangfoldig, men det kan være nyttig å se på ulike sider ved den (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2015). Grovt sett kan man dermed inndele forskningsetiske normer i tre kategorier: 1) normer for god forskningsskikk og forholdet forskere imellom, 2) normer som regulerer forholdet til individer eller grupper som berøres direkte av forskningen, og 3) normer knyttet til forskerens samfunnsansvar. Jeg vil her behandle mine refleksjoner over det aktuelle studiet i den samme rekkefølge.

Forskningsmetodisk er det ikke lett å studere en etterforskers daglige praksis. Det optimale hadde muligens vært gjennom en form for skjult observasjon mens respondentene utførte sitt reelle arbeid med savnet-saker. Dette er dessverre for omfattende, og også vanskelig å få til av andre årsaker. Et vanlig alternativ er å foreta såkalte personlige dybdeintervju. Selv om dette ikke nødvendigvis speiler den faktiske praksis, vil den til en viss grad kunne komme ganske tett på (Tjora, 2013). Dette var den opprinnelige planen, men av ressursmessige årsaker lot heller ikke det seg gjøre. Spørreundersøkelse ble derfor valgt som et kompromiss og undersøkelsen ble utarbeidet med så åpne spørsmål som mulig for å sikre best mulig dybde og kvalitet på svaret (Halvorsen, 2003). En risiko ved dette valget er at respondent går lei, eller ikke har/tar seg tid til å svare på spørsmålet. Det er en vanskelig balansegang som åpenbart har både metodiske og etiske sider. Dette fordi man ved valg av ikke optimale metoder risikerer å formidle noe som respondenten eller gruppen egentlig ikke mener. Liv Finstad (2000) sier noe om dette i boken *Politiblikket* hvor hun som forsker var gjest hos politiet. Finstad ser på muligheten til å foreta bevisste eller ubevisste *“taktiske hensyn, sensurere seg selv eller andre, underspille problematiske valg og overspille de ukompliserte”*

(Finstad, 2000, s. 349). Finstad mener seg “*privilegert og partisk*” (ibid.) over eget forskningsmateriale og viser til at også hennes forskning innehar en skjevhet i datagrunnlaget. Utfordringen hennes var at hun i likhet med meg som forsket på sine egne, utviklet et vennsforhold til noen av politifolkene hun observerte og intervjuet - og da oftest de som var mest lik henne selv. I tillegg var hun samboer med en politiansatt, og kommuniserte dermed med politifolk i andre settinger enn i forskningssammenheng. Denne informasjonen kunne for henne være problematisk å bruke i sin forskning. For mitt vedkommende gjelder dette tilsvarende gjennom mitt daglige virke som politietterforsker. Finstad var bevisst på utfordringen om å opprettholde den analytiske distansen som var nødvendig, noe som også har vært nødvendig og antagelig enda vanskeligere for meg.

Som politietterforsker vil man nødvendigvis starte en forskning i politietaten med en stor grad av forforståelse. Med forforståelse menes at man i møte med et fenomen, tekst eller mennesker, har holdninger og meninger som er forutinntatte, og som igjen avgjør hvilken mening vi finner i teksten eller i handling (Johannessen, Christoffersen, & Tufte, 2015). Johannessen med flere (2015) mener at uten av vi er klar over det, vil den intuitive kunnskap virke styrende og peker på at ingen av oss møter verden forutsetningsløst. De hevder vår bakgrunn er en del av prosessen i det å etablere kunnskap, både personlig og faglig, og det vil derfor være av betydning å reflektere over om det er forhold ved bakgrunnen som bør klargjøres opp mot egen forskning.

De forskningsetiske retningslinjer utarbeidet av De nasjonale forskningsetiske komiteene (2016, s. 11) belyser noe av dette under punktet om forskningens ansvar, hvor “*forutinntatte oppfatninger og ubevisste vurderinger i minst mulig grad skal prege forskningen*”. Det at jeg selv er politietterforsker gir meg enkelte fordeler. Jeg kan antagelig bedre enn utenforstående se praktiske utfordringer og få tilgang til data. På den annen side vil denne nærheten til praksisen gjøre det vanskelig for meg å skape distanse og praktisk talt kunne gjøre meg blind for enkelte kritiske perspektiv på egen eller politiets praksis. Dette er vanskelig å komme helt bort fra, men en god begynnelse er at jeg har bevissthet rundt disse utfordringene. Av den grunn innledet jeg denne avhandlingen med erfaringsbakgrunn fra politietaten og saksfeltet siden jeg selv har samlet inn data, analysert og tolket resultatene (Johannessen et al., 2015). God innlesning i kritisk og relevant teori kan hjelpe meg å skape distanse og nye perspektiv. Det sammen kan god bruk av metode, forskningsetikk og prinsipper for etterprøvarhet.

Et mål er at lesere skal kunne “*ta stilling til forskningens kvalitet*” (Tjora, 2013, s. 216) ved å få et “*godt innblikk i forskningen*” (ibid.). Ved å redegjøre for denne forskningsprosessen skapes det gjennomsiktighet, også kalt transparen. Denne gjennomsiktigheten, som også er sentral for muligheten til etterprøving, og som er “*et av de viktigste kravene til all forskning*” (Tjora, 2013, s. 216), har blitt forsøkt innfridd gjennom å spesielt informere om denne studiens begrensninger i underkapittel 2.7. På den annen side er det få metoder som fanger hele virkeligheten. Det beste en

uansett bør gjøre, er å sette seg inn i metodens iboende begrensninger. Dette har jeg forsøkt å gjøre ved å sette meg inn i metodikken, søke etter relevante og motiverte deltakere, bruke åpne spørsmål, kjøre en pilottesting av undersøkelsen, samt holde den så kort som overhode mulig. Under designutformingen av prosjektet var tanken at datainnsamling ville være relativt enkelt da jeg som ansatt i politietaten hadde lett tilgang på informantene, det vil si kontaktpersonene og derav indirekte de potensielle respondentene. Studiens forskningstema ble likeledes antatt å skulle vekke interesse ettersom dette var fagfeltet til utvalget. Ser vi tilbake til underkapittelet 2.4 responsrate, viste det seg imidlertid at det ikke skulle bli slik. Responsen fra deltakerne var høyst variabel, og de måtte påminnes. Selv da kom flere besvarelser ikke før svarfrist var i ferd med å gå ut. Som nevnt tidligere ble kun 50-70 prosent av spørsmålene besvart i gjennomsnitt. Dette er lavt, noe som ytterligere utfordrer en marginalisert studies troverdighet og generaliserbarhet (Halvorsen, 2003).

Forholdet til respondentene skjedde som nevnt via en kontaktperson i hvert politidistrikt. Det ble avholdt et kort, fysisk møte med kontaktpersonen i Oslo før gjennomførelsen av spørreundersøkelsen. Formålet var å etablere kontakt, redegjøre for prosjektet og skape motivasjon for å få vedkommende til å bidra som videreformidler av informasjon. Dialogen med kontaktpersonen i Nordland foregikk utelukkende over telefon. Kontakten var her allerede etablert i år 2004 i forbindelse med at vi begge utgjorde en del av et etterforskningsteam i en drapssak. Ledelsen i politidistriktene ble informert om prosjektet via e-post hvor det blant annet ble oppgitt at *“alle identifiserbare opplysninger om sensitive tjeneste- eller personopplysninger vil bli anonymisert eller tatt ut”*.

Det ble fra begge politidistrikt raskt gitt godkjenning til å foreta datainnsamling med den forutsetning fra ledelsen i Oslo at antall svar skulle være så høyt at enkeltansatte ikke kunne bli identifisert. Kontaktpersonene bekreftet videreformidling av skriv til potensielle respondenter, hvor ett av avsnittene inneholdt følgende tittel og innhold: *“Taushetsplikt og anonymisering” - “Politihøgskolens forskningsetiske veileder vil bli lagt til grunn i undersøkelsen. Undersøkelsen vil ikke lagre eller be deg om identifiserbare personopplysninger. SurveyMonkey.com vil kun lagre informasjon på de spørsmål du velger å besvare og dato tidsstempel for når undersøkelsen ble besvart. Alle som vil håndtere svarene vil uansett være underlagt taushetsplikt i henhold til personopplysningsloven §2 nr. 8.”*. Med bakgrunn i at de potensielle deltakerne ble informert både i brevs form og på nettsiden for undersøkelsen i forkant, ble det lagt til grunn et informert samtykke hos respondentene gjennom å ha frivillig utført den i etterkant.

Forholdet til samfunnet dreier seg om å ikke si mer enn man bør i forhold til både reliabilitet og validitet, såvel som å formidle funn med respekt, ydmykhet og innsikt. I denne henseende ble de potensielle respondentene informert i samme skriv med tittel *“formidling av resultater” - “datamaterialet som samles inn fra undersøkelsen vil bli behandlet og benyttet i min masteravhandling. Formålet er primært praktisk utvikling av polityrket og etterforskingsfaget. En*

godkjent masteravhandling vil bli tilgjengelig på Politihøgskolens database for artikler. Datamaterialet vil i anonymisert form kunne bli allment tilgjengelig gjennom ulike faglige fora og øvrige publikasjoner. Om du ombestemmer deg etter gjennomført undersøkelse, kan du uten noen begrunnelse trekke din besvarelse tilbake. Det forutsettes da at avhandlingen ikke er levert for sensur". På nettstedet hvor undersøkelsen ble tilgjengeliggjort ble det også orientert om følgende "har Dere spørsmål til denne spørreundersøkelsen, ta kontakt med mine kontaktpersoner nevnt under. De vil videreformidle til meg." Jeg fikk ikke noen spørsmål fra deltakerne, verken av teknisk art opp imot gjennomførelsen av undersøkelsen, eller angående taushetsplikt, anonymisering, formidling av resultater eller omkring selve spørsmålsstillingene i undersøkelsen. Ingen av deltakerne har trukket sitt samtykke eller sin besvarelse tilbake.

2.7 Begrensninger ved studien

Funnene i denne korte og begrensede undersøkelsen vil naturlig nok ikke være direkte overførbare verken til de to politidistriktene eller til norsk politi generelt. Til det er perspektivene for få, utvalget for lite og metodikken mangelfull. Som tidligere nevnt har enhver undersøkelse begrensninger som det må tas høyde for (Johannessen et al., 2015).

Troverdighet er studiens validitet hvor spørsmålet "*måler vi det vi tror vi måler?*" (Johannessen et al., 2015, s. 230) stilles. Tjora betegner validitet med studiens gyldighet og stiller det samme spørsmålet "*om de svarene vi finner i vår forskning, faktisk er svar på de spørsmål vi forsøker å stille*" (Tjora, 2013, s. 206). Denne gyldigheten kan styrkes ved åpenhet om praktiseringen av forskningen. Med åpenhet mener Tjora å redegjøre for teorigrunnlag, annen relevant forskning som studien forankres mot, og faglige rammer. Han trekker her inn metodisk treffsikkerhet med henblikk på valg av rett datagenereringsmetode opp mot problemstilling og forskningsspørsmål. I denne studien har jeg forsøkt å få frem åpenhet og derav transparens. En gjennomsiktighet som Tjora hevder er "*et av de viktigste kravene*" (Tjora, 2013, s. 216) til presentasjon av forskning. Johannessen med flere (2015) omtaler dette som bekreftbarhet hvor forskeren klargjør hele forskningsprosessen for leser. Med dette som bakgrunn, er teorigrunnlag, tidligere forskning, faglige rammer og grunnlag for valg av datagenereringsmetode belyst tidligere i oppgaven.

Dataene ble innhentet gjennom en anonymisert nettbasert spørreundersøkelse. Det var stor variasjon i besvarelsene mellom respondentene innenfor samme politidistrikt. Noen gav svært utfyllende svar, mens andre besvarte med minimalt innhold. Andre igjen svarte ikke på enkelte spørsmål. Med tanke på hvorvidt vi faktisk måler det vi tror vi måler, er det derfor ikke sikkert at resultatet gir et fullstendig bilde eller et riktig inntrykk av hva som rent er tilfelle på de undersøkte områdene. Det å studere noens praksis er en komplisert affære. Det er åpenbart at

spørreundersøkelse som datagenereringsverktøy alene ikke vil gi et fullstendig innblikk i respondentenes praksis. Det hadde vært ønskelig å følge opp med noen dybdeintervju fra hvert av distriktene, men av hensyn til tidsbruk, ble dette valgt bort. Det får selvsagt konsekvenser og skaper mindre dybde og øker faren for feiltolkning og misforståelser. En observasjonsstudie i kombinasjon med intervju ville sannsynligvis vært bedre, men det var helt urealistisk gitt de knappe ressurser jeg har hatt tilgjengelig i denne undersøkelsen.

Tydelighet, transparens og ydmykhet er mine tre beste verktøy i denne situasjonen og jeg håper jeg i en viss grad har adressert dem alle. Som omtalt av Tjora (2013) vil også pålitelighet måtte vurderes opp mot forskerens, i dette tilfellet mitt engasjement i egen forskning. Selv om et engasjement kan virke inn som støy på resultatene har Tjora imidlertid valgt å se på forskeres kunnskap om temaet som en ressurs og en forutsetning. Dette med bakgrunn i at *“fullstendig nøytralitet ikke kan eksistere”* (Tjora, 2013, s. 203) uansett. Tjora setter derimot krav til at en forsker redegjør for hvordan forskningen kan være preget av denne kompetansen og engasjementet. Å forske på egen praksis, slik jeg her har gjort, innebærer en åpenbar forforståelse (Johannessen et al., 2015), hvor en har vært nødt til *“å være åpen for å justere denne forforståelsen underveis”* (Repstad, 1993; referert av Tjora, 2013, s. 203). Jeg har en slik forståelse gjennom min politifaglige kompetanse generelt, og etter over ti års håndtering av savnet-saker spesielt. Før studien ble påbegynt lå det hos meg en forventning til større resultatforskjeller i denne studien i favør Oslo. Dette på bakgrunn av politidistriktets spesialistmiljø på ulike fagområder - herunder savnet-saker. Politidistriktet innehar et stort volum av saker, og distriktet har mye erfaring med omfattende, alvorlige og komplekse straffesaker. Under arbeidet med de innsamlede dataene viste de foreløpige analyseresultatene at politidistriktene lå tilnærmet likt. De store forskjellene uteble, noe som var oppsiktsvekkende. Jeg måtte justere forforståelsen underveis som følge av dette. At resultatet ikke ble som forventet kan muligens styrke studiens pålitelighet om at forforståelsen ikke bevisst har satt sitt preg på analysearbeidet. Som ledd i å skulle teste påliteligheten til denne studien er det naturlig å stille spørsmålet om resultatene ville *“blitt de samme dersom en annen forsker gjorde den samme jobben?”* (Tjora, 2013, s. 206). Var det noe med *“denne forskeren og disse informantene”* (ibid.) som gav akkurat dette resultatet? En annen svakhet ved studien kan være at jeg i dialog med kontaktpersonene i hvert av de to distriktene ubevisst har påvirket dem, noe som i forlengelsen har nådd informantene. Om informantene ble en del av utvalget på andre kriterier enn kun deres befatning med savnet-saker i sitt arbeid, vites ikke. Jeg er heller ikke kjent med faktorer som kan ha virket på responsraten i den ene eller andre retning.

Generaliserbarhet handler om hvorvidt *“resultatet i utvalget også gjelder for populasjonen”* (Johannessen et al., 2015, s. 241), noe Tjora mener er *“et eksplisitt eller implisitt mål innenfor det meste av samfunnsforskningen”* (Tjora, 2013, s. 207). I denne studien er det åpenbart at en

generalisering til hva som er den egentlig praksis i disse to politidistriktene, eller i norsk politi som sådan, vil være helt umulig. Datainnsamlingen er kun innhentet fra to politidistrikt av landets tolv, i tillegg er utvalget lite og responsraten lav. På den annen side kan man lese ut av svarene i undersøkelsen at en ganske høy prosentandel (mer enn 50 prosent) av de ansatte ved savnet-gruppen i Oslo svarte, slik at for denne gruppen er svarene trolig mer representative. Det ble som tidligere opplyst benyttet et *“bekvemmelighetsutvalg”* som Tjora omtaler som *“snøballmetoden”* (Tjora, 2013, s. 213). Jeg har benyttet meg av kontaktpersoner, altså en informant i hvert av de to politidistriktene som hadde tilgang til sine egne informanter, her etterforskere. Dette kan sees som en svakhet ved forskningen gjennom å svekke påliteligheten til den. Som Tjora viser til, kan det være *“ulike grunner”* til at informantene *“gjør seg tilgjengelige for forskeren”* (ibid.). Studien har forhåpentligvis uansett gitt en pekepinn på situasjonen i norsk politi sett hen til å kartlegge og synliggjøre den grunnleggende og spesifikke kompetansen for sakstypen.

III RESULTAT

Funnene i denne studien blir presentert under tre kategorier - objektivitet, generelle mottiltak og metodikk, samt saksspesifikke kunnskaper og mottiltak. Indikatorer blir her brukt under hver kategori for å fremstille det samlede resultat for hvert politidistrikt.

3.1 Objektivitet og påvirkning

Undersøkelsen hadde som ett av sine mål å undersøke hvorvidt politidistriktene viser klar bevissthet om faktorer som kan påvirke en etterforskers objektivitet og mulighet til å foreta optimale vurderinger i en etterforskning. I analysearbeidet ble det tatt utgangspunkt i 14 situasjonelle og 11 individuelle påvirkningsfaktorer brukt i sammenlignende studie mellom norske og britiske etterforskere (Fahsing & Ask, 2013). De situasjonelle faktorene det ble vurdert etter, var følgende: Press fra utsiden, press fra innsiden, tilgjengelige bevis, hvem som er involvert i saken, medieoppmerksomhet, ressurser, sakstype, ledelsesstil, politisk kobling, tidspress, systemer for informasjonshåndtering, distriktets omdømme med sakstypen, tidligere beslutninger i saken og tilslutt gjennomgang og revisjoner. De individuelle faktorene det ble vurdert etter var: Trening, kunnskap og utdanning, generell etterforskningserfaring, erfaring fra saksfeltet, etterforskerens *“mind-set”*, personlighet og ferdigheter, stereotyper, motivasjon, etikk, sosial bakgrunn, selvtilit, mentale tilstand og intuisjon. I tillegg ble det sett etter andre variabler som kan tenkes å kunne innvirke på hvordan en etterforsker tenker og fatter beslutninger. Lai (1999) tar eksempelvis for seg en rekke slike faktorer og denne boken har tidligere vært pensum på Politihøgskolens studium i etterforskningsledelse. Som nevnt i analysekapittelet ble denne kategoriseringen og vektingen av

indikatoren for kunnskap og bevissthet, gjennomført på samme måte for begge distrikt og resultatet er fremstilt i Figur 1.

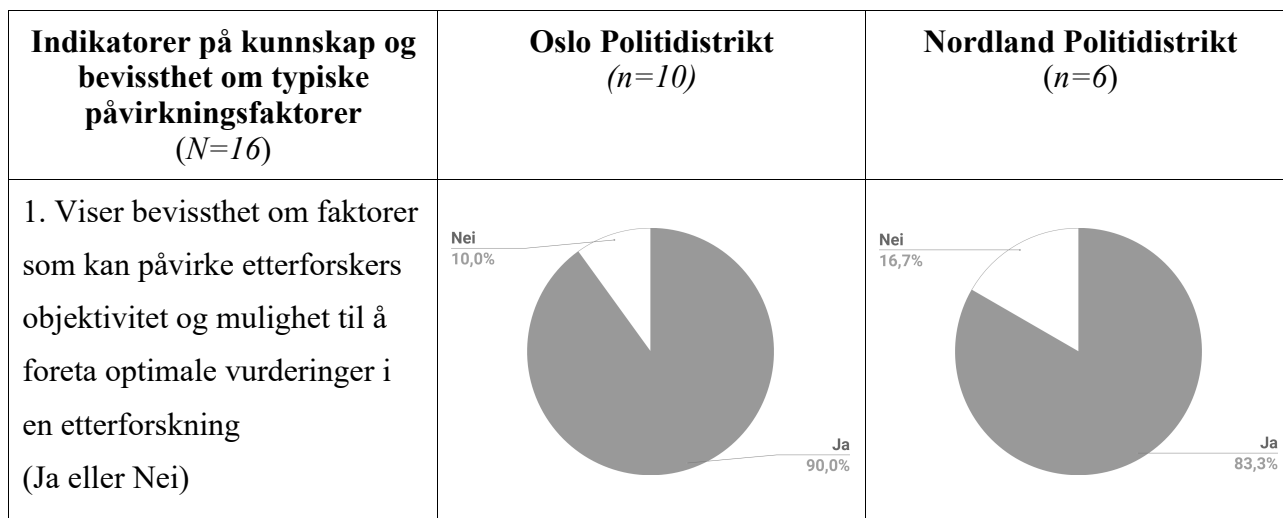

Fig. 1 - Figuren viser at respondentene fra Oslo og Nordland innehar bevissthet om faktorer som kan påvirke en etterforskers objektivitet. Det er her sett på de situasjonelle og individuelle påvirkningsfaktorene under ett. Indikatoren viser tilnærmet likt resultat mellom politidistriktene.

Samlet sett er forskjellene små, og basert på disse funnene virker respondentene i begge distrikter å være rimelig oppdatert hva gjelder kunnskap og bevissthet om faren for uheldig påvirkning generelt.

Oslo politidistrikts samlede score ble som vist over 90 prosent - det vil si at 90 prosent av respondentene nevnte tilstrekkelige faktorer til at de ble kategorisert som oppdatert på dette området. Enkelte respondenter gav mer utfyllende beskrivelser enn andre, noe som er gjennomgående for hele spørreundersøkelsen. Under kategorien situasjonelle faktorer, opplyste respondentene fra Oslo at press fra utsiden, stor medieoppmerksomhet, ressurser, ledelse, tidspress, systemer og tidligere beslutninger var viktige påvirkningsfaktorer. Systemer og tidspress var de faktorene som hyppigst ble anført - henholdsvis 6 for *systemer* og 4 for *tidspress*. Deltakerne opplyste under systemer momenter som “fastsatte rutiner”, “å tenke alternative hypoteser som medfører flere tiltak å iverksette”, “meldingsmottak”, “innledende meldingen fra Operasjonssentralen”, “manglende informasjonsinnhenting”, “bekreftelsesfeller”, “gruppetenkning”, samt “manglende samhandling”. De øvrige faktorene lå på 1 og 2 registreringer.

Under individuelle faktorer anførte respondentene fra Oslo “trening og utdanning”, “etterforskningserfaring”, “personlighet” og “ferdigheter”, “stereotyper” og “fordommer”,

“motivasjon” og “etikk” og “mental tilstand”. Påvirkningsfaktoren trening og utdanning fikk her flest registreringer med 5 i antall, hvor følgende kom til uttrykk: “manglende kompetanse”, “beslutningsbias”, “kunnskap”, “for stor vekt på innledende informasjon”, “tidligere erfaring fra lignende saker”, samt “siste erfaring fra lignende saker”. Momenter nevnt under påvirkningsfaktoren systemer vil kunne trekkes frem her i tillegg. Faktorene etterforskningserfaring, personlighet og ferdigheter, ble nevnt av fire respondenter. De øvrige individuelle faktorene ble anført av kun én eller to respondenter.

En av respondentene fremmet et mottiltak med følgende utsagn:

Dersom vi ikke tenker alternative hypoteser på hva som kan ha skjedd i en sak, så kan det påvirke objektiviteten. Dersom vi kun har en hypotese vil vi kun søke opplysninger som støtter den ene hypotesen, og kan da gå glipp av viktig informasjon vi ville funnet dersom vi hadde flere hypoteser. Flere hypoteser medfører flere tiltak og iverksette.

En annen respondent fremmet i relasjon til dette, opplevelsen av tid som påvirkningsfaktor - “tiden en får til å danne seg egne hypoteser”. Hypotesetenkning som en individuell faktor, og et aktivt metodisk mottiltak og tiden tilgjengelig som mulig situasjonell påvirkningsfaktor.

Respondentene fra Nordland fremmet som vist i fig. 1 tydelig bevissthet for begge kategorier. Dette gav et samlet resultat i prosentpoeng på 83,3. Som for Oslo bar spørreundersøkelsen preg av at enkelte respondenter gir mer utfyllende beskrivelser enn andre og fremmet mange momenter. Nordland oppga ressurser, tidspress, systemer, hvem involvert og press fra innsiden under situasjonelle påvirkningsfaktorer. Ressurser og tidspress ble nevnt av tre respondenter og kom til uttrykk på følgende måte: “ressurssituasjon”, “ressurser til rådighet”, “lite ressurser”, “tid til rådighet”, “tid til rådighet”, samt “tidspress”. De øvrige faktorene ble nevnt, men bare av én eller to respondenter.

Respondenter fra Nordland beskrev faktorene “trening og utdanning”, “personlige ferdigheter”, “etterforskererfaring”, “personlige egenskaper”, “stereotypier” og “fordommer”, samt “motivasjon” og “etikk” som individuelle påvirkningsfaktorer. Trening og utdanning ble nevnt av fire, påfulgt av personlige ferdigheter - som ble nevnt av tre. Disse kom til uttrykk på følgende måte: “manglende kunnskap”, “tenker ikke hypoteser”, “utdannelse”, “egen kompetanse”, samt “andres kompetanse”. Faktorene nevnt her er i utgangspunktet alle mottiltak. De to første faktorene er derimot negativt ladet gjennom bruk av “manglende” og “tenker ikke”, noe de to respondentene som opplyste hver sin faktor i sin beskrivelse, gav klart uttrykk for gjennom å vise til fravær av dem.

En av respondentene fra Nordland oppga flere faktorer og uttrykte samtidig å kjenne til ytterligere gjennom følgende utsagn: *“Veldig mange faktorer! Alt fra kultur, utdanning, personlighet, interesse, bekreftelsesfeller, beslutningsfeller, tidspress, for å nevne noen”*. Respondenten viser altså bevissthet om både situasjonelle og individuelle faktorer og trekker frem negative påvirkningsfaktorer, samt noen relevante mottiltak.

En annen respondent fra samme politidistrikt viser stor grad av kunnskap og bevissthet med følgende svar: *“forutinntatt, tenker ikke hypoteser, konkluderer for tidlig”*. Faktorene trekkes nærmest frem som eksempler på faktorer som respondenten kjenner til, uten å gå i detaljer. Denne fornemmelsen, altså at en del respondenter hadde mer inngående innsikt enn de valgte å beskrive i spørreundersøkelsen, fikk vi i analysen av besvarelser fra begge politidistrikt, som her fra Oslo: *“Fastsatte rutiner, manglende kompetanse, manglende motivasjon, manglende samhandling med andre instanser, manglende ledelse m.m.”*. Som nevnt er inntrykket etter analysen av spørsmål 1 at kunnskaps - og bevissthetsnivået om generelle påvirkningsfaktorer for etterforskere var relativt høyt i begge respondentgruppene.

3.2 Generelle mottiltak og metodikk

Avhandlingen har videre undersøkt hvorvidt respondentene viser klar bevissthet om mottiltak som kan redusere risikoen for negativ påvirkning av ens vurderinger og beslutninger i en etterforskning - nevnt over som hovedspørsmål 2.

I spørreundersøkelsen ble det stilt direkte spørsmål om hypotesetesting og bruk av skriftlig etterforskningsplan, som over er omtalt som ett av de fem hovedspørsmål. Undersøkelsen var lagt opp med åpne spørsmål innledningsvis. Dette med mål om å undersøke om respondentene oppga mottiltak av seg selv, før de senere ble spurt direkte om de benytter seg av kjente mottiltak i en mer lukket spørsmålsstilling. Hovedspørsmål for det enkelte mottiltak ble først analysert. Deretter ble de øvrige spørsmålene i undersøkelsen analysert med henblikk på å få frem nyansene i hvordan mottiltak ble beskrevet.

3.2.1 Hypotesetesting, etterforskningsplan og sjekklister

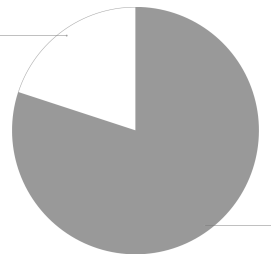
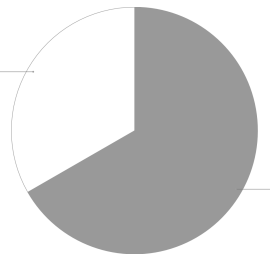
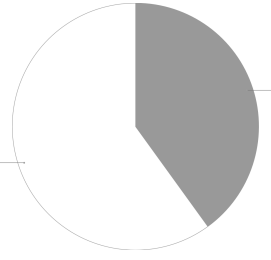
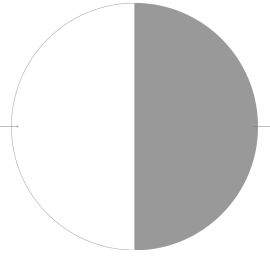
Indikatorer på bevissthet om, kunnskap og bruk av aktive mottiltak (N=16)	Oslo Politidistrikt (n=10)	Nordland Politidistrikt (n=6)
2. Viser bevissthet om mottiltak for å redusere risikoen for negativ påvirkning av ens vurderinger og beslutninger i en etterforskning eksempelvis falsifisering av hypoteser, sjekklister, etterforskningsplan etc. (Ja eller Nei)	 <p>Nei 20,0% Ja 80,0%</p>	 <p>Nei 33,3% Ja 66,7%</p>
3. Oppgir å bruke en skriftlig hypotesedrevet etterforskningsplan (Ja eller Nei)	 <p>Ja 40,0% Nei 60,0%</p>	 <p>Nei 50,0% Ja 50,0%</p>

Fig. 2 - Den øverste indikatoren viser at respondentene fra Oslo og Nordland innehar bevissthet om faktorer som kan fungere som mottiltak for å redusere negativ påvirkning på vurderinger og beslutninger. Det er her sett på mottiltak i både situasjonell og individuell kategori under ett. Indikatoren viser en liten overvekt i bevissthet i favør Oslo. Den nederste indikatoren illustrerer et tilnærmet motsatt resultat der Nordland viser en liten overvekt i bevissthet om og bruk av skriftlig hypotesedrevet etterforskningsplan i forhold til Oslo. Bevisstheten her er derimot mindre tilstede for begge politidistriktene, hvor Nordland kan sies å inneha delvis bevissthet om de generelle mottiltakene hypotesetesting og skriftlig etterforskningsplan.

Etter det innledende og åpne spørsmålet om faktorer, som kunne ha både negativ påvirkning eller fungere som mottiltak på objektivitet og optimale vurderinger, konsentrerte det påfølgende spørsmålet seg utelukkende om mottiltak. Respondentene ble spurt om hva kan man gjøre for å redusere faren for risikoen for negativ påvirkning av våre vurderinger eller beslutninger under en undersøkelse eller en etterforskning. Under denne åpne spørsmålsstillingen ble det fremmet mange mottiltak av deltakerne fra Oslo. Av disse tiltakene var det en overvekt i besvarelsene hvor

sjekklister/tiltakskort og hypotesetenkning var oppgitt. Respondentene fra Nordland viste også bevissthet om flere relevante og aktive metodiske mottiltak, og i likhet med Oslo ble hypoteser oppgitt av flere. Av de øvrige mottiltak som ble opplyst var blant annet etterforskningsplan.

Deltakerne fra Oslo besvarte det neste åpne spørsmålet om hvordan man kan jobbe metodisk for å belyse skyldkravet i en straffesak med mange momenter, med hovedvekt også her på sjekklister og hypoteseetablering/testing. Øvrige momenter som ble fremmet for å belyse skyldkravet metodisk, var blant annet at det blir laget en etterforskningsplan. En deltaker opplyste at spørsmålet ikke var relevant for vedkommende sitt daglige arbeid, og en annen respondent opplyste å ikke jobbe med straffesaker. I likhet med Oslo besvarte respondentene fra Nordland med hovedvekt på hypoteseetablering og testing av dem. Av de øvrige momentene de sistnevnte respondentene trakk fram med tanke på å belyse skyldkravet, var også det å lage etterforskningsplan.

Mange momenter fremkom også i besvarelsene fra Oslo, under det åpne spørsmålet om man som etterforsker forholder seg til noe grunnleggende metodikk i sarnet-saker. Respondentene ble i så fall bedt om å belyse hvilke, hvor besvarelsene endte med en overvekt på hypotesetesting, tiltak basert på erfaring og individuell vurdering av sak/sakskategori. Øvrige momenter som ble opplyst her, var blant annet tiltakskort og sjekklister. En deltaker oppga å ikke forholde seg til noen formell metodikk i disse sakene, med begrunnelse i bruk av erfaringsbaserte tiltak. Besvarelsene fra Nordland hadde også en overvekt på hypotesetesting.

3.2.2 Hypotesetesting

Dokumentert hypotesetesting og bruk av skriftlige etterforskningsplaner er av Riksadvokaten (2017) og Bjerknes og Fahsing (2017) fremholdt som helt avgjørende for å heve kvaliteten i etterforskning. I hvilken grad respondentene tester systematisk alle plausible konkurrerende hypoteser i sine etterforskninger, var et hovedspørsmål hvor deltakerne fikk følgende svaralternativer: alltid, nesten alltid, vet ikke, sjelden, aldri. Fra Oslo opplyste seks deltakere å "*nesten alltid*" teste alle plausible alternative forklaringer systematisk, og én respondent oppga "*sjelden*" bruk. Tre respondenter valgte derimot å ikke besvare. Hos Nordland opplyste én deltaker å "*alltid*" foreta denne testingen, og to respondenter å "*nesten alltid*" gjøre det. Den øvrige halvparten av respondenter besvarte ikke spørsmålet.

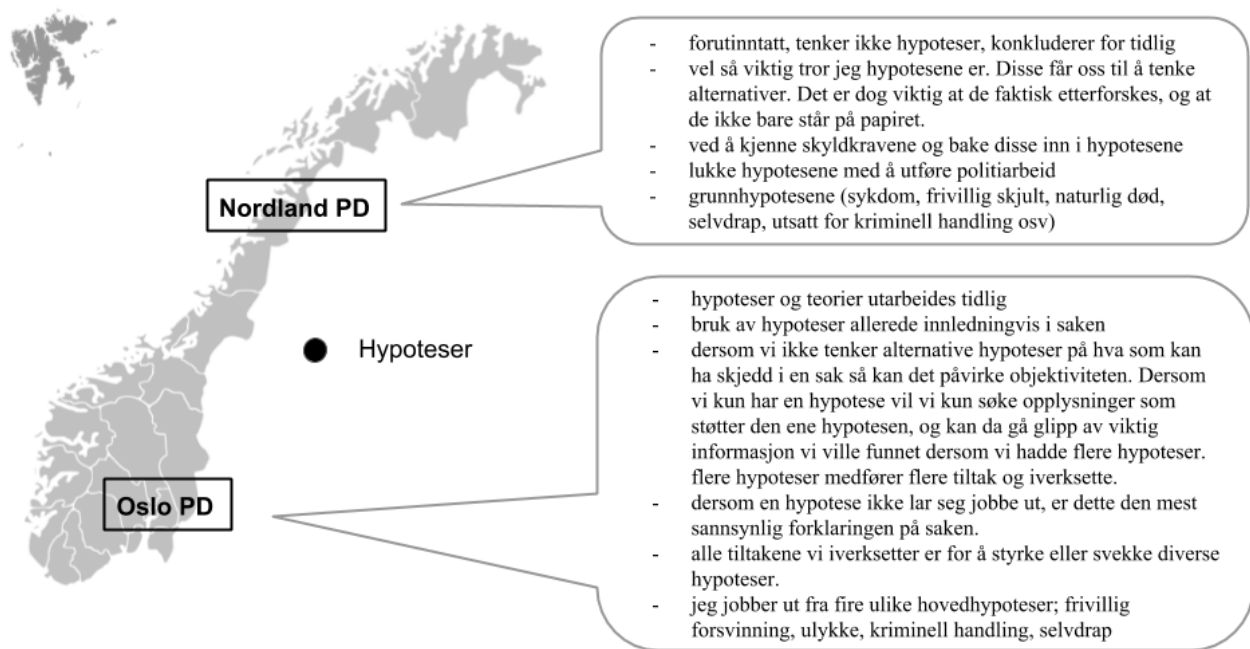

Fig. 3 - viser noen av de ulike sitatene som fremkom i besvarelsene fra Oslo og Nordland pd. om bruk av hypoteser.

3.2.3 Etterforskningsplan

I hvilken grad respondentene bruker en skriftlig etterforskningsplan i sine etterforskninger var et hovedspørsmål hvor deltakerne fikk følgende svaralternativer: alltid, nesten alltid, vet ikke, sjelden, aldri. Spørsmålet var også her lukket gjennom svaralternativer, med hensikt å styre deltakerne inn på faste, målbare svar på graden av bruk. Fra Oslo besvarte syv av ti respondenter spørsmålet, hvorav kun én deltaker svarte å *“alltid”* gjøre bruk av skriftlig etterforskningsplan i sine etterforskninger. To respondenter opplyste *“sjelden”* bruk, og fire å *“aldri”* gjøre bruk av en slik skriftlig plan. Hos Nordland opplyste to deltakere å *“nesten alltid”* gjøre bruk av en skriftlig etterforskningsplan, og én respondent *“sjelden”* bruk. Også for dette spørsmål med svaralternativer, valgte halvparten av respondentene fra sistnevnte politidistrikt å ikke besvare. Dette er vanskelig å tolke, men kan forstås dithen at de ikke bruker etterforskningsplan. Samlet ser det ut til at det ikke er veldig vanlig å opprette skriftlig etterforskningsplan for denne sakstypen i noen av distriktene.

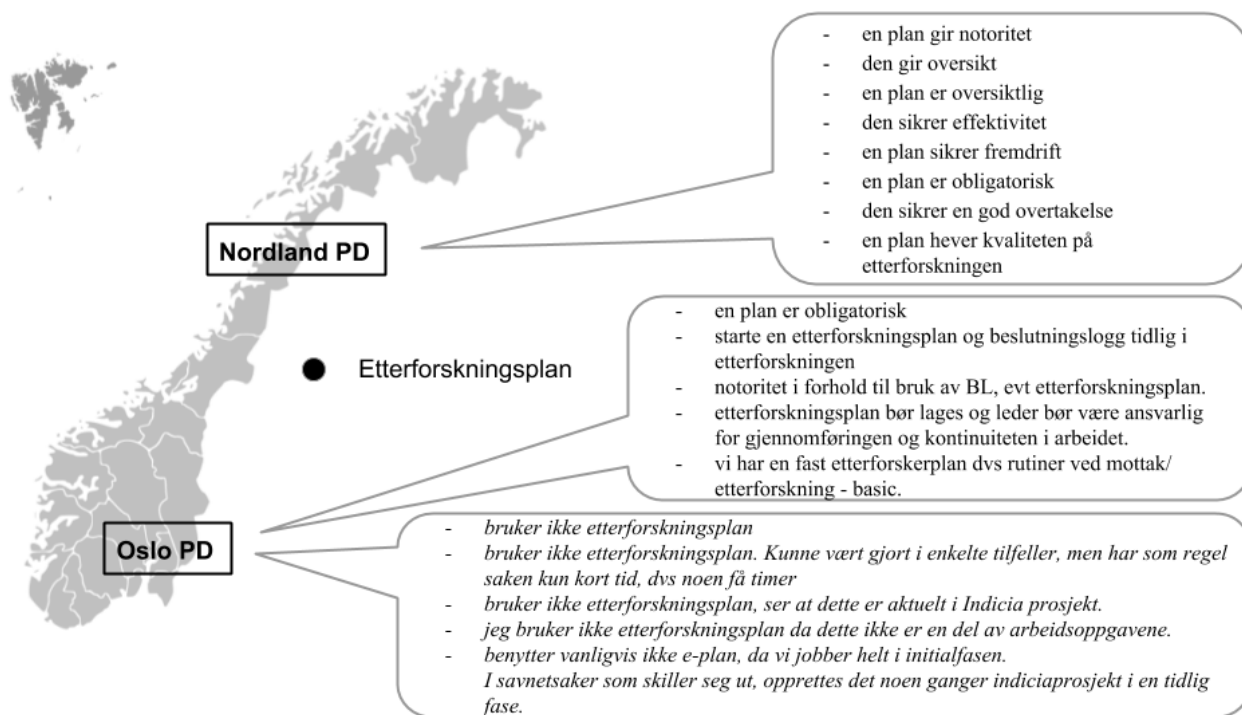

Fig. 4 - viser noen av sitatene fra Oslo og Nordland pd. rundt bruk av etterforskningsplan.

3.2.4 Sjekkliste

Deltakerne fra Oslo opplyste i mange av sine besvarelser å gjøre bruk av sjekklister og tiltakskort, med uttalelser som “sjekklister”, “bruke sjekklister/tiltakskort”, “vi har tiltakskort som vi følger i savnet-saker” og “vi bruker tiltakskort ikke etterforskningsplan”. Bruken av dette mottiltak fremkom ikke fra Nordland.

3.3 Saksspesifikke kunnskaper og mottiltak

Et hovedmål med denne studien har vært å undersøke hvorvidt politidistriktene har klart kjennskap til Riksadvokatens rundskriv nr. 5/2004 om savnetmeldinger, og om rundskrivet blir fulgt i praksis i etterforskninger. Et annet hovedmål har vært hvorvidt det foreligger spesifikk metodikk der risikovurderingssystem inngår som et mottiltak. Undersøkelsen har forsøkt å kartlegge respondentens kunnskap om, og eventuelt bruken av et slikt system.

Fremgangsmåten i analyseringen av rådata tilsvarer den beskrevet under det forrige analysetema. Hovedspørsmål 10-12 og 16 relatert til regelverk, og hovedspørsmål 13-15 angående risikovurderingssystem ble analysert. De øvrige mer åpne spørsmålene 2 og 5 ble gjennomgått med henblikk på å finne ytterligere informasjon om det spesifikke mottiltak. Det være seg kunnskap om, og eventuelt bruk av risikovurderingssystem. Under temaet regelverk ble det sett etter kjennskap til Riksadvokatens rundskriv nr. 5/2004, om det ble fulgt i etterforskningene, samt om respondentene hadde innspill til eventuelle oppdateringer av det.

3.3.1 Regelverk

60 prosent av respondentene i fra Oslo opplyste at de forholder seg til regelverk, instruks, nedskrevne rutiner eller lignende for sakstypen savnet-person. For Nordland opplyste omtrent 33 prosent av respondentene det samme. Bakgrunnen for at 50 prosent av respondentene i Nordland ikke besvarte spørsmålet, kan tolkes som at man ikke forholder seg til noe av det. Dette blir imidlertid antagelse og kan ikke legges til grunn her. Respondentene fra Oslo viste derimot til et bredt utvalg av regelverk og instruks som respondentene forholdt seg til. Her med en overvekt i besvarelse på Riksadvokatens rundskriv nr. 5/2004. Av besvarelsene fra Nordland var det tilnærmet utelukkende rundskrivet som ble nevnt. Det ble også under dette spørsmålet avgitt et spenn i besvarelsene, denne gangen mellom politidistriktene hvor respondent i fra Oslo uttalte *“alltid - ligger (som nevnt) i ryggmargen”* til respondent i fra Nordland som opplyste *“vi har ingen spesiell instruks på savnet person”*.

I spørsmål nummer 11 om regelverk ble deltakerne spurt om de kjenner til Riksadvokatens rundskriv om savnet person av nr. 5/2004. Hvis svaret var “ja” ble de bedt om å beskrive hvordan de forholder seg til rundskrivet. Figur 5 nedenfor viser at respondentene fra Oslo og Nordland gav svært ulike beskrivelser (a) på dette spørsmål.

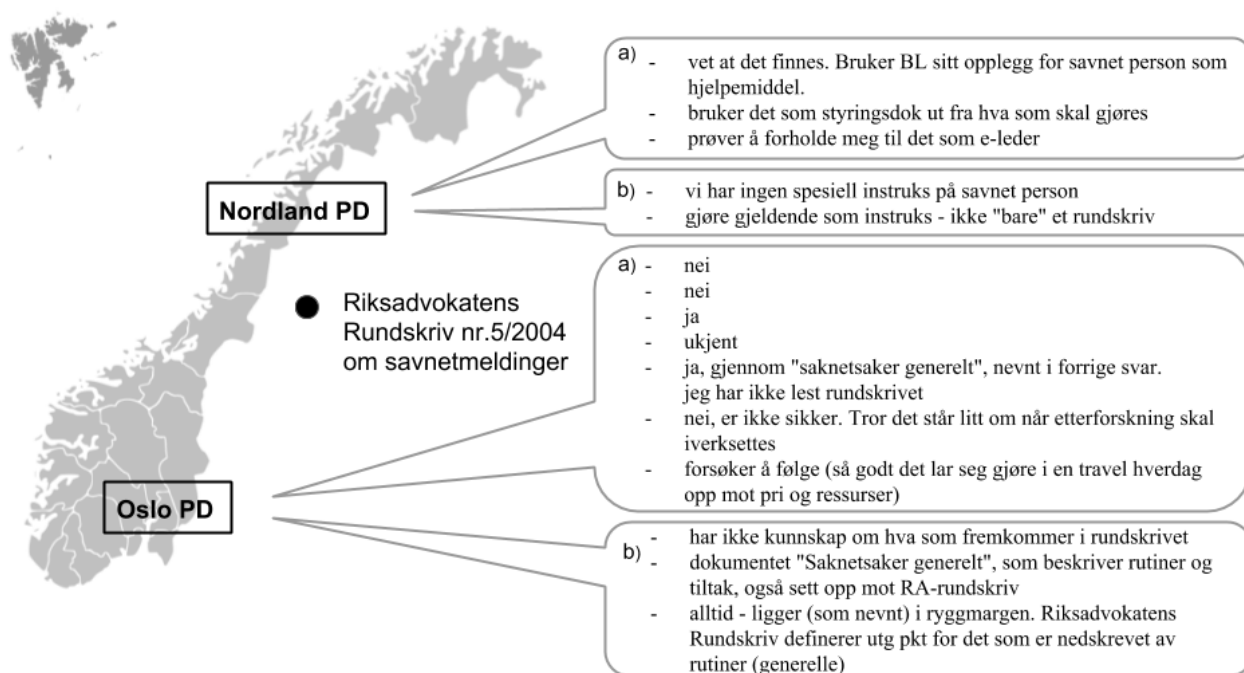

Fig. 5 - viser sitatene (a) fra Oslo og Nordland pd. rundt kjennskap til og bruk av Riksadvokatens rundskriv nr. 5/2004 om savnetmeldinger. Sitatene (b) fremkom under andre direkte spørsmål om regelverk.

Straffeprosessloven ble oppgitt av de fleste respondentene fra Oslo når det gjelder bruk av annet regelverk, instruks, eller nedskrevne rutiner, ut over Riksadvokatens rundskriv nr. 5/2004. To deltakere opplyste “nei” på spørsmålet om de forholdt seg til noe annet regelverk. Politidistriktet hadde en responsrate på 70 prosent for hvert av disse tre spørsmålene omkring regelverk.

En respondent fra Oslo oppga bruk av politiloven som regelverk ved søk etter savnede personer og straffeprosessloven i forbindelse med igangsetting av etterforskning av mulig straffbar handling. Det fremkom i besvarelse fra en annen respondent at dette politidistriktet innehar egen rutine opp mot savnede personer som er dømt til tvungen psykisk helsevern. Nordland hadde en responsrate på 50 prosent i de to foregående spørsmålene omkring regelverk. Avgitt besvarelse på dette oppfølgingsspørsmålet viser derimot synkende respons fra politidistriktet, hvor kun påtaleinstruksen trekkes frem.

Studiens fjerde og siste spørsmål omkring regelverk tok for seg om respondentene hadde tanker, forslag eller ideer til oppdateringer sett i lys av det nevnte rundskrivet av Riksadvokaten. Respondent ble i tillegg spurt om hvordan politiet kan utvikle bedre praksis på saksfeltet.

Oslo pd., med stabil responsrate på 70 prosent for de øvrige tre spørsmålene, kom også her sterkest ut med en svarprosent på 60. Nordland sank derimot ytterligere til rundt 17 prosent. Deltaker fra Nordland fremmet forslag om at rundskrivet ble gjort gjeldende som instruks, samt at konkrete gjøremål ble anført i rundskrivet/instruksen med angitte frister. Oslo hadde flere respondenter som ønsket bruk av sjekklister implementert i rundskrivet. Dette ble sett på som viktig for innhenting av alle relevante opplysninger som kan belyse risikoen i aktuelle saker. Videre ble det fremmet forslag om at rundskrivet ble oppdatert med etablering og testing av hypoteser, innsettelse av et kategoriseringssystem med klare krav til innsats i sakene med høy risiko, samt bedre forståelse av prioriteringen av disse opp mot fare for liv og helse. Klare krav til ansvarsfordeling innad i distriktet dersom mulig kriminell handling, fastsatte gjøremål i Indicia prosjekt² og fastsatte gjøremål i politiets vaktjournal (PO) ble videre foreslått.

Flere av respondentene fra Oslo viste til den store teknologiske utviklingen som hadde funnet sted siden 2004. Denne ny-teknologien ble foreslått tatt i bruk både i søksfasen, så vel som i etterforskningen av disse sakene. Det ble her vist til eksempler som bruk av droner under leting, søk i åpne kilder på internett, og søk i sosiale medier. Det var også et ønske om lettere tilgang til elektroniske spor hele døgnet med hjemmel i nødrett. Dette med tanke på håndtering av disse

² Indicia er politiets kriminaletterretningsregister. Etterretningssystemet inneholder en prosjektmodul hvor en kan administrere gjennomførelsen av til eksempelvis undersøkelsesfasen eller etterforskning i saker med savnet person.

sakene opp mot fare for liv og helse. Det ble uttrykt frustrasjon rundt dårlig informasjonsutveksling mellom politiet og helsevesen. Lettere informasjonstilgang fra helsevesenet ble ansett som viktig i forhold til vurderingen av saken i initialfasen, men her ligger det mange formelle og etiske hindre knyttet til eksempelvis personvern.

Det avsluttende spørsmålet gav også svar som avdekket respondentenes erfaringer i Oslo, men også manglende kunnskap på fagfeltet. Utsagn som *“helse utgir sjelden informasjon, noe som kan være viktig i vurderingen av saknet saken i den innledende etterforskningen”* og *“ofte er bemanningen der de som skal etterforske saknet saker lav, noe som fører til at det i mange tilfeller ikke blir iverksatt noen form for/få tiltak”*. En sentral problemstilling i denne studien omkring regelverk ble også belyst *“har ikke kunnskap om hva som fremkommer i rundskrivet”*.

3.3.2 Risikovurderingssystem

Fra Oslo opplyste fire respondenter at de kjente til et risikovurderingssystem i norsk politi for håndtering av saker med savnet person. Halvparten av deltakerne fra Nordland besvarte, og ingen av disse kjente til et slikt system.

På spørsmål om deltakerne brukte et slikt system svarte to respondenter fra Oslo ja, hvorav en av dem baserte vurdering av risiko på tidligere erfaringer. En deltaker fra Nordland opplyste å gjøre bruk av et system uten å angi dette noe nærmere. En annen deltaker fra Nordland mente at testing av de fire “hovedhypotesene” forsvunnet frivillig, selvdrap, ulykke eller kriminell handling ivaretok og fungerte som et slags risikovurderingssystem gjennom obligatorisk bruk.

Fra Oslo kjente seks respondenter til et risikovurderingssystem i et annet lands politi. Det ble her opplyst at britisk politi hadde innført et slikt system hvor sakene ble kategorisert i tre nivåer i skalaen lav, moderat og høy risiko. USA/Canada ble også opplyst å inneha et kategoriseringssystem kalt MSO (sannsynligvis “Managing Search Operations”) for vurdering av risiko opp mot helsetilstand, bekledning til den savnede, samt værforhold med videre. I Nordland nevnte ingen respondenter et risikovurderingssystem.

Ingen av respondentene fra Nordland opplyste noe om fordeler og ulemper med et risikovurderingssystem. Fra Oslo gjorde tre respondenter det. Som fordel med et slikt system ble det oppgitt at det ville være lettere å iverksette riktige tiltak og at høyrisiko sakene blir prioritert med økt innsats. Som en ulempe med et slikt system ble det oppgitt at saker plassert i kategorien “lav risiko”, kun blir betraktet som lav risikosak uten å ta hensyn til nye opplysninger som kan komme inn. Man mente at det behøves et system der sakene kategoriseres opp eller ned etter hvert som ny

informasjon kommer politiet til kunnskap. Det ble oppgitt at en kategorisering av en sak bør verifiseres av leder/kollega, men dette ble også oppgitt som en mulig ulempe fordi andre kan påvirke saken i feil retning.

Respondentene i fra Oslo kom uoppfordret med forslag til risikovurderingssystem som kan implementeres. Ett av dem var innførelsen av et lignende system som SARA “Spousal Assault Risk Assessment Guide” (Belfrage et al., 2012; Kropp & Hart, 2000). Dette er verktøy som benyttes til å identifisere og forebygge i nære relasjoner hvor det er høyrisiko for partnervold og drap (Aas, 2014). Et annet forslag var at det burde sees nærmere på, og eventuelt implementere det britiske systemet, som kategoriserer som nevnt lav, medium og høy risiko. Et tredje forslag var et system hvor en faggruppe “høringsinstans” fulgte opp de sakene som hadde endt med tragisk utfall, og som burde vært håndtert annerledes. Et fjerde forslag var å ha en “vurderingsgruppe” i et system der alles synspunkter blir vektlagt.

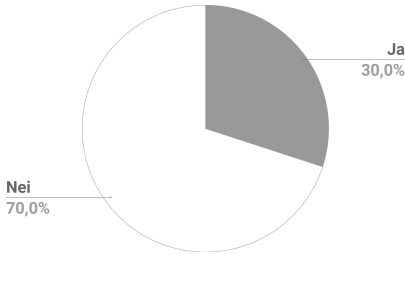
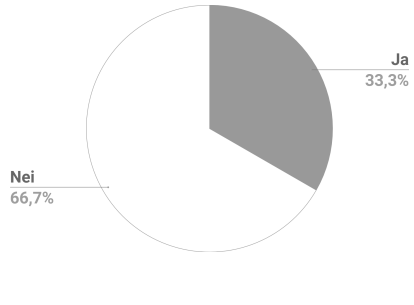
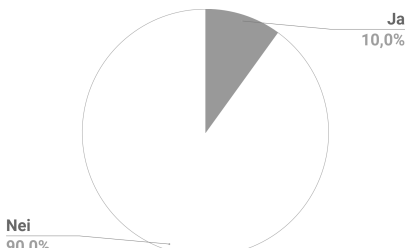
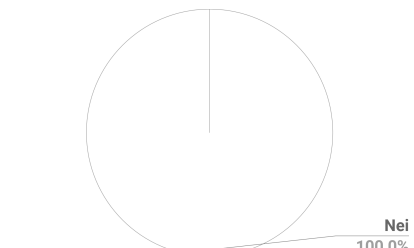
Indikatorer på bevissthet om, kunnskap og bruk (N=16)	Oslo Politidistrikt (n=10)	Nordland Politidistrikt (n=6)								
4. Viser klar kjennskap til Riksadvokatens rundskriv nr.5/2004 om savnetmeldinger - etterforskning og følger dette rundskrivet i sin håndtering av saker med savnet person (Ja eller Nei)	 <table border="1"> <tr><th>Ja</th><td>30,0%</td></tr> <tr><th>Nei</th><td>70,0%</td></tr> </table>	Ja	30,0%	Nei	70,0%	 <table border="1"> <tr><th>Ja</th><td>33,3%</td></tr> <tr><th>Nei</th><td>66,7%</td></tr> </table>	Ja	33,3%	Nei	66,7%
Ja	30,0%									
Nei	70,0%									
Ja	33,3%									
Nei	66,7%									
5. Viser klar kunnskap om risikovurderingssystem og gjør bruk av et slikt system i sine savnet-saker (Ja eller Nei)	 <table border="1"> <tr><th>Ja</th><td>10,0%</td></tr> <tr><th>Nei</th><td>90,0%</td></tr> </table>	Ja	10,0%	Nei	90,0%	 <table border="1"> <tr><th>Ja</th><td>0,0%</td></tr> <tr><th>Nei</th><td>100,0%</td></tr> </table>	Ja	0,0%	Nei	100,0%
Ja	10,0%									
Nei	90,0%									
Ja	0,0%									
Nei	100,0%									

Fig. 6 - Den øverste indikatoren viser at respondentene fra Oslo og Nordland innehar lite kjennskap til og følger lite Riksadvokatens rundskriv nr. 5/2004 om savnetmeldinger - etterforskning i sine etterforskninger. Indikatoren viser et tilnærmet likt resultat mellom politidistriktene. Indikatoren under illustrerer at Oslo innehar minimal kunnskap om og gjør

minimalt bruk av det spesifikke mottiltak risikovurderingssystem i sine etterforskninger. Indikatoren viser at Nordland verken har kunnskap om eller gjør bruk av et slikt system.

3.4 Erfaringsbaserte forbedringsforslag

Respondentene ble avslutningsvis i spørreundersøkelsen bedt om å komme med noen tanker eller ideer til hvordan politiet kan utvikle bedre praksis for denne sakstypen, jf. underkapittel 3.3.1 – regelverk. I denne sammenheng fremmet både Oslo og Nordland interessante utsagn. To respondenter fra Nordland deler følgende erfaringer: *“min erfaring er at de type sakene tas for lite alvorlig”* og *“generelt sett mener jeg savnet-saker tas for lett på”*. Den ene av disse respondentene mener videre at det tar for lang tid før det iverksettes tiltak, mens den andre har erfart at det gjøres for lite i initialfasen. En annen deltaker fra politidistriktet mener at man kommer for sent i gang med konkret etterforskning og sporsikring. Fra Oslo deler to respondenter sine tanker: *“min erfaring er at ingen vil røre disse sakene, før det er helt klart at noe kriminelt har skjedd”*. Likeledes: *“behov for en generell bedre forståelse for prioriteringen av slike saker med fare for liv og helse”*. Det informeres fra én av disse deltakerne at det innimellom går lang tid fra mottak av melding til tiltak iverksettes. I mange tilfeller blir det ikke iverksatt noen form for tiltak fordi bemanningen ofte er lav. En annen deltaker fra Oslo uttrykker videre at samarbeidet mellom politiet og helsevesenet til tider kan være utfordrende og potensielt gjøre det svært vanskelig å eksempelvis vurdere risiko for selvdrap eller akutt sykdom.

IV DISKUSJON

Som tidligere nevnt ble datainnsamlingen innhentet i et fagmiljø som skal være spesialisert på denne sakstypen i Oslo, og et antatt mindre spesialisert fra Nordland. Det var forventet at spesialistene fra Oslo skulle komme sterkest ut resultatmessig i studien. Resultatene viser imidlertid at det samlet sett ikke er spesielt store forskjeller. Dette er noe overraskende tatt i betraktning den betydelige ulikheten mellom distriktenes størrelse, organisering, sakstilfang, med mer.

Hva gjelder respondentenes bevissthet rundt faren for påvirkning av enten individuelle eller situasjonelle faktorer, viste begge gruppene et middels nivå. Oslo scoret høyere enn Nordland rundt behovet for bruk av operative sjekklister og dokumenterte risikovurderinger. På den annen side viste Nordland høyere grad av bevissthet rundt aktiv bruk av hypotesetesting og etterforskningsplan. Flere respondenter fra begge distrikter gir uttrykk for at denne sakstypen ikke tas tilstrekkelig på alvor. Et sentralt spørsmål er hvorvidt resultatene av denne undersøkelsen reflekterer det reelle bildet av norsk politis praksis for denne sakstypen?

4.1 Å utvikle bedre praksis

Generelt sett gir respondentene få forslag til forbedringer. De fleste kommer fra fagmiljøet i Oslo. Det er vanskelig å si hva den lave responsen skyldes. Utvikling av bedre praksis var det siste åpne tema i spørreundersøkelsen, og enkelte respondenter hadde kanskje ikke tid eller var motiverte for å skrive mer. Hva skal man tolke ut av et manglende svar? Dette kan også tolkes dithen at de som ikke svarte, ikke brenner for denne sakstypen. I så fall synes motivasjonen å være høyere i Oslo enn i Nordland. Det kan naturligvis også skyldes at disse representerer en spesialgruppe, og at en tilsvarende enhet ikke finnes i Nordland.

Så vidt vites, er det bare Oslo Pd. som har en egen savnet-gruppe i norsk politi. Dette i seg selv indikerer en lav prioritering av sakstypen. For øvrig finnes det ikke et eget videreutdanningstilbud for forsvinningssaker, og det er et faktum at rundskrivet fra Riksadvokaten ikke er oppdatert siden 2004. Mine funn viser at 2/3 av respondentene ikke har et aktivt forhold til dette rundskrivet, noe som kanskje ikke er så rart siden dokumentet ikke er oppdatert. På den annen side er rundskrivet velfundert og mange av de grunnleggende utfordringene er fortsatt de samme.

Ser vi tilbake på forarbeidet til et nytt instruksverk fra 2002, omtaler Antun og Thune utfordringer med denne sakstypen både på individuelt og organisatorisk nivå. På organisatorisk nivå påpekes blant annet en tilfeldig og mangelfull håndtering i flere konkrete saker, til dels mangelfulle rutiner i saksbehandling, uavklart ansvarsforhold mellom politidistriktene og tilfeldigheter mellom politidistriktene knyttet til ressursituasjon. Denne undersøkelsen viser at det fortsatt er et stykke å gå når det gjelder stabil kvalitet i håndtering av denne sakstypen. Utsagn fra deltakerne fra både Oslo og Nordland treffer også her på individuelt og organisatorisk nivå, hvor noen av beskrivelsene vurderes å høre hjemme i begge kategorier. Beskrivelser som *“min erfaring er at de type sakene tas for lite alvorlig”* og *“generelt sett mener jeg savnet-saker tas for lett på”* sier noe om kultur og holdninger på individuelt nivå. Det bevitner også om mangel på kultur og organisatoriske systemer. Det skal ikke være opp til tilfeldighetene og/eller den enkelte etterforskers personlige interesse hvorvidt saken skal tas alvorlig. Her vil de omtalte mottiltak, som sjekklister og risikovurderingssystem, få sin betydning og faller under manglende rutiner i saksbehandlingen slik Antun og Thune trakk fram i år 2002.

Det tar åpenbart for lang tid før det gjøres noe med disse sakene i form av etterforskning og sporsikring. Det at det gjøres for lite i initialfasen underbygges av respondentene, og viser behovet for mottiltak. Holder vi oss til det organisatoriske nivå vil også øvrige beskrivelser – som for eksempel manglende tiltak grunnet mannskapsmangel – stå i samsvar med Antun og Thunes uttalelser om tilfeldigheter knyttet til ressursbruk. På individuelt nivå viser Antun og Thunes til tilfeldigheter mellom politidistriktene knyttet til interesse og kompetanse, samt påpekninger fra sivilombudsmannen om potensiale til vesentlige forbedringer. Dette samsvarer godt med

beskrivelser fra noen av respondentene; *“min erfaring er at ingen vil røre disse sakene, før det er helt klart at noe kriminelt har skjedd”* og kompetanse *“en generell bedre forståelse for prioriteringen av slike saker med fare for liv/ helse”*.

Beskrivelsene fra Antun og Thune (2002) og funnene i denne studien - utført 16 år senere, harmonerer foruroligende godt. Dette selv etter en tid der etterforskningsfaget er i stor utvikling med tanke på utvikling av ny kunnskap, metodikk (Fahsing & Ask, 2013), elektroniske etterforskningsplaner, rikt tilfang av elektroniske spor, økt fokus gjennom etterforskningsløftet og årlig obligatorisk opplæring for alle etterforskere. Kun i liten grad synes dette å ha kommet savnet-sakene til gode.

Beskrivelsene av historikken i norsk politi, sammenholdt med sakstypens hyppighet og alvorlighetsgrad, tilsier at forsvinningsaker bør gis større oppmerksomhet. Mine personlige erfaringer, og all annen informasjon beskrevet i denne avhandlingen, tyder på at engelsk politi får dette til langt bedre enn oss. Fahsing og Ask (2016) fant tilsvarende store forskjeller i profesjonell standard for etterforskningsledelse mellom Norge og England. Hva dette skyldes vet jeg ikke, og det ligger utenfor oppgavens rekkevidde å undersøke.

Etter min mening bør det snarest utvikles nasjonale standarder for undersøkelser, etterforskning og for risikovurdering i savnet-saker. Dessuten må det legges til rette for bedre opplæring, dedikerte fagmiljø i hvert politidistrikt, og et system for kvalitetssikring, kontinuerlig utvikling og læring.

4.2 Vurdere risiko ved bruk av systemer

Kun en respondent fra Nordland og to fra Oslo svarte ja på at de benyttet seg av et system for vurdering av risiko, dog uten at dette ble nærmere utdypet. Få svar på spørsmål er ikke nødvendigvis en bekreftelse på at det ikke benyttes noen risikovurderingssystem. På den annen side er dette spørsmålet så konkret at det er sannsynlig at disse funnene gjenspeiler praksis i disse to distriktene. I min rolle som etterforsker i forsvinningsaker har jeg heller aldri benyttet et slikt system. Smith og Greene (2014) peker på at hovedpoenget med et system for vurdering av risiko ligger i å redusere antallet ikke-dokumenterte subjektive vurderinger til fordel for et mer objektivt, omforent og etterprøvbart rammeverk. Å foreta denne vurderingen er noe av det viktigste en etterforsker foretar seg etter mottak av melding om savnet person, og i den fortløpende håndteringen av saken. Riktig ressurssetting og påfølgende innsats kan skille mellom liv og død eller hvorvidt en drapsmann blir dømt eller går fri.

Oslo Pd. håndterer som nevnt et stort volum av savnet-saker hvert år. Det var følgelig interessant å se hvordan respondentene fra Oslo vurderte savnetmeldingene og den videre håndteringen. Beskrivelsene fra respondentene i Oslo ville formentlig gi en pekepinn på situasjonen i norsk politi.

Studien avdekket imidlertid et minimalt til fraværende bruk av vurderingssystem også i Oslo. Tilsvarende var det for Nordlands vedkommende. Det må av den grunn stilles spørsmål tegn ved håndteringen av initialfasen i begge distriktene; Hvordan vurderes for eksempel liv, helse, sporsikring og ressursbruk, for å nevne noen momenter. Det innsamlede datamaterialet er for begrenset til å kunne diskutere dette inngående. Jeg vil likevel gjøre et forsøk på å bringe lys over den informasjonen som foreligger. Jeg stiller spørsmål hvordan de ansvarlige etterforskerne forholder seg til ny kunnskap, metoder og systemer, og hva resultatene kan bety for norsk politisk praksis.

Uoppfordret foreslo respondentene fra Oslo flere typer risikovurderingssystem som kan bli innført; et forslag om et SARA (Aas, 2014; Belfrage et al., 2012; Kropp & Hart, 2000) lignende system, det engelske systemet, et system der en faggruppe i etterkant vurderer saker med tragiske utfall, og et forslag om en gruppe som vurderer og vektlegger alles synspunkter. Med andre ord er dette systemer som respondentene ikke benytter, men etterspør muligheten for å implementere. Selv om det engelske vurderingssystemet ikke blir benyttet, fremmet respondentene fra Oslo både fordeler og ulemper med det. Ulempene synes å samsvare med det som nevnes i Smith og Greene (2014). Flere respondenter fra Oslo nevner for øvrig at operasjonssentralen bruker et kanadisk system som omtales som "MSO". Dette betyr "Managing Search Operations" og er en del av et større krisehåndtering og ettersøkingssystem hvor det beregnes en "riskscore" ut fra en numerisk kategorisering av kjente omstendigheter, som eksempelvis værforhold og temperatur, savnedes bekledning, helsetilstand med mer. Dette systemet er åpenbart meget interessant, men det virker ikke som om etterforskerne selv benytter det. Ut over dette nevnes ingen andre dedikerte systemer for risikovurdering.

Engelsk politi har sitt system åpent tilgjengelig på nettstedet til College of Policing sammen med operasjonelle råd og mulighet for støtte fra nasjonale eksperter (College of Policing, 2018b). Det er bekymringsfullt at verken Oslo eller Nordland har nevneverdig erfaring med slike systemer. Det kan virke som de ikke fullt ut er klar over hvilket ansvar som påhviler dem. Dette understrekes av at kun én respondent fra Oslo oppgir Riksadvokatens rundskriv nr. 5/2004 i denne sammenheng "*jf Riksadv Rundskriv og generelle vurderinger / håndteringer som politimann du må stå ansvarlige for.*" I følge rundskrivet skal saken senest innen ett døgn etter at den har kommet politiet til kunnskap bli vurdert og påtaleansvarlig har ansvaret for å påse fremdriften i saken. Jeg stiller spørsmål hvorfor kun én respondent viser til regelverket når det kommer til ansvar for å vurdere risiko. Det kan være flere årsaker til dette. På den ene siden viser denne studien at veldig få respondenter kjenner til innholdet i Riksadvokatens rundskriv nr. 5/2004, og enda færre oppgir å aktivt følge det. En annen årsak kan være at spørsmålet om bruk av systemer ikke kobles til bruk av dette regelverket - altså at rundskrivet ikke er tydelig nok på dette området. En tredje årsak kan være at rundskrivet fra Riksadvokaten og eventuelle lokale instruksjoner vektlegger risikovurdering for

lite. Den omtalte lokale spesialinstruksen for Vest politidistrikt er på dette området mer detaljert en Riksadvokatens rundskriv. Det blir for inngående å skulle gå i dybden her, men spesialinstruksen (Hordaland politidistrikt, 2010), klargjør tematikken med overskrifter i følgende rekkefølge “varsling - vurdering - innledende vurdering - vurdering om å sette i verk etterforskning - etterforskningsordre - fornyet vurdering ved unnlatt etterforskning”. Instruksen til tross – det er likevel ikke noe omforent system i bruk i Vest politidistrikt. Et fjerde moment kan være at etterforskere tenker at ansvaret for risikovurdering ikke ligger hos dem - men hos andre. Det kan sikkert også være flere andre grunner, men uansett synes det her å være en slags kollektiv svikt både hva gjelder bevissthet, metodikk og organisatoriske systemer.

4.3 Aktivt forhold til retningslinjene

Som nevnt over viser undersøkelsen at svært få har et aktivt forhold til Riksadvokatens rundskriv nr. 5/2004. Analysen viser et tilnærmet likt resultat mellom politidistriktene. Kun halvparten av respondentene fra Nordland og 30 prosent fra Oslo oppga at de kjente til rundskrivet. Dette er overraskende lavt - spesielt for Oslos vedkommende med sine spesialister. Ingen respondenter fra Oslo opplyste at de aktivt bruker rundskrivet i sine etterforskninger, og kun én fra Nordland opplyste å gjøre det. Halvparten av respondentene fra Nordland og 70 prosent fra Oslo svarte ikke i det hele tatt på spørsmålet om de forholdt seg til rundskrivet. Igjen er det vanskelig å vite hva man kan tolke ut av et begrenset antall svar. Uten å dra dette for langt, kan jeg ikke si annet enn at resultatet er usikkert, men at det i hvert fall ikke kan tolkes positivt. På den annen side opplyste deltakerne fra Oslo å forholde seg til et bredere spekter av andre regelverk, instruks og nedskrevne rutiner - både generelt og spesielt for denne sakstypen. Dette gjenspeilte for så vidt den høyere responsraten fra Oslo for hvordan en kan utvikle bedre praksis relatert til instruks og regelverk. Det kan være at lokale regelverk baserer seg på Riksadvokatens rundskriv og er mer detaljerte.

Ser vi tilbake til spørreundersøkelsen i fra England viser Smith og Greene (2014) til at over 60 prosent av respondentene i deres undersøkelse enten opplyste å ikke ha lest retningslinjene for håndtering av saker med savnet person, eller var usikre på om de hadde lest dem. Dette er et resultat som samlet sett ikke er helt ulikt funnene i min studie. Dette tyder på at politifolk generelt synes å ha for liten oppmerksomhet og interesse for forsvinningsaker generelt, og for instruksverk spesielt. Det er alvorlig med tanke på hvor vanlig og potensielt alvorlig denne sakstypen er.

4.4 Objektivitet

Denne undersøkelsen viser at respondentene fra både Oslo og Nordland innehar relativt god bevissthet om situasjonelle og individuelle faktorer som kan påvirke en etterforskers beslutningstaking og såkalte objektivitet. Analysen viser et tilnærmet likt resultat mellom

politidistriktene. I en studie av erfarne britiske og norske drapsetterforskere fant Fahsing og Ask (2013) at kunnskapen virket å være relativt høy på dette området. Under situasjonelle påvirkningsfaktorer opplyste deltakerne fra Oslo oftest fravær av systemer og høyt tidspress som risikofaktorer, mens fra Nordland ble faktorene ressurser og tidspress oftest nevnt. Dette harmonerer også med funnene fra studien til Fahsing og Ask (2013). Opplevd tidspress er som tidligere nevnt én av de faktorene som Ask (2006) fant at reduserte evnen til å ta inn ny informasjon og revurdere tidligere vurderinger. Bevissthet om dette er derfor sannsynligvis svært viktig. Sees det på de individuelle påvirkningsfaktorene, var Oslo og Nordland samstemte i sine svar: Riktig trening og utdanning ble nevnt av flest respondenter. Dette samsvarer godt med funnene i studien til Fahsing og Ask (2013), hvor betydningen av oppdatert trening og utdanning var blant de faktorene som ble nevnt av alle intervjuobjektene. God og praktisk relevant trening og utdanning kan åpenbart være et viktig mottiltak mot faktorer som kan true gode beslutninger. Britiske etterforskere må gjennomføre jevnlig simulator treninger i såkalte Hydra-suiter for å kunne lede etterforskninger (se eksempelvis Crego & Harris, 2002).

4.5 Aktive mottiltak og metodebruk

Studien viser videre at respondentene fra Oslo og Nordland innehar bevissthet om situasjonelle og individuelle faktorer som kan fungere som mottiltak for å redusere negativ påvirkning på vurderinger og beslutninger. Det er en liten overvekt i bevissthet i favør Oslo. Det ble fremmet mange mottiltak fra begge distriktene. Det metodiske mottiltaket mot skjevheter i beslutningstaking, ble av de fleste respondentene besvart med å benytte ulike hypoteser i arbeidet. Distriktene virker på dette området både samstemte og i tråd med anbefalingene fra forskere innen beslutningstaking og etterforskningsarbeid (Alison, Doran, Long, Power, & Humphrey, 2013; Ask & Granhag, 2008; Fahsing, 2016). Dette funnet samsvarer også godt med funn fra studien til Fahsing og Ask (2013) som fant 100 prosent konsensus mellom britiske og norske etterforskere om at en dokumentert hypotesetestende etterforskningsplan er det viktigste mottiltaket mot skjevheter i en leders beslutningstaking.

Respondentene fra både Nordland og Oslo oppgir at de nesten alltid benytter hypoteser og alternative forklaringer, og systematisk tester disse i sine etterforskninger. Dette er meget positivt og i tråd med både nasjonale føringer innen faget og forskningen på området.

På den annen side virker bevisstheten om bruken av en skriftlig hypotesedrevet etterforskningsplan, å være mindre påaktet – spesielt i Oslo. Flere respondenter opplyser at de bruker såkalte tiltakskort, men ikke etterforskningsplan. Dette kan tolkes som at disse respondentene mener at de selv ikke driver etterforskning i begrepets forstand, og dermed ikke skal lage en etterforskningsplan. Tiltakskort og sjekklister kan riktig nok delvis veie opp for en etterforskningsplan, men vil ikke hjelpe en etterforsker i å organisere en større sak, holde oversikt

over status på arbeidsoppgaver, hvilken informasjon som er vurdert og hva som derav faktisk er sjekket ut. Som tidligere fremkommet, er dette noe annerledes for respondentene fra Nordland. Ingen av dem opplyste å gjøre bruk av tiltakskort eller sjekklister, mens mange fremmet gode grunner til å bruke en etterforskningsplan. Begrunnelsen er at den sikrer en styrt fremdrift, gir nødvendig notoritet og oversikt, er effektiv å organisere etter, samt at andre kan overta en sak og lede den videre. Det hevdes at den hever kvaliteten på etterforskningen og bruken virker obligatorisk.

Det er vanskelig å generalisere disse funnene - både fordi de spriker en del, og grunnet det lave antallet respondenter. Det kan likevel virke som om bevisstheten rundt generell metodisk utvikling i faget er relativt god i norsk politi.

4.6 Konklusjon

Oppsummert viser denne studien at respondentene fra begge distriktene innehar bevissthet om viktige påvirkningsfaktorer som kan nedsette deres optimale vurderingsevne. De er i noen grad oppdatert på moderne etterforskningsmetoder, men har mye å gå på. Ingen av dem som har svart, benytter seg av noe kjent form for risikovurderingssystem, og de fleste forholder seg i liten grad til Riksadvokatens rundskriv nr. 5/2004 om savnetmeldinger – etterforskning. Det er ikke gitt at studien gir et riktig bilde av den faktiske situasjon, men basert på min egen praksis som politietterforsker i snart 15 år, virker funnene relativt sannsynlige. Det er overraskende at Oslo - med sin store sakstilgang og spesialisering - ikke kom resultatmessig vesentlig bedre ut i forhold til Nordland. Dette kan selvsagt skyldes metodiske begrensninger, uansett mener jeg funnene samlet sett, vitner om en situasjon man ikke bør slå seg til ro med. Politiets håndtering av savnetmeldinger bør vies mer oppmerksomhet. Det er et åpenbart behov for mer forskning på området som inkluderer andre perspektiv og flere respondenter.

Jeg vil avslutningsvis understreke at praksis i Norge naturligvis viser at savnet-saker også tas på største alvor – på sitt beste er norsk politi antagelig i verdenstoppen. Politiet må imidlertid på lik linje med enhver bransje som daglig håndterer høy risiko, strebe mot den samme høye kvalitet i hele porteføljen. Dette for å forebygge skade på liv og helse, men også for å gi de pårørende svar og ivareta politiets gode omdømme. Dette er naturligvis utfordrende, både på individuelt og organisatorisk nivå, men én dårlig håndtert sak – er én for mye.

Referanser

- Aas, G. (2014). Familievold som et spesialfagfelt i politiet? *Nordisk Politiforskning*, 1(1), 58–82. Hentet fra https://www.idunn.no/nordisk_politiforskning/2014/01/familievold_som_et_spesialfagfelt_i_politiet
- Alison, L., Doran, B., Long, M. L., Power, N., & Humphrey, A. (2013). The effects of subjective time pressure and individual differences on hypotheses generation and action prioritization in police investigations. *Journal of Experimental Psychology*, 19(1), 83.
- Alys, L., Massey, K., & Tong, S. (2013). Investigative Decision Making: Missing People and Sexual Offences, Crossroads to an Uncertain Future. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 10(1), 140–154. Hentet fra <https://create.canterbury.ac.uk/11231/1/11231.pdf>
- Anonsen, H.-J., Fossgard, I., Tuman, H., Krogvold, S. E., Skaarud, T., Graff, S., ... Nilsen, G. (1997). *Innstilling fra arbeidsgruppe som har vurdert "Nye rutiner ved melding om saknet person."* Oslo: Justisdepartementet.
- Antun, V., & Thune, O. (2002). *Politiets behandling av saker vedr. saknet person*. Oslo: Kripas.
- Ask, K. (2006). *Criminal Investigation: Motivation, Emotion and Cognition in the Processing of Evidence*. (Doktoravhandling). Department of Psychology, Göteborg University. Hentet fra https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/676/1/gupea_2077_676_1.pdf
- Ask, K. (2013). Fejl og faldgruber i efterforskning. I C. Hald & K. V. Rønn (Red.), *Om at opdage - metodiske refleksjoner over politiets undersøkelsespraksis* (s. 149–169). København: Samfundslitteratur
- Ask, K., & Fahsing, I. (2018). Investigative decision making. I A. Griffiths & R. Milne (Red.), *The Psychology of Criminal Investigation* (s. 52–73). UK: Routledge.
- Ask, K., & Granhag, P.-A. (2008). Psykologiska påverkansfaktorer vid utredningsarbete. I P. A. Granhag & S. Å. Christianson (Red.), *Handbok i rättspsykologi* (s. 161–174). Stockholm: Liber. Hentet fra https://www.researchgate.net/publication/303814442_Psykologiska_paverkansfaktorer_vid_utredningsarbete
- Association of Chief Police Officers (ACPO). (2005). *Guidance on the Management, Recording and Investigation of Missing Persons*. Hampshire: National Centre for Policing Excellence. Hentet fra <http://library.college.police.uk/docs/acpo/Missing-Persons-2005-ACPO-Guidance.pdf>
- Association of Chief Police Officers (ACPO). (2006a). *Murder Investigation Manual* (3. utg.). Wyboston: National Centre for Policing Excellence. Hentet fra

<http://library.college.police.uk/docs/APPREF/murder-investigation-manual-redacted.pdf>

Association of Chief Police Officers (ACPO). (2006b). *Practice Advice on Search Management and Procedures*. Wyboston: National Centre for Policing Excellence. Hentet fra

<http://library.college.police.uk/docs/npia/search-management-practice-advice-2006.pdf>

Association of Chief Police Officers (ACPO). (2010). *Guidance on the Management, Recording and Investigation of Missing Persons* (2. utg.). Wyboston: National Centre for Policing Excellence. Hentet fra

<http://library.college.police.uk/docs/npia/missing-persons-guidance-2010.pdf>

Association of Chief Police Officers (ACPO). (2011, 5. mars). Association of Chief Police Officers:

Professional Practice - Crime. London: The Association of Chief Police Officers. Hentet fra

<https://web.archive.org/web/20150302232100/http://www.acpo.police.uk:80/professionalpractice/crime.aspx>

Association of Chief Police Officers (ACPO). (2013a). *Interim Guidance on the Management, Recording and Investigation of Missing Persons*. Hentet fra <http://library.college.police.uk/docs/college-of-policing/Interim-Missing-Persons-Guidance-2013.pdf>

Association of Chief Police Officers (ACPO). (2013b). *The National Decision Making Model*. London:

ACPO. Hentet fra <https://www.psnipolice.uk/globalassets/advice--information/our-publications/conflict-management-manual/introduction.pdf>

Aubert, V. (1985). *Det skjulte samfunn*. Oslo: Universitetsforlaget.

Bacon, F. (1620/1939). *Novum organum*. I E. A. Burt (Red.), *The English philosophers from Bacon to Mill* (s. 24–123). New York: The Modern Library. Random House. Hentet fra

<https://ia800300.us.archive.org/15/items/englishphilosoph032164mbp/englishphilosoph032164mbp.pdf>

Bargh, J. A., Gollwitzer, P. M., Lee-Chai, A., Barndollar, K., & Trötschel, R. (2001). The automated will:

Nonconscious activation and pursuit of behavioral goals. *Journal of Personality and Social Psychology*, *81*(6), 1014–1027.

BBC News. (2017, 12. april). Pardeep Kaur murder: Vadims Ruskuls jailed for 30 years. Hentet fra

<https://www.bbc.com/news/uk-england-london-39577419>

Belfrage, H., Strand, S., Storey, J. E., Gibas, A. L., Kropp, P. R., & Hart, S. D. (2012). Assessment and management of risk for intimate partner violence by police officers using the Spousal Assault Risk Assessment Guide. *Law and Human Behavior*, *36*(1), 60–67.

Bjerknes, O. T., & Fahsing, I. (2017). *Etterforskning. Prinsipper, metoder og praksis*. Bergen:

Fagbokforlaget.

BT. (2013, 15. september). Hvert år blir 1800 mennesker meldt savnet i Norge. Mange blir etterlyst i sosiale medier. Politiet er skeptisk. Hentet fra <https://www.bt.no/nyheter/lokalt/i/29eMq/Hvert-ar-blir-1800-mennesker-meldt-savnet-i-Norge-Mange-blir-etterlyst-i-sosiale-medier-Politiet-er-skeptisk>

College of Policing. (2016a, 22. november). Major investigation and public protection: Missing person investigations. London: Authorised Professional Practice (APP) College of Policing. Hentet fra <https://www.app.college.police.uk/app-content/major-investigation-and-public-protection/missing-persons/missing-person-investigations/#hypotheses>

College of Policing. (2016b, 21. november). Major investigation and public protection: Quick reference guides. London: Authorised Professional Practice (APP) College of Policing. Hentet fra <https://www.app.college.police.uk/app-content/major-investigation-and-public-protection/missing-persons/quick-reference-guides/>

College of Policing. (2018a, 29. januar). Major investigation and public protection: Homicide. London: Authorised Professional Practice (APP) College of Policing. Hentet fra <https://www.app.college.police.uk/app-content/major-investigation-and-public-protection/homicide/>

College of Policing. (2018b, 5. oktober). Major investigation and public protection: Missing persons. London: Authorised Professional Practice (APP) College of Policing. Hentet fra <https://www.app.college.police.uk/app-content/major-investigation-and-public-protection/missing-persons/>

Crego, J., & Harris, C. (2002). Training decision making by team based simulation. *Incident Command: Tales from the Hot Seat. Aldershot: Ashgate*, 258–269.

Dagbladet. (2010, 13. oktober). - Politiet opptrer arrogant og sårende. Hentet fra <https://www.dagbladet.no/nyheter/politiet-opptrer-arrogant-og-saringrende/64749449>

Dagbladet. (2013, 16. august). - Et lykketreff at Tina (25) sikret overvåkningsbilder. Hentet fra <https://www.dagbladet.no/nyheter/et-lykketreff-at-tina-25-sikret-overvakningsbilder/62736903>

Dahl, K. O., & Thune, O. (2001). *Sporløst forsvunnet*. Oslo: Kagge Forlag.

De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2015, 12. august). Hva er forskningsetikk? Hentet fra <https://www.etikkom.no/hvem-er-vi-og-hva-gjor-vi/hvem-er-vi-og-hva-gjor-vi/hva-er-forskningsetikk/>

De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2016). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi* (4. utg.). Oslo: De nasjonale forskningsetiske komiteene.

- Diesen, C. (2000). Beyond Reasonable Doubt: Standard of Proof and Evaluation of Evidence in Criminal Cases. *Scandinavian Studies in Law*, (40), 169–180.
- Diesen, C. (2015). *Bevis: Bevisprövning i brottmål*. Stockholm: Norstedts juridik.
- Express. (2017, 12. april). Jailed for Life: Latvian convict who murdered a married mother as she walked to work. Hentet fra <https://www.express.co.uk/news/uk/791092/Pardeep-Kaur-murderer-Vadims-Raskuls-jailed-for-life>
- Fahsing, I. (2016). *The Making of an Expert Detective. Thinking and Deciding in Criminal Investigations* (Doktoravhandling). Department of Psychology, University of Gothenburg. Hentet fra https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/47515/1/gupea_2077_47515_1.pdf
- Fahsing, I., & Ask, K. (2013). Decision Making and Decisional Tipping Points in Homicide Investigations: An Interview Study of British and Norwegian Detectives. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 10(2), 155–165.
- Fahsing, I., & Ask, K. (2016). The making of an expert detective: the role of experience in English and Norwegian police officers' investigative decision-making. *Psychology, Crime & Law: PC & L*, 22(3), 203–223.
- Finstad, L. (2000). *Politiblikket*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Fiske, S. T., & Taylor, S. E. (1991). *Social cognition* (2. utg.). New York: McGraw-Hill.
- Fyfe, N., Parr, H., Stevenson, O., & Woolnough, P. (2015). “To the End of the World”: Space, Place, and Missing Persons Investigations. *Policing: a Journal of Policy and Practice*, 9(3), 275–283. Hentet fra https://discovery.dundee.ac.uk/ws/portalfiles/portal/7131740/Missing_Persons_Final_Version.pdf
- Fyfe, N., Stevenson, O., & Woolnough, P. (2015). Missing persons: the processes and challenges of police investigation. *Policing and Society*, 25(4), 409–425.
- Gawande, A. (2010). *The checklist manifesto: How to get things right*. New York: Metropolitan Books.
- Gilovich, T., Griffin, D., & Kahneman, D. (2002). *Heuristics and biases: The psychology of intuitive judgment*. New York: Cambridge University Press. Hentet fra <https://assets.cambridge.org/97805217/92608/sample/9780521792608ws.pdf>
- Greene, K. S., & Alys, L. (2016). *Missing Persons: A handbook of research*. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Halvorsen, K. (2003). *Å forske på samfunnet: en innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Cappelen akademisk.
- Harrow Times. (2017, 11. april). Sex attacker faces life for killing hotel worker under motorway bridge.

Hentet fra

https://www.harrowtimes.co.uk/news/15217967.Sex_attacker_faces_life_for_killing_hotel_worker_under_motorway_bridge/

Hedges, C. (2002). *Missing you already: A guide to the investigation of missing persons*. London: Home Office.

Hordaland politidistrikt. (2010). *Spesialinstruks saknetmelding - etterforskning* (No. ES-100-20). Hordaland: Hordaland politidistrikt.

Huffington Post. (2017, 12. april). Homeless Man Jailed For Life After Murdering Hotel Worker During Sex Attack. Hentet fra https://www.huffingtonpost.co.uk/entry/homeless-man-jailed-for-life-after-murdering-hotel-worker-during-sex-attack_uk_58edefefe4b0df7e20469ceb

Innes, M. (2007). Investigation order and major crime inquiries. I T. Newburn, T. Williamson, & A. Wright (Red.), *Handbook of Criminal Investigation* (s. 255–276). Devon, UK: Willan Publishing.

Jackson, J. D. (1988). Two Methods of Proof in Criminal Procedure. *The Modern Law Review*, 51(5), 549–568.

Johannessen, A., Christoffersen, L., & Tufte, P. A. (2015). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag AS.

Jones, D., Grieve, J., & Milne, B. (2008). The Case to Review Murder Investigations. *Policing*, 2(4), 470–480.

Kassin, S. M., Goldstein, C. C., & Savitsky, K. (2003). Behavioral confirmation in the interrogation room: on the dangers of presuming guilt. *Law and Human Behavior*, 27(2), 187–203.

Klamberg, M. (2011, mai). Fact-Finding in International Criminal Procedure – How Collection of Evidence May Contribute to Testing of Alternative Hypotheses. Innlegg presentert ved the Amsterdam Center for International Law. Hentet fra https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1847710

Klamberg, M. (2015). The Alternative Hypothesis Approach, Robustness and International Criminal Justice: A Plea for a “Combined Approach” to Evaluation of Evidence. *Journal of International Criminal Justice*, 13(3), 535–553.

Kropp, P. R., & Hart, S. D. (2000). The Spousal Assault Risk Assessment (SARA) Guide: reliability and validity in adult male offenders. *Law and Human Behavior*, 24(1), 101–118.

Kvam, R., & Thune, O. (1993). *Jakten*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Lai, L. (1999). *Dømmekraft*. Oslo: Tano Aschehoug.

- Lerner, J. S., & Tetlock, P. E. (1999). Accounting for the effects of accountability. *Psychological Bulletin*, *125*(2), 255–275. Hentet fra https://www.researchgate.net/publication/13203036_Accounting_for_The_Effects_of_Accountability/download
- London News. (2017, 11. april). Sex attacker facing life sentence for killing hotel worker under motorway bridge. Hentet fra <https://www.itv.com/news/london/2017-04-11/sex-attacker-facing-life-sentence-for-killing-hotel-worker-under-motorway-bridge/>
- Lord, C. G., Lepper, M. R., & Preston, E. (1984). Considering the opposite: a corrective strategy for social judgment. *Journal of Personality and Social Psychology*, *47*(6), 1231–1243.
- McGrory, D., & Treacy, P. (2012). The Professionalising Investigation Programme. I M. R. Haberfeld, C. A. Clarke, & D. L. Sheehan (Red.), *Police Organization and Training: Innovations in Research and Practice* (s. 113–137). New York: Springer.
- Metropolitan Police News. (2017, 11. april). Man convicted of Pardeep Kaur murder in Hillingdon. Hentet fra <http://news.met.police.uk/news/man-convicted-of-pardeep-kaur-murder-in-hillingdon-234729>
- Miller, A. (1956). The magic number seven plus or minus two: Some limits on our capacity for processing information. *Psychological Review*, *63*, 91–97.
- Monckton-Smith, J., Adams, T., Hart, A., & Webb, J. (2013). *Introducing Forensic and Criminal Investigation*. Thousand Oaks, California: SAGE.
- Morewitz, S. J., & Colls, C. S. (2017). *Handbook of Missing Persons*. Switzerland: Springer.
- National Policing Improvement Agency (NPIA). (2009). *Collection of Missing Persons Data: A code of practice for the Police Service on collecting and sharing data on missing persons with public authorities*. Hentet fra <http://library.college.police.uk/docs/npia/Missing-Persons-Code-of-Practice-2009.pdf>
- National Policing Improvement Agency (NPIA). (2011). *Briefing Note on The Investigation of Missing Persons*. Wyboston: Specialist Operations Centre. Hentet fra <https://web.archive.org/web/20121003195903/http://www.acpo.police.uk/documents/crime/2011/201103CRIIMP03.pdf>
- Newiss, G. (1999). *Missing Presumed ...?: The Police Response to Missing Persons*. London: Home Office Research, Development and Statistics Directorate. Hentet fra <http://library.college.police.uk/docs/hopolicers/fprs114.pdf>

- Newiss, G. (2004). Estimating the Risk Faced by Missing Persons: A Study of Homicide Victims as an Example of an Outcome-Based Approach. *International Journal of Police Science & Management*, 6(1), 27–36.
- Newiss, G. (2005). A Study of the Characteristics of Outstanding Missing Persons: Implications for the Development of Police Risk Assessment. *Policing and Society*, 15(2), 212–225.
- Newiss, G. (2006). Understanding the risk of going missing: estimating the risk of fatal outcomes in cancelled cases. *Policing: An International Journal*, 29(2), 246–260.
- Norsk senter for forskningsdata (NSD). (2018, 16. oktober). NSD Personvernombudet for forskning: Nettbaserte spørreundersøkelser. Bergen: NSD – Norsk senter for forskningsdata AS. Hentet fra www.nsd.uib.no/personvernombud/hjelp/forskningsmetoder/nettbaserte_sporreundersokelser.html
- NRK. (2012, 9. august). 461 personer sporløst borte. Hentet fra <https://www.nrk.no/norge/461-personer-sporlost-borte-1.8275481>
- Parr, H., & Stevenson, O. (2013). *Families Living with Absence: Searching for Missing People*. Glasgow: University of Glasgow.
- Politidirektoratet. (2013). *Etterforskningen i politiet 2013*. Oslo: Politidirektoratet. Hentet fra <https://docplayer.me/storage/24/2995460/1546974303/51Vq-CyV6Ud283LrRKVxaA/2995460.pdf>
- Politidirektoratet. (2016). *Handlingsplan for løft av etterforskningsfeltet*. Hentet fra <https://www.politiet.no/globalassets/05-om-oss/03-strategier-og-planer/handlingsplan-for-loft-av-etterforskningsfeltet.pdf>
- Politiforum. (2016, 22. mars). Etterforskere kan ikke hoppe over trening. Hentet fra <https://www.politiforum.no/artikler/etterforskere-kan-ikke-hoppe-over-trening/387082>
- Public News. (2017, 12. april). Man Jailed For Life For Pardeep Kaur Murder In Hillingdon. Hentet fra <http://www.publicnow.com/view/1001636940F957EFDA080FD9F3B823D6A8A63AD3?2017-04-12-15:31:10+01:00-xxx4359>
- Rachlew, A. (2009). *Justisfeil ved politiets etterforskning - noen eksempler og forskningsbaserte mottiltak* (Doktoravhandling). Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo. Hentet fra https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/22587/Rachlew_avhandling.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Repstad, P. (1993). *Mellom nærhet og distanse: Kvalitative metoder i samfunnsfag*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Riksadvokaten. (1973). *Rundskriv fra Riksadvokaten: Etterforskning i alvorlige forbrytelsessaker. Sakkyndig bistand – åstedsgranskning m.v.* (Del II - Rundskriv nr. 6/1973), Oslo: Riksadvokaten.
- Riksadvokaten. (1999). *Riksadvokatens rundskriv: Etterforskning* (Del II - nr. 3/1999). Hentet fra <https://www.riksadvokaten.no/wp-content/uploads/2017/09/Rundskriv-1999-3-Etterforskning.pdf>
- Riksadvokaten. (2004). *Riksadvokatens rundskriv: saknetmeldinger - etterforskning* (Nr. 5/2004). Hentet fra <https://www.riksadvokaten.no/wp-content/uploads/2017/09/Rundskriv-2004-5-Saknetmeldinger-etterforskning.pdf>
- Riksadvokaten. (2015). *Norsk politi og påtalemyndighets behandling av straffesakene mot Sture Bergwall – Hva kan vi lære?* (Nr. 3/2015). Hentet fra <https://www.riksadvokaten.no/wp-content/uploads/2017/10/Bergwall-rapporten-riksadvokatens-publikasjoner-3-2015.pdf>
- Riksadvokaten. (2017). *Rapport om norsk politi og påtalemyndighets behandling av straffesakene mot Sture Bergwall - Riksadvokatens vurderinger, videre oppfølging og pålegg.* Hentet fra <https://www.riksadvokaten.no/wp-content/uploads/2017/10/Bergwall-rapporten-oppfølging.pdf>
- Rønn, K. V. (2013). Mistanke. Hypoteser og forklaringer i opdagelsesarbeidet. I C. Hald & K. V. Rønn (Red.), *Om at opdage. Metodiske refleksjoner over politiets undersøgelsespraksis* (s. 255–297). Frederiksberg C, Danmark: Samfundslitteratur.
- Ross, K. G., Shafer, J. L., & Klein, G. (2006). Professional Judgments and “Naturalistic Decision Making.” I K. A. Ericsson, N. Charness, P. Feltovich, & R. Hoffman (Red.), *The Cambridge Handbook of Expertise and Expert Performance* (s. 402–419). New York: Cambridge University Press.
- Rossmo, D. K. (2009). *Criminal investigative failures*. Boca Raton, FL: CRC Press.
- Sky News. (2017, 12. april). Pardeep Kaur M4 bridge murder: Vadims Ruskuls jailed for life. Hentet fra <https://news.sky.com/story/pardeep-kaur-m4-bridge-murder-vadims-ruskuls-jailed-for-life-10834439>
- Smedslund, J. (1963). The concept of correlation in adults. *Scandinavian Journal of Psychology*, 4(1), 165–173.
- Smith, R., & Greene, K. S. (2014). *High risk? Attitudes to the risk assessment process in missing person investigations*. UK: University of Portsmouth. Hentet fra https://researchportal.port.ac.uk/portal/files/1548080/Attitude_to_the_risk_assessment_process_final.pdf
- Stabrún, E. J. (2014). *Bud bærer - Samtaler ved plutselig død*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

- Stelfox, P. (2009). *Criminal investigation: An introduction to principles and practice*. Cullompton, UK: Willan Publishing.
- Stelfox, P., & Pease, K. (2005). Cognition and detection: Reluctant bedfellows? I M. J. Smith & N. Tilley (Red.), *Crime science: New approaches to preventing and detecting crime*. Cullompton, UK: Willan Publishing.
- Strandbakken, A. (2003). *Uskyldspresumsjonen: "In dubio pro reo."*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Stumer, A. (2010). *The Presumption of Innocence: Evidential and Human Rights Perspectives*. Haywards Heath, UK: Bloomsbury Publishing.
- Tarling, R., & Burrows, J. (2004). The Nature and Outcome of Going Missing: The Challenge of Developing Effective Risk Assessment Procedures. *International Journal of Police Science & Management*, 6(1), 16–26.
- Taylor, S. E., & Gollwitzer, P. M. (1995). Effects of mindset on positive illusions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(2), 213–226.
- The Guardian. (2017, 5. april). Man assaulted and killed woman in "bleak spot" under M4, court told. Hentet fra <https://www.theguardian.com/uk-news/2017/apr/05/vadims-ruskuls-accused-sexually-assaulted-killed-pardeep-kaur-m4-bridge-hayes-court-hears>
- The Sun. (2017, 12. april). "I Think of Her Every Six Seconds" Pardeep Kaur's husband tells of agony as Latvian drifter is caged over rape and murder of his wife on her way to work. Hentet fra <https://www.thesun.co.uk/news/3316502/pardeep-kaur-murder-husband-agony-latvian-jailed-rape/>
- Thune, O. (1992). *Sannheten om Anne Kristin-saken*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Thune, O. (2016). *Byen vest for loven: Ukultur, maktpill og udugelighet i Bergen*. Oslo: Kagge Forlag.
- Times. (2017, 12. april). Man guilty of killing Hillingdon woman Pardeep Kaur jailed for life. Hentet fra https://www.times-series.co.uk/news/15220835.Man_guilty_of_killing_Hillingdon_woman_Pardeep_Kaur_jailed_for_life/
- Tjora, A. (2013). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Tversky, A., & Kahneman, D. (1974). Judgment under Uncertainty: Heuristics and Biases. *Science*, 185(4157), 1124–1131. Hentet fra http://psiexp.ss.uci.edu/research/teaching/Tversky_Kahneman_1974.pdf
- Wason, P. C., & Johnson-Laird, P. N. (1972). *The psychology of reasoning: Structure and content*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Vedlegg: Spørreundersøkelsen

Spørsmål 1

Hvilke, hvis noen, faktorer kan påvirke din objektivitet og mulighet til å foreta optimale vurderinger i en etterforskning?

Spørsmål 2

Hva kan man gjøre for å redusere faren for risikoen for negativ påvirkning av våre beslutninger eller vurderinger under en undersøkelse eller en etterforskning?

Spørsmål 3³

Hvordan vil du normalt definere det normative skyldkravet i en straffesak?

Spørsmål 4⁴

Hvordan kan man jobbe metodisk for å belyse skyldkravet i en straffesak?

Spørsmål 5

Som etterforsker, forholder du deg til noe grunnleggende metodikk i savnet-saker, isåfall hvilket(e)?

Spørsmål 6

Om du som etterforsker bruker noen form for grunnleggende metodikk i savnet-saker, er det noen du mener blir lagt for lite vekt på i denne sakstypen og bør styrkes?

Spørsmål 7

Hvis du vanligvis bruker en skrevet etterforskningsplan i din etterforskning, beskriv hva en etterforskningsplan er, hva som er grunnen til at du bruker den og hvordan du gjør det. Dersom du ikke bruker det vennligst skriv det også inn.

Spørsmål 8

I hvilken grad bruker du en skriftlig etterforskningsplan i dine etterforskninger?

Svaralternativer: Alltid - nesten alltid - vet ikke - sjelden – aldri

³ Spørsmål 3 gjelder etterforskning av straffesaker generelt og savnet-saker kun når det er holdepunkter for at det dreier seg om at forsvinningen skyldes en straffbar handling som etterforskes etter beslutning i medhold av strpl. § 224.

⁴ Spørsmål 4 gjelder tilsvarende som for spørsmål 3.

Spørsmål 9

I hvilken grad tester du systematisk alle plausible konkurrerende hypoteser i dine etterforskninger?

Svaralternativer: Alltid - nesten alltid - vet ikke - sjelden - aldri

Spørsmål 10

Forholder du deg som etterforsker til noe regelverk, instruks, nedskrevne rutiner, eller lignende i forhold til saker med savnet person, isåfall hvilke(et)?

Spørsmål 11

Kjenner du til Riksadvokatens rundskriv om savnet person av nr. 5/2004? Hvis ja - hvordan forholder du deg til dette?

Spørsmål 12

Forholder du deg som etterforsker til noe annet regelverk, instruks, nedskrevne rutiner, eller lignende i forhold til saker med savnet person, isåfall hvilke?

Spørsmål 13

Finnes det noe risikovurderingssystem i norsk politi for håndtering av saker med savnet person, isåfall hvilke(et)?

Spørsmål 14

Om du mener det finnes risikovurderingssystem i norsk politi for saker med savnet person, bruker du et slikt system og isåfall hvilket?

Spørsmål 15

Om du mener det ikke finnes et risikovurderingssystem i norsk politi for saker med savnet person, kjenner du til et slikt system for denne sakstypen i fra annet lands politi? I såfall beskriv et slikt system og hvilke fordeler og/eller ulemper du mener bruk av et slikt system innehar i saker med savnet person.

Spørsmål 16

Undersøkelsen har handlet om din/politidistriktets håndtering av saker med savnet person. Sett i lys av at Riksadvokatens rundskriv er fra år 2004, har du noen tanker, forslag eller ideer til oppdateringer eventuelt hvordan politiet kan utvikle bedre praksis for denne sakstypen?